D. IVNII IVVENALIS SATIRARVM LIBRI V.

SVLPICIAE SATIRA.

Noua editio.

CVRA NICOLAI RIGALTII.

LVTETIÆ.

Ex officina ROB. STEPHANI.

M. DC. XVI.

NIC. RIGALTII
DE SAT[IRA] IVVENAL[IS]

AD ILLVSTRISSIMVM IAC. AVG. THVANVM.

HORATII Persijque satiras Isaacius Casaubonus & Daniel Heinsius certatim laudibus extulere. ac Persium ille suum tantopere adornauit, vt nihil Horatio, nihil Iuuenali præter indignationem reliquisse videatur. hic vero Horatium curiose considerando tam admirabilem esse docuit, vt plerisque iam in Persio nimia Stoici supercilij morositas iure displiceat. Iuuenalis ingenium ambo quidem certe laudauerunt, sic tamen vt in eo sæpe acerbiorem increpandi libidinem, sæpe etiam rhetoricæ arrogantiæ quasi lasciuiam, ac denique declamationem potius quam satiram esse pronunciauerint. Quod iudicium, præstantissime Thuane, cum sit

virorum, multiplici doctrina, ſicut optimè noſti, excellentium, magnæ ſemper auctoritatis apud omneis fore non dubito. neque fas eſſe crederem de Iuuenalis ſatira ſententiam ab eorum opinione vel minimum diſcedentem aperire, niſi me id cum eorumdem pace ac venia facturum intelligerem, diſceptatione more maiorum, honeſto ſcilicet ac verecundo, non canino iſto, qui tam multos hodie rabidos agit, inſtituta: præſertimque apud te, quem illi ipſi litteratæ ſapientiæ proceres ſummum ſibi ſuæ cauſſæ iudicem dari ambitioſiſſime poſtulaſſent. Itaque hoc primum ex Quintiliani doctrina veriſſimum eſſe pertendo, Satiram totam eſſe Romanam, eiuſque originem ab Satyrica Græcorum poëſi nullatenus repetendam. Id autem vel maxime probari mihi videtur, quod nomen ipſum Satiræ ſiue Saturæ ſit pura puta Latina vox ab vetuſtiſſimis auctorib. pro farcimine primitus vſurpata. vnde & multorum ac diuerſorum capitum leges, & complureis diuerſi generis hiſtorias appellauere ſatiras. ſed ante hæc omnia ab eadem farciminis ſignificatione iocularia primum delectandæ plebi Romanæ, mox dicteria quædam carpendis ac deſcribendis moribus compoſita Satiras vocitabant, eaſque, vt ait Liuius, impletas modis deſcripto ad tibicinem cantu motuque congruenti peragebant. Et hæc iocandi forma nullo certi alicuius argumenti

ſine continebatur; ſed erat varia morum farragine conferta & quaſi ſatura. cuiuſmodi ſcriptiunculas apud nos etiamnum varijs opprobrijs inferciunt vernaculi artifices, quos vulgo fartores nuncupamus. Paulatim vero excitatis ingenijs vaga & proterua ſatirarum dicacitas ad fabularum argumenta transferri cepit, quarum auctorem Liuius Andronicum ſibi cognominem laudat, eumque ab ſatiris ait auſum eſſe primum argumento fabulam ſerere. vnde manifeſtiſſimum fit, ſcripta ſua veteres, quibus non erat propoſitum alicuius argumenti tractatione ſuſcepta differere, ſed potius varia carptim notare ac reprehendere, ab ea congerie & ſaturitate inſcripſiſſe ſatiras. qui deinceps titulus ab ijs fere qui prauos ſeculi ſui mores deſcripſerunt eſt frequentatus, vt quod hominum ſcelera a poëtis velut inuitis inter indignationes & ſuſpiria expreſſerant, non peculiari, ſed communi & fortuita appellatione cenſeretur; eſſetque quod ait Ælius Donatus, ſine vllo proprij nominis titulo carmen. Ceterum etſi iure Satiram ſibi totam Romani arrogent, non tamen infitior aliquid eſſe inter Græcorum Satyros & Romanorum ſatiras commune. nam vt Poëtæ Græci Satyros primum induxere qui dithyrambos & phallica tripudiando canerent, poſteáque minutis fabellis & ridiculis canticis Satyrica petulantia fuſis tragœdia tandem habitu vultuque grauiore culta prodijt;

Sic etiam Romanæ scenæ artifices primum Tuscos ludiones imitati, versus inconditos Fescenninis simileis fudere; mox ad pleniores satiras, & post annos aliquot ab satiris ad fabularum argumenta, sicut ex Liuio notauimus, processere. quin & Latinæ satiræ cum Satyrica Græcorum in eo conuenire videtur, quod vtrique ridiculum inest. Sed Græci quidem Satyros dixere ab Satyris agrestibus, quos petulanteis & proteruos plerique crediderunt: Latini vero ab saturitate & copia congestisque salibus & iocis Saturam appellauere. Denique vt præcipua Satyrorum gratia constabat imitatione, sic & Satirarum, de quibus nunc agimus, dos maxima in descriptione consistit. atque idem omnino est Horatio describere, quod Aristoteli μιμεῖσθαι· nempe mores alicuius figurate notare, ac repræsentando sic deformare & illustrare, vt pæne oculis subijciantur. Porro cum vniuersi homines à natura sint ad imitandum aptissimi; vt ridere, iocari, ludere, æque naturale est Græcis ac Barbaris: sic etiam eadem natura suadente, mistis iocis dicterijsve prauos hominũ mores imitari aut describere, æque pronum fuit Latinis, atque Græcis. sed Græcis quidem Satyrica proteruia, Latinis vero per satiram, ἐκ τῶ αὐτοσχεδιασμάτων. rursus & Latinos quoque Satyrica petulantia, & Græcos per satiram lusisse quis dixerit, quando proteruia illa siue petulans dicacitas,

quæ Satyrica nuncupatur, æque naturalis Romano fuerit, atque ſatura ſiue miſcella iocorum congeries Græco. imo ſi curioſius inſpiciamus, ſatira fuit Homeri Margites, ex quo formatam eſſe comœdiam Ariſtoteles innuit, quemadmodum ex Iliade & Odyſſea tragœdiam: & forrean præſtantiſſimus poeta opere illo ſub perſona Margitis quoſdam ſeculi ſui fatuos & moriones deſcripſerat. certe varia metrorum genera miſcuerat, ſicut & Chæremon, cuius inſcribitur Centaurus πολύμικτος ϗ μικτὴ ῥαψῳδία. Ac vetuſtiſſimas quidem Latinorum ſatiras non ſola rerum, ſed etiam metrorum varietate permiſtas fuiſſe auctor eſt Fabius; eamque diuerſitatem, quo ſaturior fieret ſatura, ab Terentio Varrone proſa verſibus intexta variegatam. neque vero defuiſſe Varroni diſcipulos indicant Petronij reliquiæ & ſalebroſa Martiani Capellæ ἐγκυκλοπαιδεία. nam vterque haud dubie Varronis exemplo ſatiram condere voluit, non Menippeam quidem, ſed ſimpliciter Varronianam. quippe nonnullas Varro, quas ſalis mordacitate, vel aceti nequitia paullo liberalius conſperſerat, Menippeas inſcripſit; eoque titulo ſcriptorum aſperitatem acerbitatemque, non Satiræ, ſed cynico Menippei ſtili nomine ſignificari declarauit. vt hoc tandem ſit ſtatuendum ſemel, Satiram non magis eſſe proprium alicuius ſcripti nomen, quam ſunt illa, πανδέκται, ἰωνιὰ, κέρας

Ἀμαλθείας, & similia Græcarum lautitiarum vocabula, Pliniana ad Vespasianum Cæsarem præfatione derisa: itemque illa, στέφανος, στρωματεῦς, κεστὸς, vnde libris suis titulos confecere Meleager Gadarenus, & Philippus Thessalonicensis, & Clemens Alexandrinus, & Sextus Aphricanus. quamquã de Aphricani Cestis aliter sentire quis possit, proprieque inscriptos fuisse κεστοὺς, quod magica quædam amuleta, siue remedia cõtinerent. Alterum porro fuit Satiræ genus, non carminis, sed rerum multiplicitate confertum: nimirum sententijs, iocis, opprobrijs, indignationibus, querelis; quibus inepta vota, turpes voluptates, insidiæ, doli, hominum mores grauiores tanquam in tabula describuntur. etenim aduersus hæc Horatiani stili nasus acuitur, & grande Persij sophos insurgit, & vehementissima Iuuenalis nostri Nemesis accenditur. Ennius & Lucilius in primis erant nominandi, quandoquidem primi laudem in satira sunt assequuti: sed eorum hodie non supersunt nisi fragmenta quædam & velut ossa disiecta: quæ etsi rite sane viri docti legerint, & in posteritatis memoriam condiderint, tamen ita sunt diutino situ cariosa, vt iam nihil nisi venerandæ antiquitatis nomen exhibeant. quod si cui forte dolendum esse videatur, vt est sane damnum haud leue, id omne ex tribus istis qui ad nos integri peruenerunt, abunde reparabitur. quorum adeo

satiræ triplici dicendi charactere triplicem ethicæ philosophiæ gradū feliciter expleuerunt. nam Horatius quidem humili sermone ludens hoc agit, vt stultos saltem insipientiæ pudescat. Persius autem stili grauioris austeritate honesto pudori generosæ mentis constantiam addit, viamque ipsam qua ad rigidam solidamque virtutem eatur serio monstrat. Iuuenalis denique hominum nequitiam impudentem horribili flagello dolore & indignatione succensus corripit & castigat. Sic igitur hi tres poetæ per satiram fuere philosophi. neque vlla inter eorum satiras quærenda est differentia, nisi quam diuersus pro temporum varietate stilus imposuit. quippe aliter affecta atque animata fuerunt Romanorum ingenia Augusto de reddenda republica cogitante, aliter Nerone Vrbis incendium ad Ilij conflagrantis imaginem habitu scenico e turri Mæcenatiana prospectante, aliter etiam Domitiano stupris, cædibus, rapinis dominum ac deum se gerente. itaque Augusti principatu, rebus lætis, imperio stante, si quid absurde aut indecore peccatum exciderat, carpere & ridere Horatio licuit. at Neronis Domitianique temporibus, etsi omnia pessum irent, ne gemere quidem Persio aut Iuuenali fas erat. Quamobrem Iuuenalis simul cum risu excandescit & iugulat. quippe animum cohibito risu indignatio subit, deinde dolor; qui altius

pressus exardet in iram, & poetæ velut æstuantibus præcordijs stilus ignescit, quo mox armatus & vitia & homines ferro flammaque consectatur. sic plerumque tragicæ grandiloquentiæ cothurnum satiris suis inducit;in hoc a prioribus recedens,quod versibus hexametris quasi tragœdias per satiram scribat, intentatum Græcis & Romanis ingenijs opus, sicut etiam ipse de se fatetur extrema satira sexta, cum ait,

Fingimus hæc altum satira sumente cothurnum
Scilicet, & finem egressi legemque priorum
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu
Montibus ignotum Rutulis cœloque Latino.

hinc illud inter Horatium & Iuuenalem, non satiræ, sed stili ratione discrimen. quouis enim stilo satira pungat, nihilominus est satira. nisi forte magis satiram esse quis velit, quæ rerum diuersarum copia maiore stipata est atque conferta. quo sensu Iuuenalis non solum Persium, quod erat facile, sed etiam Horatium superauit. nam licet in singulis satiris quorumdam argumentorum species præ se ferat, tamen ea qualiacumque sunt, ita tractat, vt multa præterea summo studio peruestiget, quæ se aliud agenti obtulisse videantur. ac si quando in aliquem sæuire proponit, adeo truculentus fertur, vt etiam obuios contrucidet. diceres telum torsisse, quo per latus vnius plurimos obiter conficeret. si vero quid ridiculum apponit, tot insertis si-

diculis struit & cumulat, vt quod erat præcipuum vix appareat, sed potius existat, quæ proprie satira nuncupatur. Iam illa acute arguteque dicta quam multa ingerit: quam multos etiam cum declamare videtur impetu rhetorico rapit & affligit. quam denique omnia illa quæ vulgo mortalium maxime placent, susque deque habet. verum sæpenumero fallit, & sub hasta pura præpilatam vibrat; quumque vehementissime vrget, declamatorio colore sparso sic adumbrat, vt etiam calumniatores fugiat. Atque operis quidem principio indignatiuncula ob recitatorum nationem ea tempestate importunam effusa, ait se quoque recitasse, simul exemplum recitationis subiungit, --- *& nos*

Consilium dedimus Sullæ priuatus vt altum
Dormiret.

quod sic fere accipitur, quasi hoc tantum significet, se adolescentem adhuc, dicis aut animi caussa, suasoriam aliquam recitasse, qua Dictatori Sullæ tot ciuium Romanorum cædibus cruento suaserat vt nihilominus ad securum vitæ priuatæ otium rediret. quod vtique fecerat Sulla Verum subest alius præterea sensus. nam hoc sane stupendum securitatis exemplum liberrimi spiritus poeta sumpsit, quo turpem ignauiam Romanis exprobraret, qui tam fœdæ seruitutis iugo capita summisissent sua, vt L. Sullæ, in quo tot Marios senserant, impune fuerit de dictatura

descendere, perque vrbem priuato ac felici ambulare: & abiectissimos Senatorū animos fuisse ostenderet; quos idem Sulla septem millibus ciuium Romanorum trucidatis tumultuantes vna vocula compescuerat. Domitiani tempora, in quæ Iuuenalis incidit, haudquaquam meliora Sullanis: imo siue sæuitiam principis, siue Romanorum socordiam spectes, deteriora fuisse aperte indicat satira quarta extrema:

Atque vtinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sæuitiæ, claras quibus abstulit Vrbi
Illustreisque animas impune & vindice nullo.
Sed perijt postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat. hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

eiusdemque animi sunt illa Corellij Rufi, qui cum grauissimis pedum doloribus Domitiano adhuc grassante ægrotaret, Plinij sui præsentia paululum recreatus, Cur, inquit, me putas hos tantos dolores tamdiu sustinere? vt scilicet isti latroni, Domitianum innuebat, vel vno die superstim. Nempe his vocibus erectis & liberis diram seruitutem fortissimi viri exsecrabantur. & noster quoties se dedit occasio, huiusmodi aculeis & stimulis satiras suas felicissime armauit: sic tamen vt per duplicis sensus ambiguitatem, hebetiore acutior tegeretur, ipse interea rem ageret. Tale quiddam, ni fallor, in hisce versibus latet, Satira quinta:

Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de

Setinis, cuius patriam titulumque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testa:
Quale coronati Thrasea Heluidiusque bibebant
Brutorum & Cassi natalibus.

profecto enim quisquis erit natus ingenuus & liber, intelliget duobus postremis versibus ingens retinendæ libertatis desiderium significari: sicut etiam in istis è decima quarta:

——— *Catilinam*
Quocumque in populo videas, quocũque sub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus vsquã.

item in his eiusdem venæ:

——— *medicamen habendum est,*
Sorbere ante cibum quod debeat & pater & rex.

regem cum patre componit, vt seculi infelicitatem arguat, adeo deplorandam, vt vitæ suæ insidias ab liberis suis patres metuerent, quas rex potius aliquis ab ciuibus oppressis timere debuisset. nempe statim post exactum Tarquinium Superbum, regis nomen reipublicæ Romanæ odiosissimum esse cœpit. at Cæsarum, si paucos excipias, adeo sæua fuit & importuna dominatio, vt præ illis etiam Tarquinius bonus haberi potuerit. tamen Iuuenalis Seruium Tullium bonorum regum vltimum appellauit:

Ancilla natus trabeam & diadema Quirini
Et fasces meruit, regum vltimus ille bonorum.

vnde intelligi voluit, tum primum reges ab Superbo illo male audiuisse. ideoque crudelia lanistarum verba, Vre, Seca, regia nuncupa-

bit initio vndecimæ:

Scripturus leges & regia verba lanistæ.

& suorum temporum sæuitiam regiorum comparatione exaggerat in tertia:

Maximus in vinclis ferri modus, vt timeas ne
Vomer deficiat, ne marræ & sarcula desint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub Regib. atque Tribunis
Vno contentam viderunt carcere Romam.

quin & decima tertia vmbras & maneis ex quo sub regibus degere cœperunt, infeliciores fuisse ait, & continuo paratas ijs pœnas:

——nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluto,
Nec rota, nec furiæ, nec saxum aut vulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine regibus vmbræ.

Atque hæc eo magis feriunt, quo sunt minus præuisa aut expectata. nam eo loci hoc tantum exprobari videtur, Homines quondam vixisse pietatis fideique cultores: nunc vero tantam esse morum peruersitatem, vt si quis forte iurisiurandi religione teneatur, Deumque vltorem fore periurij credat, eius simplicitas vt stulta & stolida risu excipiatur. id autem sic demonstrat:

——nescis
Quem tua simplicitas risum vulgo moueat, cum
Exigis a quoquam ne peieret, & putet vllis
Esse aliquod numen templis araque rubenti.
Quondã hoc indigenæ viuebant more, priusquam
Sumeret agrestem posito diademate falcem

Saturnus fugiens, tunc cum virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris.
Nulla super nubes conuiuia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus: nec turba Deorum
Talis vt est hodie: contentaque sidera paucis
Numinibus miserum vrgebant Atlanta minori
Pondere. nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluto,
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine regibus vmbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis æuo. &c.

Si quid aliud quam satiram scribere aggressus esset Iuuenalis, in sententiam doctissimi critici concederem eatenus vt faterer Iuuenalem heic φίλαλον fuisse & verborum prodigum. nam absit vt grauissimum auctorem in turpem sermonis redundantiam aut puerilem luxuriam incidisse iudicemus. at cum ipse librorum suorum materiam farraginem & satiram fore pronunciauerit, dicamus potius isto sermonis excessu farraginem & satiram pulcre esse confertam: qua nimirum seculi sui θεολογούμενα derideret, tam inepta quidem & absurda, vt homines ipsos in numinis contemtum adducerent. Qua ratione autem contemtus caussam declarasset, nisi Deorum Dearumque schemata, vti tunc colebantur, descripsisset? Saturnum scilicet fu-

gientem, positoque diademate falce armatum. Iouem Idæis antris delitescentem; inde super nubeis conuiuia agitantem, adultera & catamito pocula ministrantibus. Vulcanum ab incude fuliginosum. Atlantem cœli destinam sub nimia Deorum turba gementem & pondere oppressum. hæc enim sunt anilia prope deliramenta, vt cuilibet sanæ mentis ludibrium debeant, nedum pro diuinis habeantur. Quod autem ait, minore quondam numero ac pondere Deorum pressum fuisse Atlantem, non debuit videri frigidius fabula ipsa qua cœlum Atlante fulciri ac sustineri poetæ finxerunt. nam siue montem siue hominem fuisse Atlantem intelligimus, vtique lepidus erit iocus. ac de monte quidem hæc habet Herodotus: Atlantem Africæ montem in fastigium assurgere vndiquaque adstrictum & teres, verum tam excelsæ altitudinis, vt cacumen, quasi nubib. insertum, conspicere non sit; propterea que cœli columnam ab indigenis appellari. Quo sensu venuste sane dixerit Iuuenalis noster, olim cum esset longe minor cœlitum turba, minori pondere pressam fuisse cœli columnam. Sin Atlantem nobis cœli bajulum aut tibicinem fuisse imaginemur, illud etiam aptissime quadrauerit. nec erit minus facete dictum, quam id quod Lucianus in Charonte narrat, Atlanti quondam nimio pondere nutanti atque labascenti Herculem suppetias

tuliſſe, ac ſeipſum oneri ſuppoſuiſſe tantiſper dum ille reſpiraret. Denique nihil video cur inſolens iudicetur illa ἔννοια Iuuenalis, metuendum eſſe ne denſiore deorum turba grauatus Atlas fatiſcat; cum eidem Luciano venerit in mentem iſta conſimilis, præ numinum quoque multitudine ambroſiam & nectar defeciſſe. eius enim verba ſunt, ἐπιλέλοιπε δὲ ἡ ἀμβροσία καὶ τὸ νέκταρ, ὥστε μνᾶς ἤδη τὴν κοτύλην εἶναι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν πινόντων. Omnia igitur toto illo verſuum ambitu proba & recta, quibus adeo monentur poſteri tam ſtulta & vana eſſe quæ de natura Deorum poetæ comminiſcuntur, vt pietatem iam tum ab orbe condito hominum mentib. inſitam funditus eradicent. Haſce ergo fabulas vt pernicioſiſſimas Iuuenalis explodit: neque vllam occaſionem prætermittit, quin eas aut ſubſannet, aut conſpuat. Sic in decima, mœchorum iniecta mentione, ſtatim apponit emblema Martis in Venere deprehēſi:

——————fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet quaſcumque mariti
Irati debent; nec erit felicior aſtro
Matris, vt in laqueos nunquam incidat.

& in ſecunda: ——— *leges reuocabat amaras*
Omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendas.

& in ſexta, elegantiſſimo artificio Iouem Martemque adulterij & ſtupri accuſat, occaſione ſermonis de quadam eximiæ caſtitatis matrona;

Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno
Viuentis: viuat Gabijs vt vixit in agro,
Viuat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat nil actũ in montibus, aut in
Speluncis? adeo senuerunt Iupiter aut Mars?

eodemque colore Seneca: Quid ergo est, inquit, quare apud poetas salacissimus Iupiter desierit liberos tollere? vtrum sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit? Illa vero Deucalionis & Pyrrhæ quam subtiliter insimulat mendacij satira prima. etenim poetico more narrare incipit,

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit, sortesque poposcit,
Paullatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

sed inter narrandum innuit futile esse ac perabsurdum quod poetæ fabulantur, extinctis olim diluuio ceteris animantibus, Deucalionem & Pyrrham coniuges ob morum sanctitatem seruatos tanquam exempla reparandæ posteritati. aitque nec Pyrrham quidem vlla fuisse castimonia commendabilem, sed potius magam & lenam, quæ proiectis post terga sua saxis nudas puellas ediderit, quas maribus conciliaret. Sic Martem falso vocitari vltorem demonstrat in XIV.

Ex quo Mars vltor galeam quoq. perdidit, & res
Non potuit seruare suas.

deriso Marte vanitatem fabulæ perstringit & Romanos ignauiæ accusat, qui nihil amplius

armis quærerent, ſed & olim quæſita ſibi eripi turpiter paterentur. Ac majori etiam impetu ſatira ſecunda in Martem ipſum inuehitur, eumque campo Martio excedere iubet;ea ſede ſcilicet indignum,qui nepotum ſuorum effeminatiſſima flagitia non vlciſcatur:

Nec galeam quaſſas, nec terram cuſpide pulſas,
Nec quereris patri? vade ergo, & cede ſeueri
Iugeribus campi quem negligis.

Supra omnem vero acerbitatem vehemens eſt obiurgatio illa,qua Iouem ipſum increpat vt ſocordem, & hominum ſtuporem arguit, qui ſimulacris æneis & marmoreis numen ineſſe aliquod ſibi perſuaſerant:——*audis*

Iupiter hæc? nec labra moues? cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus vel aeneus: aut cur
In carbone tuo charta pia tura ſoluta
Ponimus, & ſectum vituli iecur, albaque porci
Omenta? vt video nullum diſcrimen habēdum eſt
Effigies inter veſtras ſtatuamque Vagelli.

Cur autem Ioui marmoreo vel æneo pepercisset, qui eadem ſatira quicquid eſſe telorum poetæ in cœleſtibus armamentarijs repoſitum fingunt, pro nihilo ducit? hoc enim agit his verſibus familiari ſibi diſſimulatione & χρύψει. ——*aſpice quanta*

Voce neget, quæ ſit ficti conſtantia vultus.
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina iurat,
Et Matris frameam, & Cirrhæi ſpicula vatis,
Per calamos venatricis pharetramque puellæ,

Perque tuum pater Ægei Neptune tridentem:
Addit & Herculeos arcus, hastamque Mineruæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cœli.

Quæ omnia sic accipienda sunt, tanquam profecta ab rigido veritatis cultore, qui Naturam ducem secutus, Virtutem pro summo numine habebat, fucum & imposturas detestabatur. dares illi alium ducem, illum scilicet veritatis auctorem, ipsiusque Naturæ dominum, cœlestissimi viri perfectam imaginem absoluisset. At scelera pepetuis tenebris damnanda prodit & exponit, ac pessimo exemplo aperit quæ reprehendit. Quin potius optimo exemplo scelera sic reprehendit, vt ea nemo non execretur; sic aperit, vt ea nemo non tenebris damnet. quid faceret? scribebat seculo Cæsarum flagitijs contaminatissimo, legibus vna cum elisa magistratuum voce euanidis, Romana illa quondam virtute sopore pæne letali marcescente. ergo quemadmodum lethargicis excitandis picem crudam, lanam succidam, cepas, galbanum, & similia tetros odores vomentia incendere euocatisque sternutamentis cerebrum concutere medici iubent: sic admotis satirarum facibus fœtida ganearum gurgustia & obscena prostibulorum lupanaria accendi, noctei sque Neronianas illustrari profuit, vt inde excitata spurcities nareis & cerebrum feriret; ac per hoc somniculosus ille marcor qui Romanorum animos oppresserat, vehe-

menti indignatione, tãquam sternutamento discuteretur. Nam quod aliud fuisse dicemus consilium sanctissimorum Patrum, qui tot nefanda ac detestanda poeticæ theologię mysteria verbis etiam obscenissimis aperuerunt? certe non minus pudeat legisse Næuolum, quam in quinta Arnobij disputatione ithyphallorum Græcorum originem. Plerumque autem quos ab rebus turpib. & flagitiosis nec præmia virtuti posita redemerant, nec pœnæ legibus irrogatæ deterruerant, ingens detectæ turpitudinis pudor reuocauit. & Persarum fœdissimam fugam, quam nec disciplinæ militaris sacramentum, nec fortia maiorum suorum exempla represserant, matronæ Persides peplos ipsę sibi suos ab imo sustollentes, interrogantesque an illuc vnde ipsi fugacem pedem infantes extulerant confugere vellent, obiecto pudore in mediam persequentium aciem cum victoria conuerterunt. Itaque non inutile esse videtur rerum turpiter gestarum turpitudinem sic exprobrare narrando, vt pudorem de frontibus etiam impudentissimis exprimamus. imo hoc potissimum quæritur, isto præsertim satirarum genere quod morum imitationibus ac descriptionibus constat.

——— Quid? cum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem nitidus qua quisque per ora
Cederet introrsum turpis?

& id quidem fecit Lucilius exemplo veterum Comicorum, qui, vt ait idem Horatius,

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.

Quare mirari soleo Plinium in historiæ naturalis opere mirabili ac plane diuino sic esse opinatum vt diceret, mira humani ingenij peste sanguinem & cædeis condi annalibus, vnde hominum scelera noscantur. Quasi cunctos ab historia dehortari voluerit, qui tamen pessimorum Principum, nec minus quidem ipsius Neronis res gestas libris vno & triginta a fine Aufidij Bassi conscripserat. quos libros vtinam nobis superiora secula non inuidissent, & morem illum veterem, quem ad Pompeij Magni tempora mansisse Cornelius Nepos tradidit, reuocari placeret, vt historia non nisi ab honestissimo quoque scriberetur. sic enim ad exemplorum fidem accederet eximia scribentis auctoritas, magnum vtique rerum gestarum narrationi pondus additura. Id autem eo libentius heic commemoro, quod vt historiam ab honestissimo scribi, sic & morum satiram ab optimo quoque componi addecet; ne aut historia seruili mendacio inquinata vanescere incipiat, aut satira in sceleratam auctoris conscientiam retorta prorsus hebescat. Quisquis igitur historicus appellari meruit, res honestas & turpeis vti quæque gestæ sunt exponit:

rectène an secus gestæ sint, curæ esse suæ vix putat, cum is sit qui ab Aristotele dicitur μίσος ϰαὶ αὐθέϰαστος. Satirarum scriptor censuram agit etiam quum narrat. etenim instat vt accusator, disquirit vt iudex, castigat vt vindex. Est autem communis historiæ satiræque παῤῥησία, qua cauetur, ne quid illa veri dicere non audeat, neve quid ista probrosi carpere & notare formidet. Itaque cum ex rerum gestarum cognitione prauorumque morum correctione habeant homines vnde prudentiores ac meliores fiant; vtrumque autem ab historia & satira iucundissime conficiatur; non vsquequaque perperam fecisse videntur, qui ingenijs vna cum imperio Romano senescentibus, cum iam libros animo fastidiente male singulos tangerent, adeoque doctrinas vt venena detestarentur, Iuuenalem & Marium Maximum curatiore studio, vt inquit Ammianus Marcellinus, lectitabant, nulla volumina præter hæc in profundo otio contrectantes. nempe segnitiæ suæ delicias faciebant, existimabantque ingentem scriptorum turbam negligi impune atque insuper haberi, dum esset vnde & moribus deprauatissimis extrema remedia, & temporibus difficillimis exempla conuenientissima suppeterent. nunquam enim mihi persuaderi patiar Ammianum hæc ideo notasse vt Iuuenalis aut Maximi lectionem inter rerum publicarum corruptelas poneret; cum ipse

quoties philosophum agit, non pauca commutatis tantum syllabis ex Iuuenale transcribat: de quo etiam hoc omni asseueratione affirmetur, & ipsæ sedecim satiræ clamant, adeo pertinaciter vitijs infensum fuisse, vt cum ijs homines vna sæpissime flagellaret. Marium vero Maximum etsi opera eius, quæ verbosissima & minutis historijs implicata fuisse Flauius Vopiscus autumat, interciderint, tamen strenuum vixisse bonarum partium sectatorem declarant plurima quæ ex eo Lampridius, Spartianus & alij historiæ Augustæ scriptores commẽtarijs suis indiderunt. Dicamus igitur hosce duos auctores vt ciuilium doctrinarum compendia quædam, illius æui delicatis maxime placuisse: Marium quidem Maximum, vt copiosa exemplorum varietate locupletem, & omnia Cæsarum historica vberrimis septenarijs complexum; Iuuenalem vero vt magistrum veteris disciplinæ ac totius vitæ humanæ censorem grauissimum, in arcana ipsa morum summo cum imperio penetrantem. Summum voco imperium excelsæ mentis sublimem stilum, quo se supra mortalium nobilissima erigit, & omnia illa tanquam puerorum pupas & crepundia despicit, vt solius virtutis rationem habendam esse commonstret. nam, vt ea mittamus quæ sunt publica & ob oculos omnium posita, puta impietatem, fastum, auaritiam, libidinem, iniqua tyrannicæ

potestatis

poteſtatis imperia, quæ totis ſatiris perſequitur; ſi priuata, ad quæ ipſe quamuis in tranſcurſu diuertit, inſpicere libet, comperiemus etiam in ijs quæ præclara ſapientibus videntur, nonnulla cenſoriæ ſeueritatis iudicio ac notatione haud immerito fuiſſe perſtricta. Quid in vniuerſa humaniore litteratura prius aut antiquius Homero? & tamen pleraque in eo eſſe quæ defendi niſi antiquitate non poſſint, innuit ſatira ſeptima:

Ipſe facit verſus, atque vni cedit Homero
Propter mille annos.

& ſatira ſexta, mulierculas inducit Homerum cum Virgilio contendenteis, cum ipſe interea non ſolum dubiam faciat illius palmam, ſed etiam huic adiudicet.

Committit vates & comparat, inde Maronem;
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.

etenim ijs verſibus plus ponderis & majeſtatis Virgilio tribui intelligunt, qui in trutinarum & examinum ratione leuiora pondera a grauioribus ſuſpendi attollique non ignorant. verum hæc obliqua & ſubobſcura. illa recta & aperta, quibus Homeri fidem eleuat, ſatira decima:

Rex Pylius, magno ſi quicquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a cornice ſecundæ.

& in decimatertia:

Tu miſer exclamas, vt Stentora vincere poſſis;
Vel potius quantum Gradiuus Homericus. —

Satis inſolens fuerat ſuperjectio, Stentorem

exclamasse quantum alij quinquaginta; illa vero multo audacior, Martem vociferatum esse, quantum decem millia præliantium. tamen ferri poterat in persona dei, & quidem Martis. at deum, & Martem ob inflictum sibi a Diomede vulnus totum olympum tam impotenti boatu quatefecisse, quis alius poeta dixerit, & continuo non explodatur? quomodo enim Martem tantum clamorem, de lateribus adeo firmis ac diuinis emisisse homines credent, qui ipsum non secus atque homuncionem vulnerari potuisse acceperint: aut Iunonem iratam non vementius clamasse quam Stentorem? Post Homerum effulsit clarissimum sidus Virgilij, quem & Iuuenalis Homero tantumnon anteponit, his versibus ex vndecima:

Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.

attamen huius quoque altiloquentiam in fabulis narrandis occupatam notare videtur in septima:

Nam si Virgilio puer & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri.

nempe γοργείην κεφαλὴν, aut poetam ἐχίδναις κατάκομον videre quis putet, cum audit,

Arma virumque cano ———

ac multo magis si hæc præcesserint,

——— *at nunc horrentia Martis.*

quæ tamen veteres neglexisse patet ex Prisciano, qui versuum duodecim Æneidos

principalium principem citat *Arma virumque cano.* neque aliud operis eximij principium agnouerat Martialis in XIV.

Accipe facundi Culicem studiose Maronis,
Ne nugis positis Arma virumque canas.

quod si quis componat cum illo Homeri Μῆνιν ἄειδε θεὰ —— sentiet cum Iuuenale, aliquid esse in Virgiliano principio horrificum, & velut hydros poetæ crinibus intextos. Quemadmodum vero in Martis Homerici indecora vociferatione quædam, si ita loqui fas est, absurditas; ita etiam in Virgilij Cyclope vanitas poetica reprehenditur. describit Virgilius Æn. III. ingentem oculum Polyphemi, & fuisse ait

Argolici clypei aut Phœbeæ lampados instar.

Iuuenalis noster mendacium poeticum rhetorico mendacio repercussit. dixit enim adeo latam fuisse illius oculi aciem, vt per eam Vlysses euaserit. atque hoc quam inopinate. est enim illic sermo de importuno rogatore, quem diues aliquis increpat, &,

Improbus es cum poscis, ait. ——

ille autem obstinatius vrget:

—— *sed pensio clamat,*
Posce, sed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies, per quam solers euasit Vlysses.

Cogor, inquit, improbe & peruicaciter poscere, quia poscit a me diaria puer, qui mihi solus est familia. Sed quid vnico puero cum Polyphemi oculo? Nimirum, erat illi

misero puer vnicus, vt vnicus Polyphemō oculus. de quo mythologi tradiderunt alia, sed hæc inprimis. vnoculum fuisse Polyphemum, cum tamen treis haberet oculos; vnum in fronte, quem Virgilius depingit ingentem instar Græci clypei aut disci lunaris; alterum in animo, scilicet mentem acerrimam, quæ est in animo sicut pupilla in oculo; tertium in Elpe vnica filia, quam velut vnicum oculum vnice diligebat. Ergo Vlyssis astu infelicissimus Polyphemus non stipite præusto, sed meri & amoris ignea vi tribus oculis vna captus est. nam exhausto incautius capaciore poculo ebrius, sopori quasi leto datus obdormiuit, luminis & mentis vigore aliquantisper mortuo: intereaque dum edormiret, dimotis antri repagulis Vlysses vna cum suis euasit. ij vero fugientes Elpen amoris œstro percitam secum abduxerunt.

—— πυρὶ ἐρωτικῷ Ἔλπην τὴν θυγατέρα,
Ἣν εἶχε τρίτον ὀφθαλμοῦ, ἁρπάσαντες·

vt est apud Ioannem Tzetzem. Treis istos oculos intelligit Artemidorus libro primo, vbi de eo qui paulo post quam treis oculos sibi esse somniasset cæcus factus est, οὐχὶ διὰ τὸν Κύκλωπος μῦθον, ἀλλὰ διὰ τὸν τρίτον ὀφθαλμὸν, ὃς καὶ ἄλλου φωτὸς ἐσήμαινε δεῖσθαι, διὰ τὸ μὴ αὔταρκες εἶναι τὸ οἰκεῖον. somnium interpretatur non per treis Cyclopis oculos, sed per tertium oculum qui ter-

tium & adſcititium lumen ſignificabat. Idem Artemidorus in diſciplina onirocritica oculorum ſpecie filios&filias demonſtrari docet: ἐοίκασι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παισὶν, ὅτι καὶ ποθεινοὶ καὶ τοῦ σώματος ὁδηγοί εἰσι καὶ ἡγεμόνες. neque filios filiaſve tantum, verum etiam ſeruos cuſtodiæ præpoſitos, vt vigiles, quorum oculis ipſi videre dicimur. Ita igitur Iuuenalis importuno & querulo aſſeclæ vnicum fuiſſe ait puerum, vt Polyphemo perſolum oculum. atque huius ſimilitudinis occaſione Virgilianæ hyperboles tranſcendentiam carpit. Eadem libertate omneis generatim poetas, qui carminum ſuorum exordijs Muſas inuocant, eaſque canere iubent, vanitatis arguit in III.

Incipe Calliope, licet heic conſidere, non eſt
Cantandum, res vera agitur, narrate puellæ
Pierides.

Et in decima quarta,

——— *lucri bonus eſt odor ex re*
Qualibet. illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur. DIs atque ipſo Ioue digna poetæ.

Deos & Iouem poetæ vocat principes viros, ipſumque Cæſarem, quos poeta quiſpiam, vt fecit alicubi Martialis, deos ſuos, Iouemque ſuum turpi aſſentatione nuncupauerat. aut, ſi mauis, Deos poeticos & Iouem poeticum dicit, quaſi vanum aliquod & ſine numine nomen; vt in XII --- *ſi quando poetica ſurgit*
Tempeſtas. ———

id eſt, vana & commentitia. quo ſenſu Lucianus in Præceptis hiſtoricis ait, ποιητικοῦ τινος ἀνέμου ἐπουριάζοντος τὰ ἀκάτια. Tertium ab Ioue, ſecundum à Cæſare Mæcenatem poetæ coluerunt. at noſter in prima, cenſoriam illi notam obiter inuſſit, quod otio ac mollitie pæne vltra fœminam flueret:

——— cum iam ſexta ceruice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pæne cathedra,
Et multum referens de Mæcenate ſupino.

& in duodecima, *——— veſtem*
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam.

Ecce autem, & quis hoc expectabat? reus citatur etiam Quintilianus: qui tamen maxima nominis claritate ſummus iuuentutis moderator audiebat & Romanæ togæ gloria: verum ob inuidendas opes, ob eamque artem quam profitebatur & mire callebat, ſtruendi ac deſtruendi verſutia ancipitem, currente ſeuerioris ſatiræ ſtilo aliquoties perſtrictus videtur, vt in ſexta,

Sed iacet in ſerui complexibus, aut equitis: dic
Dic aliquem ſodes heic Quintiliane colorem.

& in ſeptima, *——— res nulla minoris*
Conſtabit patri quam filius. vnde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus?

noſti quæ ſequuntur. Ac propterea forte nobiliſſimus rhetor, cum auctores ſatirarum cenſeret, laudato Perſij libro, Iuuenalem præterijt; aut per ſatiram laudatum cum alijs quos ipſe claros tunc fuiſſe ait poſteritati no-

minandum reliquit. Et ij quidem intercide-runt. ſolus Iuuenalis ætatem tulit; atque vt videtur integer: aut ſi quid eius collapſum eſt, tanta id tamque vetere ruina accidit, vt nulla nunc rudera vſpiam extent. nihil enim à Seruio, Priſciano, alijſve obſeruatur, quod heic non appareat, ac totidem tributum libris. eaque librorum diuiſione comprehenſum fuiſſe arbitror quantum vna recitatione Iuuenalis ediderat: vt libri quinque totidem indicent recitationes habitas non coram populo in auditorio, verum in cubiculo coram amicis. Sic enim plerique viri grauiſſimi ſcripta ſua legere & recitare ſoliti erant aduocatis familiaribus, ex quorum ſententia de editione ſtatuerent. itaque aduocabant non auditores tantum, ſed adiutores. vt iam magis magiſque retinenda videatur hæc veterum librorum ſcriptura in Vmbricio verſibus extremis,

——— Satirarum ego, ni pudet illas,
Adiutor gelidos veniam caligatus in agros.

maxime vero cum in Suetonij libro de illuſtribus Grammaticis mentio fiat Ateij philologi declamantium adiutoris atque præceptoris; & Craſſitij cuiuſdam, qui initio circa ſcenam verſabatur, & mimographos adiuuabat. Porro cum hoſce libros ſummus ſatirarum artifex emendatiſſimique iudicij cenſor, adhibita etiam recitationis lima poliuerit, ſi quid tranſeuntes offendimus aut incurrimus

id continuo proſcribendum non eſt aut deturbandum. & quæ negligenti per incuriam excidiſſe credimus, ea ſi repetantur, appoſitiſſima eſſe reperiemus. eiuſmodi autem eſt deſinentis Autumni deſcriptio in quarta,

——— iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam ſperantibus ægris
Stridebat deformis hiems.

heic enim exiſtimet aliquis manifeſtam eſſe ἀκυρολογίαν, qualis eſt Æneide quarta,

——— tantum ſperare dolorem:

cum tamen proprie dixerit Iuuenalis, eos qui deſinente autumno ægritudine tentari incipiunt, ſperare quartanam: hoc eſt, non fore continui ardoris, ſed tantum quadrini circuitus febrem, quæ, vt aſſerit Celſus, neminem iugulat. ea vero febre φθινοπώρῳ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ὀλίσκονται, inquit Hippocrates. In ijs autem quæ ſatira ſecunda legimus,

Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ,
Clamatur. nullo gemit heic tibicina cornu:

ſi feminam quæ cornu inflat, tibicinam vocaſſet, aut nihil præterea voluiſſet, ſane plus quam negligentiſſimum fuiſſe faterer. ſed ait Cotyttia ſacra, Bonæ Deæ ſacris omnino eſſe diſſimilia. ad illa enim ſolos mareis admitti. deinde addit, -- *nullo gemit heic tibicina cornu.* quod ſcilicet Bonæ Deæ puluinaribus acciderat, admiſſo Clodio, qui ſub veſtitu cultuque pſaltriæ ſeu tibicinæ, cornu intulerat, nempe virum patrando ſtupri flagitio para-

tiſſimum, atque vt idem Iuuenalis ait in ſexta,

Maiorem, quam ſunt duo Cæſaris Anticatones.

nam iſtud etiamſi prælicenter poſitum videatur, non tamen eſt inconcinnius ea ſimilitudine, quam ex vetere comico notauit Longinus: ἀγρὸν εἶχ' ἐλάττω γῆν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. Minime autem culpauerim quod eadem ſatira dixit,

Ac ſummum dominæ femur exclamare coegit,

de alipta qui dominam vnguendo feſſus erat, ac tandem, vt mitteretur, ψόφον καὶ πόππυσμα expreſſerat ab ea dominæ parte, quam in Galla ob conſimile vitium Valerius Martialis nequiſſimo epigrammate garrulam & clamoſam appellauit. Neq. exiſtimauerim ambitioſe potius quam honeſte & decore vſurpata fuiſſe palpitandi & micturiendi vocabula, ſicut & rimæ, criſtæ, veſicæ, vrinæ, offæ; item vrticæ, cornu, herniæ: per quæ alia minus ſpecioſa dictu ſignificantur. Et laudi potiusquam vitio duxerim, rhombi ſpatium, pro rhombo tantæ latitudinis, vt eſſe videretur inſtar areæ ἢ ἐπιπέδου ῥομβοειδοῦς: & nauem minorem, pro naui quæ iactura facta pauperior euaſit. Denique nunquam reprehenderim ſatiram verbis audacius tranſlatis ferocientem, aut carpendorum vitiorum cauſa liberius euagantem. nam illud quidem ſeueritati ac dignitati ſermonis, ſed hoc inprimis diſquiſitionis cenſoriæ libertati conuenire cenſeo. Atque vt vno ſemel exemplo multa ſimul

ostendam, obseruemus Iuuenalem nostrum celeberrimam figuram, qua poetæ, cum aliquid difficillimum indicant, rerum omnem fidem exuperantium comparationes aceruatim congerunt, sed plerumque tam friuolas quam ingeniosas, ad seria sæpenumero transtulisse, complurium moribus pulcre notatis: vt in decima: ——— *circumsilit agmine facto*

Morborū omne genus, quorum si nomina quæras,
Promptius expediam quot amauerit Hippia mæchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit vno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, &c.

Hæc vero non sunt inania rhetoricæ purpuræ segmenta, verum exquisitissimæ satirarum impensæ, quibus adijci quidem semper aliquid possit; adimi autem non secus quam de farcilibus aut lucanicis pulpæ, cerebella, glandulæ, nuclei, liquamen, piper, & huiusmodi alia: quæ etsi omnino disparata sint, & saporum plurimum inter sese differentium, tamen intrita simul & inserta optimam condiunt satiram, quæ si pauciora contineret, minus satira diceretur. Habes, illustrissime Thuane, totam propositæ controuersiæ constitutionem, cui dirimendæ vindicias secundum Iuuenalem dari abs te potissimum velim. nam cum adolescens, ac pæne potius puer, eam sis adeptus gloriam, vt cunctis poeticæ laudibus quam maxime excelleres;

nunc autem poſt ampliſſimos honores integerrime geſtos, in arce Virtutis, extra omnem Satiræ petulantiam, velut extra teli iactum ſis collocatus; partium proprie tuarum eſſe arbitror, de poetica morum cenſura, quam iſtæ Satiræ promittunt, deque ipſis Satirarum ſcriptoribus, iudicare. Quod ſi tibi operam calamo luſiſſe videar, hoc præterea me præſtitiſſe reponam, quod hæc legentem ab reipublicæ prope nullius triſtiſſima cogitatione pauliſper auocauerim, atque id mihi fuerit abúnde pretij,

Si quid ego, Auguſte, adiuto, curamve leuaſſo,
Quæ nunc te coquit & verſat ſub pectore fixa.

Scribebam a.d. III. Cal. Nouemb. CIↃ IↃC XV.

VITA
D. IVN. IVVENALIS
A PROBO AVT ALIO
vetusto auctore scripta.

IVNIVS *Iuuenalis liberti locupletis incertum filius, an alumnus, ad mediam fere ætatem declamauit, animi magis caussa, quam quod scholæ aut foro præpararet. deinde paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem pantomimum, poetamque Claudij Neronis, eius semestribus militiolis tumentem, genus scripturæ industriose excoluit. Et tamen diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus. Mox magna frequentia, magnoque successu bis acter auditus est, vt ea quoque quæ prima fecerat, inferciret nouis scriptis:*

Quod non dant proceres, dabit histrio. tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.

Erat tum in delitijs aulæ histrio; multique fautorum eius quotidie prouehebantur. Venit ergo Iuuenalis in suspitionem, quasi tempora figurate notasset. ac statim per honorem militiæ, quanquam octogenarius, vrbe summotus, missusque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Aegypti. Id supplicij genus placuit, vt leui atque ioculari delicto par esset. Verum intra breuissimum tempus angore & tædio perijt.

VETERVM TESTIMONIA
DE IVVENALE.

M. Fabij Quintiliani lib. x. Instit. Orat. de Satira scriptoribus.

Sunt clari hodieque & qui olim nominabuntur.

M. Val. Martialis ex lib. vij. Epigr.

Cum Iuuenale meo quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas, Pyladen odisset Orestes:
Thesea Pirithoi destituisset amor.
Et Siculos fratres, & maius nomen Atridas,
Et Ledæ poteras dissociare genus.
Hoc tibi pro meritis & talibus imprecor ausis:
Vt facias illud quod, puto, lingua facis.

Eiusdem.

De nostro facunde tibi Iuuenalis agello
Saturnalitias mittimus ecce nuces.
Cætera lasciuis donauit poma puellis
Mentula custodis luxuriosa Dei.

Eiusdem ex lib. xj.

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa, Iuuenalis, in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Maior Cælius & minor fatigant:
Me multos repetita post Decembres
Accepit mea, rusticumque fecit,
Auro Bilbilis & superba ferro,

Rutilij Claudij Numatiani Galli, ex Itinerario.

Huius vulnificis, Satira ludente, Camænis
Nec Turnus potior, nec Iuuenalis erit.
Instituit veterem censoria lima pudorem:
Dumque malos carpit, præcipit esse bonos.

Amm. Marcellini ex lib. xxviij. Histor.

Quidam detestantes vt venena doctrinas, Iuuenalem & Marium Maximum curatiore studio legunt, nulla volumina, præter hæc, in profundo ocio contrectantes.

C. Sollij Sidonij Apollinaris ex carmine ad Magnum Felicem.

Non qui tempore Cæsaris secundi
Æterno incoluit Tomos reatu:
Nec qui consimili deinde casu,
Ad vulgi tenuem strepentis auram,
Irati fuit histrionis exul.

Porphyrionis, seu, quisquis est, in Horatium veteris Grammatici.

Satira Horatij inter Lucilij Satiram & Iuuenalis est media. Nam & asperitatem habet, qualem Lucilius; & suauitatem, qualem Iuuenalis.

DE SVLPICIA.

M. Val. Martialis, ex lib. x.

Omnes Sulpiciam legant puellæ,
Vni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpiciam legant mariti,
Vni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos asserit furorem,
Diri prandia nec refert Thyestæ,
Scyllam, Biblida nec fuisse credit:

Sed castos docet & pios amores,
Lusus, delicias, facetiasque.
Cuius carmina qui bene æstimarit,
Nullam dixerit esse sanctiorem.
Tales Egeriæ iocos fuisse
Vdo crediderim Numæ sub antro.
Hac condiscipula, vel hac magistra,
Esses doctior & pudica Sappho.
Sed tecum pariter simulque visam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.
Frustra namque ea nec Tonantis vxor,
Non Bacchi, nec Apollinis puella,
Erepto sibi viueret Caleno.

Eiusdem ad Calenum Sulpiciæ maritum.

O molles tibi quindecim, Calene,
Quos cum Sulpicia tua iugales
Indulsit deus, & peregit annos!
O nox omnis & hora, quæ notata est
Caris litoris Indici lapillis!
O quæ prœlia, quas vtrimque pugnas
Felix lectulus, & lucerna vidit
Nimbis ebria Nicerotianis!
Vixisti tribus, ô Calene, lustris:
Ætas hæc tibi tota computatur,
Et solos numeras dies mariti.
Ex illis tibi si diu rogatam
Lucem redderet Atropos vel vnam,
Malles, quam Pyliam quater senectam.

C. Sidonij Apollinaris ad Magnum Felicem.

Non Gætulicus hic tibi legetur,
Non Marsus, Pedo, Silius, Tibullus,
Non quod Sulpiciæ iocus Thaliæ
Scripsit blandiloquum suo Caleno.

LIBRIS V. SATIRARVM IVVENALIS CONTINENTVR SATIRAE XVI.

D. IVNII IVVENALIS SATIRARVM LIBER PRIMVS.

SATIRA PRIMA.

SEMPER ego auditor tantum? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseide Codri?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumserit ingens
Telephus, aut summi plena iam margine libri
Scriptus, & in tergo, necdum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis, & Æolijs vicinum rupibus antrum
Volcani: quid agant venti, quas torqueat vmbras
Æacus, vnde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos.
Frontonis platani, conuulsaque marmora clamant
Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Exspectes eadem à summo minimoque poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Sullæ, priuatus vt altum
Dormiret! stulta est clementia, cum tot vbique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.
Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.
Cum tener vxorem ducat spado, Mæuia Tuscum

Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma:
Patricios omnes opibus cum prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat:
Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ:
Difficile est satiram non scribere. nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat se:
Caussidici noua cum veniat lectica Mathonis
Plena ipso? post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa
Quod superest, quem Massa timet, qué munere palpat
Carus, & a trepido Thymele summissa Latino?
Cum te summoueant qui testamenta merentur
Noctibus, in cælum quos euehit optima summi
Nunc via processus, vetulæ vesica beatæ?
Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem:
Partes quisque suas ad mensuram inguinis heres
Accipiat sane mercedem sanguinis, & sic
Palleat vt nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira:
Cum populum gregibus comitũ premit hic spoliator
Pupilli prostantis: & hic damnatus inani
Iudicio (quid enim saluis infamia nummis?)
Exsul ab octaua Marius bibit, & fruitur Dijs
Iratis: at tu victrix prouincia ploras.
Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? sed quid magis Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum labyrinthi,
Et mare percussum puero, fabrumque volantem:
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi
Ius nullum vxori, doctus spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso:
Cum fas esse putet curam sperare cohortis,
Qui bona donauit præsepibus, & caret omni
Maiorum censu, dum peruolat axe citato

Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat,
Ipse lacernatæ cum se iactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadriuio: cum iam sexta ceruice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pæne cathedra,
Et multum referens de Mæcenate supino
Signator falso, qui se lautum atque beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat vda?
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum
Porrectura viro miscet sitiente rubetam,
Instituitque rudes melior Locusta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis esse aliquis. Probitas laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum vetus, & stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor auaræ,
Quem sponsæ turpes, & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcunque potest: quales ego, vel Cluuienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit, sortesque poposcit,
Paullatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas:
Quicquid agunt homines, votū, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando vberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiæ patuit sinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.
Prælia quanta illic dispensatore videbis
Armigero! simplexne furor sestertia centum
Perdere, & horrenti tunicam non reddere seruo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
Secreto cenauit auus? nunc sportula primo
Limine parua sedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus venias, ac falso nomine poscas.

Agnitus accipies: iubet a præcone vocari
Ipsos Troiugenas. nam vexant limen & ipsi
Nobiscum. da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior est: Prior, inquit, ego adsum.
Cur timeam, dubitemve locum defendere: quamuis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem? sed quinque tabernæ
Quadringenta parant. quid confert purpura maior
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues? ego possideo plus
Pallante, & Licinis. exspectent ergo Tribuni:
Vincant diuitiæ: sacro nec cedat honori,
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum
Maiestas: etsi funesta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas Nūmorum ereximus aras,
Vt colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc (est,
Et panis, fumusque domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur vxor.
Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
Ostendens vacuam, & clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est, inquit. citius dimitte. moraris?
Profer Galla caput. noli vexare, quiescit.
Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum:
Sportula, deinde forum, iurisque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius, atque Alabarches:
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres, lassique clientes,
Votaque deponunt, quanquam longissima, cenæ,
Spes homini. caules miseris, atque ignis emendus.
Optima siluarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse iacebit.

Nam de tot pulcris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, vna comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit. sed quis feret istas
Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum!
Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pauonem in balnea portas.
Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.
It noua, nec tristis per cunctas fabula cenas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient, facientque minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. vtere velis:
Totos pande sinus. dicas heic forsitan, Vnde
Ingenium par materiæ? vnde illa priorum
Scribendi quodcunque animo flagrante liberet
Simplicitas? Cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigillinum: teda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum deducis arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis: atque illinc despiciet nos,
Cum veniet contra. Digito compesce labellum:
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.
Securus licet Æneam, Rutulumque ferocem
Committas: nulli grauis est percussus Achilles,
Aut multum quæsitus Hylas, vrnamque secutus.
Ense velut stricto, quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ, & lacrymæ. tecum prius ergo voluta
Hæc animo ante tubas: galeatum sero duelli
Pœnitet. Experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

SATIRA II.

VLTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialē
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia viuunt,
Indocti primum: quanquam plena omnia gypſo
Chryſippi inuenies. nam perfectiſſimus horum eſt,
Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum ſeruare Cleanthas.
Frontis nulla fides. quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcenis? caſtigas turpia, cum ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos.
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum: ſed podice læui
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.
Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio breuior coma. verius ergo,
Et magis ingenue Peribonius: hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, inceſſuque fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis, his furor ipſe
Dat veniam: ſed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant. Ego tē ceuentem, Sexte, verebor?
Infamis Varillus ait: quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?
Quis cælum terris non miſceat, & mare cælo,
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sullæ ſi dicant diſcipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges reuocabat amaras
Omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendas,
Cum tot abortiuis fecundam Iulia vuluam
Solueret, & patruo ſimiles effunderet offas.
Nonne igitur iure, ac merito vitia vltima fictos
Contemnunt Scauros, & caſtigata remordent?

Non tulit ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem toties, Vbi nunc lex Iulia? dormis?
Atque ita subridens, Felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt. habeat iam Roma pudorem.
Tertius e cælo cecidit Cato. sed tamen vnde
Hæc emis, hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernæ.
Quod si vexantur leges ac iura, citari
Ante omnes debet Scantinia. respice primum
Et scrutare viros. faciunt hi plura: sed illos
Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges.
Magna inter molles concordia. non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tedia non lambit Cluuiam, nec Flora Catullam.
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vterque.
Nunquid nos agimus caussas, ciuilia iura
Nouimus, aut vllo strepitu fora vestra mouemus?
Luctantur paucæ, comedunt coliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope melius, leuius torquetis Arachne,
Horrida qualefacit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleuerit Hister
Liberto, dederit viuus cur multa puellæ.
Diues erit, magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace. donant arcana cylindros.
De nobis posthæc tristis sententia fertur.
Dat veniam coruis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem
Stoicidæ. quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alij, cum tu multicia sumas,
Cretice, & hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? est mœcha Fabulla.
Damnetur, si vis, etiam Carfinia: talem
Non sumet damnata togam. sed Iulius ardet,
Æstuo. nudus agas. minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud

Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? quæro an deceant multicia testem.
Acer,& indomitus, libertatísque magister
Cretice perluces. dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures: sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vuaque conspecta liuorem ducit ab vua.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpissimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus, & toto posuere monilia collo,
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere deam. sed more sinistro
Exagitata procul non intrat femina limen:
Solis ara Deæ maribus patet. Ite profanæ,
(Clamatur) nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia teda
Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytton.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque trementes
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus scutulata, aut galbina rasa,
Et per Iunonem, domini iurante ministro.
Ille tenet speculum patici gestamen Othonis,
Actoris Arunci spolium: quo se ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atque recenti
Historia, speculum ciuilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis,
Bebriaci campo spolium affectare Palati,
Et pressum in facie digitis extendere panem,
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mæsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Heic nullus verbis pudor, aut reuerentia mensæ.
Heic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi

Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducendusque magister.
Quid tamen exspectât, Phrygio quos tēpus erat iam
More superuacuam cultris abrumpere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia, dotem
Cornicini, siue hic recto cantauerat ære.
Signatæ tabulæ: dictum feliciter: ingens
Cena: sed et gremio iacuit noua nupta mariti.
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres, maioraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudauit clypeis ancilibus. o pater Vrbis,
Vnde nefas tantum Latijs pastoribus? vnde
Hæc tetigit, Gradiue, tuos vrtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir:
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri. vade ergo, & cede seueri
Iugeribus campi, quem negligis. Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ caussa officij? quid quæris? Nubit amicus,
Nec multos adhibet. liceat modo viuere: fient,
Fient illa palam, cupient & in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget. steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.
Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustrauitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catuli, Paullique minoribus, & Fabijs, &
Omnibus ad podium spectantibus. his licet ipsum
Admoueas, cuius tunc munere retia misit.
Esse aliquos manes, & subterranea regna,
A v

Et pontum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur:
Sed tu vera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, manesque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis consumta iuuentus,
Tot bellorum animæ? quoties hinc talis ad illos
Vmbra venit, cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum tedis, & si foret humida laurus.
Illuc, heu, miseri traducimur. arma quidem vltra
Litora Iubernæ promouimus, & modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos:
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in vrbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen vnus,
Armenius Zalaces cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Aspice quid faciant commercia: venerat obses.
Heic fiunt homines. nam si mora longior vrbem
Indulsit pueris, non vnquam deerit amator:
Mittentur braccæ, cultelli, frena, flagellum.
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

SATIRA III.

QVAMVIS digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque vnum ciuem donare Sibyllæ.
Ianua Baiarum est, & gratum litus amœni
Secessus. ego vel Prochytam præpono Suburæ.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, vt non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sæuæ
Vrbis, & Augusto recitantes mense poetas?
Sed dum tota domus rheda componitur vna,
Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam;
Heic, vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fenumque supellex,

Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua Camenis.
In vallem Egeriæ descendimus, & speluncas
Dissimiles veris. quanto præstantius esset
Numen aquæ, viridi si margine cluderet vndas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Heic tũc Vmbricius, Quãdo, artibus, inquit, honestis
Nullus in vrbe locus, nulla emolumenta laborum:
Res hodie minor est, here quam fuit, atq; eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas vbi Dædalus exuit alas,
Dum noua canities, dum prima & recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria: viuant Arturius istic
Et Catulus: maneant qui nigrum in candida vertunt,
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad busta cadauer,
Et præbere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verso pollice vulgus
Quum libet occidunt populariter: inde reuersi
Conducunt foricas. & cur non omnia, cum sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari?
Quid Romæ faciam? mentiri nescio: librum,
Si malus est, nequeo laudare & poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: ranarum viscera nunquam
Inspexi. ferre ad nuptam, quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norunt alij: me nemo ministro
Fur erit: atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non vtile dextræ.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, & cui feruens
Æstuat occultis animus, semperque tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet vnquam,
Participem qui te secreti fecit honesti.

Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accusare potest. tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare voluitur aurū,
Vt somno careas, ponendaque præmia sumas
Tristis, & a magno semper timearis amico.
Quæ nunc diuitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. non possum ferre, Quirites,
Græcam vrbem, quāuis quota portio fæcis Achææ?
Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum iussas prostare puellas.
Ite quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Esquilias, dictumque petunt a vimine collem,
Viscera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promptus, & Isæo torrentior. ede, quid illum
Esse putes? quemuis hominem secum attulit ad nos.
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus: omnia nouit.
Græculus esuriens in cælum, iusseris, ibit.
Ad summā nō Maurus erat, neq; Sarmata, nec Thrax,
Qui sumsit pennas, medijs sed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit, fultusque toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & cottona vento?
Vsque adeo nihil est, quod nostra infantia cælum
Hausit Auentini bacca nutrita Sabina?
Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi collum ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis?
Miratur vocem angustam, qua deterius nec

Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare: sed illis
Creditur. an melior cum Thaida sustinet, aut cum
Vxorem comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui: vacua, & plana omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui distantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hœmo.
Natio comœda est. rides? maiore cachinno
Concutitur: flet, si lacrymas conspexit amici,
Nec dolet: igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromidem: si dixeris, æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior qui semper, & omni
Nocte dieque potest alienum sumere vultum,
A facie iactare manus, laudare paratus
Si bene ructauit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est, & ab inguine tutum:
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipse
Sponsus læuis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, auiam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.
Et quoniam cœpit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus maioris abollæ.
Stoicus occidit Baream, delator amicum,
Discipulumque senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi.
Non est Romano cuiquam locus heic, vbi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Hermarchus;
Qui gentis vitio, nunquam partitur, amicum
Solus habet. nam, cum facilem stillauit in aurem
Exiguum de naturæ patriæque veneno,
Limine summoueor: perierunt tempora longi
Seruitij: nusquam minor est iactura clientis.
Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis heic meritum? si curet nocte togatus
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire

Præcipitem iubeat dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam & Modiam collega salutet.
Diuitis heic serui cludit latus ingenuorum
Filius: alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ, vel Catienæ,
Vt semel atque iterum super illam palpitet: at tu,
Cum tibi vestiti facies scorti placet, hæres,
Et dubitas alta Chionen deducere sella.
Da testem Romæ tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam:
Protinus ad censum, de moribus vltima fiet
Quæstio: quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera, quam multa, magnaque paropside cenat.
Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei. iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Dijs ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam præbet caussasque iocorum
Omnibus hic idem, si fœda, & scissa lacerna,
Si toga sordidula est, & rupta calceus alter
Pelle patet: vel si consuto vulnere crassum,
Atque recens linum ostendit non vna cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, & sedeant heic
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Heic plaudat nitidi Præconis filius inter
Pinnirapi cultos iuuenes, iuuenesque lanistæ.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener heic placuit censu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur heres,
Quando in consilio est Ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. sed Romæ durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno

Seruorum ventres, & frugi cenula magno.
Fictilibus cenare pudet, quod turpe negauit
Translatus subito ad Marsos, mensamque Sabellam,
Contentusque illic Veneto, duroque cucullo.
Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas, tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:
Æquales habitus illic, similesque videbis
Orchestram, & populum: clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.
Heic vltra vires habitus nitor: heic aliquid plus,
Quam satis est: interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est: heic viuimus ambitiosa
Paupertate omnes. quid te moror? omnia Romæ
Cum pretio. quid das, vt Cossum aliquando salutes;
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus. accipe, & istud
Fermentum tibi habe. præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia seruis.
Quis timet, aut timuit gelida Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter iuga Volsinijs, aut
Simplicibus Gabijs, aut proni Tiburis arce?
Nos vrbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. nam sic labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Viuendum est illic, vbi nulla incendia, nulli
Nocte metus. iam poscit aquam, iam friuola trãsfert
Vcalegon: tabulata tibi iam tertia fumant:
Tu nescis. nam si gradibus trepidatur ab imis,
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex,
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra

Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron,
Iamque vetus Græcos seruabat cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nihil. vltimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & frusta rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio, tectoque iuuabit.
Si magna Arturi cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia Prætor.
Tunc gemimus casus vrbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, & iam accurrit qui marmora donet,
Conferat impensas. hic nuda, & candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Hæc Asianorum vetera ornamenta Deorum,
Hic libros dabit, & forulos, mediãque Mineruam,
Hic modium argenti: meliora, & plura reponit
Persicus orborum lautissimus, & merito iam
Suspectus, tanquam ipse suas incenderit ædes.
Si potes auelli Circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur.
Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum!
Hortulus heic, puteusque breuis, nec reste mouẽdus,
In tenues plantas facili defunditur haustu.
Viue bidentis amans, & culti villicus horti:
Vnde epulum possis centum dare Pythagoræis.
Est aliquid quocunque loco, quocunque recessu,
Vnius sese dominum fecisse lacertæ.
Plurimus heic æger moritur vigilando: sed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti stomacho. nam quæ meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in vrbe.
Inde caput morbi: rhedarum transitus arcto
Vicorum inflexu, & stantis conuitia mandræ
Eripient somnum Druso, vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Diues, & ingenti curret super ora Liburno,
Atque obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus,
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.

Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat
Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur: ferit hic cubito, ferit aſſere duro
Alter: at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox vndique magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.
Nonne vides quanto celebretur ſportula fumo?
Centum conuiuæ: ſequitur ſua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vaſa ingentia, tot res
Impoſitas capiti, quas recto vertice portat
Seruulus infelix, & curſu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ ſartæ: modo longa coruſcat
Serraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt: nutant alte, populoque minantur.
Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat
Axis, & euerſum fudit ſuper agmina montem,
Quid ſupereſt de corporibus? quis mēbra, quis oſſa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer
More animæ. domus interea ſecura patellas
Iam lauat, & bucca foculum excitat, & ſonat vnctis
Striglibus, & pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros varie properantur: at ille
Iam ſedet in ripa, tetrumque nouicius horret
Porthmea, nec ſuperat cænoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.
Reſpice nunc alia, ac diuerſa pericula noctis:
Quod ſpatium tectis ſublimibus, vnde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem. poſſis ignauus haberi,
Et ſubiti caſus improuidus, ad cenam ſi
Inteſtatus eas. adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, feneſtræ.
Ergo optes, votumque feras miſerabile tecum,
Vt ſint contentæ patulas defundere pelues.
Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Peleidæ, cubat in faciem, mox deinde ſupinus:

Ergo non aliter poterit dormire. quibusdam
Somnum rixa facit: sed, quamuis improbus annis,
Atque mero feruens,cauet hunc, quem coccina læna
Vitari iubet, & comitum longissimus ordo:
Multum præterea flammarum, & aenea lampas.
Me, quem Luna solet deducere, vel breue lumen
Candelæ, cuius dispenso, & tempero filum,
Contemnit. miseræ cognosce proœmia rixæ,
Si rixa est, vbi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra, statique iubet; patere necesse est.
Nam quid agas: cum te furiosus cogat, & idem
Fortior, Vnde venis? exclamat: cuius aceto,
Cuius conche tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede vbi consistas; in qua te quæro proseucha.
Dicere si tentes aliquid, tacitusve recedas,
Tãtumdem est: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. libertas pauperis hæc est.
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
Nec tamen hæc tantum metuas: nam qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus postquã omnis vbique
Fixa catenatæ siluit compago tabernæ.
Interdum & ferro subitus grassator agit rem,
Armato quoties tutæ custode tenentur
Et Pomptina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanquam ad viuaria currunt.
Qua fornace graues, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, vt timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ & sarcula desint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub Regibus, atque Tribunis
Viderunt vno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures subnectere caussas:
Sed iumenta vocant, & Sol inclinat: eundum est.
Nam mihi commota iam dudum mulio virga
Annuit, ergo vale nostri memor, & quoties te

Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoq; ad Heluinam Cererem, veſtramq; Dianam
Conuelle a Cumis. ſatirarum ego, ni pudet illos,
Adiutor gelidos veniam caligatus in agros.

SATIRA IV.

ECce iterum Criſpinus & eſt mihi ſæpe vocādus
Ad partes, monſtrum nulla virtute redemtum
A vitijs, æger, ſolaque libidine fortis:
Delicias viduæ tantum aſpernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in vmbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix: minime corruptor, & idem
Inceſtus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc viuo terram ſubitura ſacerdos.
Sed nunc de factis leuioribus: & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub iudice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio, Seioque, decebat
Criſpinum. quid agas: cum dira, & fœdior omni
Crimine perſona eſt? mullum ſex millibus emit,
Æquantem ſane paribus ſeſtertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi.
Eſt ratio vlterior, magnæ ſi miſit amicæ,
Quæ vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.
Nil tale exſpectes: emit ſibi. multa videmus,
Quæ miſer, & frugi non fecit Apicius. hoc tu
Succinctus patria quondam Criſpine papyro,
Hoc pretio ſquamæ? potuit fortaſſe minoris
Piſcator, quam piſcis emi. prouincia tanti
Vendit agros: ſed maiores Apulia vendit.
Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putamus
Induperatorem: cum tot ſeſtertia, partem
Exiguam, & modicæ ſumtam de margine cenæ
Purpureus magni ructarit ſcurra Palati,
Iam Princeps Equitum, magna qui voce ſolebat

Non possit, cum laudatur Dijs æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura. vocantur
Ergo in consilium proceres, quos oderat ille,
In quorum facie miseræ magnæque sedebat
Pallor amicitiæ. ptimus, clamante Liburno,
Currite, iam sedit, rapta properabat abolla
Pegasus, attonitæ positus modo villicus vrbi.
Anne aliud tunc Præfecti? quorum optimus, atque
Interpres legum sanctissimus, omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia: venit & Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores qualis facundia, mite
Ingenium. maria, ac terras, populosque regenti
Quis comes vtilior; si clade, & peste sub illa
Sæuitiam damnare, & honestum afferre liceret
Consilium? sed quid violentius aure tyranni:
Cum quo de pluuijs, aut æstibus, aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem: nec ciuis erat, qui libera posset
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hiemes, atque octogesima vidit
Solstitia. his armis, illa quoque tutus in aula,
Proximus eiusdem properabat Acilius æui
Cũ iuuene indigno, quem mors tam sæua maneret,
Et domini gladijs tam festinata: sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus.
Vnde fit, vt malim fraterculus esse Gigantis.
Profuit ergo nihil misero, quod cominus vrsos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. quis enim iam non intelligat artes
Patricias? quis priscum illud miretur acumen
Brute tuum? facile est barbato imponere Regi.
Nec melior, vultu quamuis ignobilis ibat
Rubrius, offensæ veteris reus, atque tacendæ,
Et tamen improbior satiram scribente cinædo.
Montani quoque venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,

Quantum vix redolent duo funera. ſæuior ille
Pompeius tenui iugulos aperire ſuſurro,
Et qui vulturibus ſeruabat viſcera Dacis
Fuſcus, marmorea meditatus prælia villa:
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ,
Grande. & conſpicuũ noſtro quoque tẽpore mõſtrũ,
Cæcus adulator, dirusque a ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque deuexæ iactaret baſia rhedæ.
Nemo magis rhombum ſtupuit: nam plurima dixit
In læuum conuerſus: at illi dextra iacebat
Bellua: ſic pugnas Cilicis laudabat, & ictus,
Et pægma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento: ſed vt fanaticus œſtro
Percuſſus Bellona tuo diuinat; &, Ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi.
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Aruiragus. peregrina eſt bellua. cernis
Erectas in terga ſudes? hoc defuit vnum
Fabricio, patriam vt rhombi memoraret, & annos.
Quidnam igitur cenſes? conciditur? Abſit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait. teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ, ſubituſque Prometheus.
Argillam, atque rotam citius properate: ſed ex hoc
Tempore iam, Cæſar, figuli tua caſtra ſequantur.
Vicit digna viro ſententia: nouerat ille
Luxuriam imperij veterem, noctesque Neronis
Iam medias, aliamque famem, cum pulmo Falerno
Arderet. nulli maior fuit vſus edendi
Tempeſtate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinove edita fundo
Oſtrea, callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti litus dicebat echini.
Surgitur, & miſſo proceres exire iubentur
Concilio: quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & feſtinare coactos,

Tanquam de Catthis aliquid, toruisque Sicambris
Dicturus, tanquam & diuersis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola pinna.
Atque vtinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sæuitiæ: claras quibus abstulit vrbi,
Illustresque animas impune, & vindice nullo.
Sed perijt, postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

SATIRA V.

SI te propositi nondũ pudet, atq; eadem est mens,
Vt bona summa putes, aliena viuere quadra;
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset,
Quamuis iurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil noui frugalius: hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit aluo.
Nulla crepido vacat? nusquam pons, & tegetis pars
Dimidia breuior? tantine iniuria cenæ?
Tam ieiuna fames? cum possis honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc Rex,
Et, quamuis rarum, tamen imputat. ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto,
Vna simus, ait. votorum summa: quid vltra
Quæris? habet Trebius propter quod rũpere somnũ
Debeat, & ligulas dimittere, sollicitus, ne
Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubijs, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri serraca Bootæ.
Qualis cena tamen! vinum quod succida nolit
Lana pati: de conuiua Corybanta videbis.
Iurgia proludunt: sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa.
Inter vos quoties, libertorumque cohortem

Pugna Saguntina feruet commissa lagena:
Ipse capillato diffusum Consule potat,
Calcatamque tenet bellis socialibus vuam,
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cuius patriam titulumque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testæ:
Quale coronati Thrasea, Heluidiusque bibebant,
Brutorum & Cassi natalibus. ipse capaces
Heliadum crustas, & inæquales beryllos
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum:
Vel si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, vnguesque obseruet acutos.
Da veniam: præclara illic laudatur iaspis.
Nam Virro, vt multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis: quas in vaginæ fronte solebat
Ponere zelotypo iuuenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor, ac iam
Quassatum, & rupto poscentem sulfura vitro.
Si stomachus domini feruet vinoque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar:
Vos aliam potatis aquam. tibi pocula cursor
Gætulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Cliuosæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Asiæ ante ipsum pretio maiore paratus,
Quam fuit & Tulli census pugnacis, & Anci:
Et ne te teneam, Romanorum omnia regum
Friuola. quod cum ita sit, tu Gætulum Ganymedem
Respice, cum sities. nescit to* millibus emtus
Pauperibus miscere puer: sed forma, sed ætas
Digna supercilio. quando ad te peruenit ille?
Quando vocatus adest calidæ gelidæque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poscas, & quod se stante recũbas.
Maxima quæque domus seruis est plena superbis.

Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, solidæ iam mucida frusta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum.
Sed tener, & niueus, mollique siligine factus
Seruatur domino. dextram cohibere memento,
Salua sit artoptæ reuerentia: finge tamen te
Improbulum, superest illic qui ponere cogat.
Vis tu consuetis audax conuiua canistris
Impleri, panisque tui nouisse colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod sæpe relicta
Coniuge, per montem aduersum, gelidasque cucurri
Esquilias, fremeret sæua cum grandine vernus
Iuppiter, & multo stillaret pænula nimbo.
Aspice quam longo distendat pectore lancem,
Quæ fertur domino, squilla, & quibus vndique septa
Asparagis, qua despiciat conuiuia cauda,
Cum venit excelsi manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ouo
Ponitur, exigua feralis cena patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus affertur misero tibi caulis, olebit
Laternam. illud enim vestris datur alueolis, quod
Canna Micipsarum prora subuexit acuta:
Propter quod Romæ cum Boccare nemo lauatur,
Quod tutos etiam facit à serpentibus atris.
Mullus erit domini, quem misit Corsica, vel quem
Tauromenitanæ rupes, quando omne peractum est,
Et iam defecit nostrum mare, dum gula sæuit
Retibus assiduis penitus scrutante macello,
Proxima, nec patimur Tyrrhenum crescere piscem.
Instruit ergo focum prouincia: sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam dum se continet Auster,
Dum sedet, & siccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aspersus maculis Tiberinus, & ipse

Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburæ.
Ipsi pauca velim, facilem si præbeat aurem.
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat
Largiri: namque & titulis, & fascibus olim
Maior habebatur donandi gloria: solum
Poscimus, vt cenes ciuiliter. hoc face, & esto:
Esto, vt nunc multi, diues tibi, pauper amicis.
Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
Altilis, & flaui dignus ferro Meleagri,
Spumat aper: post hunc tradentur tubera, si ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cenas
Maiores. Tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disiunge boues, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectes, & cheironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia: nec minimo sane discrimine refert,
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, si quid tentaueris vnquam
Hiscere, tanquã habeas tria nomina. quãdo propinat
Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis vestrum temerarius vsque adeo, quis
Perditus, vt dicat regi, bibe? plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna.
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dijs
Et melior fatis donaret homuncio; quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio. pone ad Trebium. vis frater ab ipsis
Ilibus? O nummi, vobis hunc præstat honorem,
Vos estis fratres. dominus tamen, & domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi paruulus aula
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum, & carum sterilis facit vxor amicum.
Sed tua nunc Mygale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat semel, ipse loquaci

Gaudebit nido: viridem thoraca iubebit
Afferri, minimasque nuces, assemque rogatum,
Ad mensam quoties parasitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: sed qualem Claudius edit
Ante illum vxoris, post quem nil amplius edit.
Virro sibi, & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ possis subrepta sororibus Afris.
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma & galea, metuensque flagelli
Discit ab hirsuto iaculum torquere Capella.
Forsitan impensæ Virronem parcere credas.
Hoc agit, vt doleas. nam quæ comœdia, mimus
Quis melior, plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si nescis, vt per lacrymas effundere bilem
Cogaris, pressoque diu stridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris:
Captum te nidore suæ putat esse culinæ:
Nec male coniectat. quis enim tam nudus, vt illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro?
Spes bene cenandi vos decipit. ecce dabit iam
Semesum leporem, atque aliquid de clunibus apri
Ad nos iam veniet minor altilis: inde parato,
Intactoque omnes, & stricto pane iacetis.
Ille sapit, qui te sic vtitur. omnia ferre
Si potes, & debes. pulsandum vertice raso
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

D. IVNII IVVENALIS SATIRARVM LIBER SECVNDVS.

SATIRA VI.

CREDO pudicitiam Saturno Rege moratam
In terris, visamque diu: cum frigida paruas

Præberet ſpelunca domos,ignemque,laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderet vmbra:
Siluestrem montana torum cum sterneret vxor
Frondibus & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus: haut ſimilis tibi Cynthia,nec tibi, cuius
Turbauit nitidos extinctus paſſer ocellos:
Sed potanda ferens infantibus vbera magnis,
Et ſæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe nouo, cæloque recenti
Viuebant homines: qui rupto robore nati,
Compoſitive luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterint, & ſub Ioue, ſed Ioue nondum
Barbato, nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus & pomis, & aperto viueret horto.
Paullatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit
Hac comite, atque duæ pariter fugere ſorores.
Antiquum & vetus eſt alienum Poſtume lectum
Concutere, atque ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea ſæcula mœchos.
Conuentum tamen, & pactum, & ſponſalia, noſtra
Tempeſtate paras, iamque a tonſore magiſtro
Pecteris, & digito pignus fortaſſe dediſti.
Certe ſanus eras, vxorem Poſtume ducis?
Dic qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam ſaluis tot reſtibus vllam?
Cum pateant altæ, caligantesque feneſtræ?
Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit?
Puſio qui noctu non litigat, exigit a te
Nulla iacens illic munuſcula, nec queritur quod
Et lateri parcas, nec, quantum iuſſit, anheles.
Sed placet Vrſidio lex Iulia: tollere dulcem
Cogitat heredem cariturus turture magno,
Mullorumque iubis, & captatore macello.

Quid fieri non posse putes, si iungitur vlla
Vrsidio? si mœchorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro?
Quem toties texit perituri cista Latini?
Quid, quod & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur? o medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis. Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula. necte coronam
Postibus, & densos per limina tende corymbos.
Vnus Iberinæ vir sufficit. ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.
Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno
Viuentis. viuat Gabijs, vt vixit in agro:
Viuat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? adeo senuerunt Iuppiter & Mars?
Porticibusne tibi monstratur femina voto
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quodque inde excerpere possis?
Cheironomon Ledam molli saltante Bathyllo
Tuccia vesicæ non imperat: Appula gannit,
Sicut in amplexu: subitum, & miserabile longum
Attendit Thymele: Thymele tunc rustica discit.
Ast aliæ, quoties aulæa recondita cessant,
Et vacuo, clausoque sonant fora sola theatro,
Atque a plebeijs longe Megalesia, tristes
Personam, thyrsumque tenent, & subligar Acci.
Vrbicus exodio risum mouet Attellanæ
Gestibus Autonoes: hunc diligit Ælia pauper.
Soluitur his magno comœdi fibula. sunt quæ
Chrysogonum cantare vetent. Hispulla tragœdo
Gaudet: an exspectas vt Quintilianus ametur?
Accipis vxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiusque choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos:

Ornentur postes, & grandi ianua lauro,
Vt testudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata est Hippia ludum
Ad Pharon, & Nilum, famosaque mœnia Lagi.
Prodigia & mores vrbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & coniugis, atque sororis,
Nil patriæ indulsit, plorantesque improba gnatos,
Vtque magis stupeas, ludos Paridemque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus, plumaq. paterna,
Et segmentatis dormisset paruula cunis,
Contemsit pelagus: famam contemserat olim,
Cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateque sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamuis
Mutandum toties esset mare. iusta pericli
Si ratio est, & honesta; timent, pauidoque gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis:
Fortem animum præstāt rebus, quas turpiter audét.
Si iubeat coniux, durum est conscendere nauim;
Tunc sentina grauis, tunc summus vertitur aër:
Quæ mœchum sequitur, stomacho valet. illa maritū
Conuomit: hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppem, & duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarsit forma, qua capta iuuenta
Hippia? quid vidit, propter quod ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia; sicut
Attritus galea, medijsque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat. facit hoc illos Hyacinthos:
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa sorori,
Atq; viro. ferrum est, quod amant. hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento videri.
Quid priuata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice riuales Diuorum: Claudius audi
Quæ tulerit. dormire virum cum senserat vxor,

Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius vna,
Sed nigrum flauo crinem abscondente galero,
Intrauit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque suam: tunc nuda papillis
Prostitit auratis, titulum mentita Lyciscæ,
Ostenditque tuum generose Britannice ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque æra poposcit:
Mox, lenone suas iam dimittente puellas,
Tristis abit: & quod potuit, tamen vltima cellam
Clausit, adhuc ardens rigidæ tentigine vuluæ,
Et lassata viris, necdum satiata recessit,
Obscurisque genis turpis, fumoque lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.
Hippomanes, carmenq; loquar, coctumq; venenum,
Priuignoque datum? faciunt grauiora coactæ
Imperio sexus, minimumque libidine peccant.
Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer est, aut lampade feruet:
Inde faces ardent, veniunt a dote sagittæ:
Libertas emitur: coram licet innuat, atque
Rescribat; vidua est, locuples quæ nupsit auaro.
Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non vxor amatur.
Tres rugæ subeant, & se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculique minores:
Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi:
Iam grauis es nobis, & sæpe emungeris; exi
Ocyus, & propera: sicco venit altera naso.
Interea calet, & regnat, poscitque maritum
Pastores, & ouem Canusinam, vlmosque Falernas:
Quantulum in hoc? pueros omnes, ergastula tota:
Quodque domi non est, & habet vicinus, ematur.
Mense quidem brumæ, quo iam mercator Iason
Clausus, & armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus

Myrrhina, deinde adamas notissimus, & Berenices
In digito factus pretiosior: hunc dedit olim
Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,
Obseruant vbi festa mero pede sabbata Reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, diues, fecunda, vetustos
Porticibus disponat auos, intactior omni,
Crinibus effusis, bellum dirimente Sabina:
Rara auis in terris, nigroque simillima cycno.
Quis feret vxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, quam te Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem, victúq; Syphacem
In castris, & cum tota Carthagine migra.
Parce, precor, Pæan, & tu depone sagittas:
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem,
Amphion clamat: sed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum, ipsumque parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.
Quæ tanti grauitas, quæ forma, vt se tibi semper
Imputet? huius enim rari, summique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloës quam mellis habet. quis deditus autem
Vsque adeo est, vt non illam, quam laudibus effert,
Horreat, inque diem septenis oderit horis?
Quædam parua quidem; sed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod se non putat vlla
Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cecropis? omnia Græce,
Cum sit turpe magis nostris nescire Latine.
Hoc sermone pauent; hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta. quid vltra?
Concumbunt Græce. dones tamen ista puellis:
Tune etiam, quam sextus & octogesimus annus
Pulsat, adhuc Græce? non est hic sermo pudicus

In vetula, quoties lasciuum interuenit illud,
ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ, modo sub lodice relictis
Vteris in turba. quid enim non excitat inguen?
Vox blãda, & nequã digitos habet. vt tamen omnes
Subsidant pennæ: dicas hæc mollius Æmo
Quãquam & Carpophoro, facies tua cõputat annos.
Si tibi legitimis pactam, iunctamque tabellis
Non es amaturus; ducendi nulla videtur
Caussa: nec est, quare cenam, & mustacea perdas
Labente officio, crudis donanda: nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacicus, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas vxoria, deditus vni
Est animus: summitte caput ceruice parata
Ferre iugum: nullam inuenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis,
Et spoliis. igitur longe minus vtilis illi
Vxor, quisquis erit bonus, optandusque maritus.
Nil vnquam inuita donabis coniuge: vendes
Hac obstante nihil: nihil, hæc si nolet, emetur.
Hæc dabit affectus: ille excludetur amicus
Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi cum sit lenonibus atque lanistis
Libertas, & iuris idem contingat arenæ,
Non vnus tibi riualis dictabitur heres.
Pone crucem seruo. meruit quo crimine seruus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi,
Nulla vnquam de morte hominis cũctatio longa est.
O demens, ita seruus homo est? nil fecerit, esto:
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro. sed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flammea conterit: inde
Aduolat, & spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paullo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna sepulcri.
Desperanda tibi salua concordia socru:

Illa docet spolijs nudi gaudere mariti:
Illa docet, missis a corruptore tabellis,
Nil rude, nec simplex rescribere: decipit illa
Custodes, aut ære domat: tunc corpore sano
Aduocat Archigenen, onerosaque pallia iactat.
Abditus interea latet & secretus adulter,
Impatiensque moræ silet & præputia ducit.
Scilicet exspectas, vt tradat mater honestos,
Atq; alios mores, quam quos habet? vtile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.
Nulla fere caussa est, in qua non femina litem
Mouerit. accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsæ per se formantque libellos,
Principium, atque locos Celso dictare paratæ.
Endromidas Tyrias, & femineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat assiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atq; omnes implet numeros dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi si quid in illo
Pectore plus agitat, veræque paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a sexu, vires amat? hæc tamen ipsa
Vir nollet fieri. nam quantula nostra voluptas!
Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & cristæ, crurisque sinistri
Dimidium tegmen: vel si diuersa mouebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puella.
Hæ sunt, quæ tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus vrit.
Aspice quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curuetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, quam denso fascia libro,
Et ride, positis scaphium cum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæcive Metelli,
Gurgitis aut Fabij, quæ ludia sumserit vnquam
Hos habitus? quando ad palum gemat vxor Asyli!
Semper habet lites, alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.

Tum grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum simulat gemitus occulti conscia facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Vberibus semper lacrymis, semperque paratis
In statione sua, atque exspectantibus illam,
Quo iubeat manare modo. tu credis amorem,
Tu tibi tunc vruca places, fletumque labellis
Exsorbes. quæ scripta & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mœchæ!
Sed iacet in serui complexibus, aut equitis. dic,
Dic aliquem sodes, heic Quintiliane colorem.
Hæremus. dic ipsa. Olim conuenerat, inquit,
Vt faceres tu quod velles, necnon ego possem
Indulgere mihi: clames licet, & mare cælo
Confundas, homo sum. nihil est audacius illis
Deprensis: iram, atque animos a crimine sumunt.
Vnde hæc mõstra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitijs contingi parua sinebant
Tecta labor, somnique breues, & vellere Tusco
Vexatæ, duræque manus, ac proximus vrbi
Hannibal, & stantes Collina turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala: sæuior armis
Luxuria incubuit, victumque vlciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit: hinc fluxit ad istos,
Et Sybaris colles: hinc & Rhodos, & Miletos,
Atq; coronatum, & petulans, madidumq; Tarẽtum.
Prima peregrinos obscena pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Diuitiæ molles. quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis quæ sint discrimina, nescit:
Grandia quæ medijs iam noctibus ostrea mordet,
Cum perfusa mero spumant vnguenta Falerno,
Cum bibitur concha, cum iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.
I nunc & dubita, qua sorbeat aëra sanna
Tullia, quid dicat notæ collactea Mauræ.

Maura Pudicitiæ veterem cum præterit aram.
Noctibus heic ponunt lecticas, micturiunt heic,
Effigiemque Deæ longis siphonibus implent,
Inque vices equitant, ac Luna teste mouentur,
Inde domos abeunt: tu calcas luce reuersa
Coniugis vrinam magnos visurus amicos.
Nota Bonæ secreta deæ, cum tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant, vlulantque Priapi
Mænades. o quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quæ vox saltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Saufeia corona
Prouocat, & tollit pendentis præmia coxæ:
Ipsa Medullinæ fluctum crisantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum simulabitur: omnia fient
Ad verum, quibus incendi iam frigidus æuo
Laomedontiades, & Nestoris hernia possit.
Tunc prurigo moræ impatiēs, tunc femina simplex,
Et toto pariter repetitus clamor ab antro.
Iam fas est; admitte viros. iam dormit adulter?
Illa iubet sumto iuuenem properare cucullo.
Si nihil est, seruis incurritur. abstuleris spem
Seruorum, veniet conductus aquarius. hic si
Quæritur, & desunt homines: mora nulla per ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat asello.
Atque vtinam ritus veteres, & publica saltem
His intacta malis agerentur sacra: sed omnes
Nouerunt Mauri, atque Indi, quæ psaltria penem
Maiorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones,
Illuc testiculi sibi conscius vnde fugit mus,
Intulerit, vbi velari pictura iubetur,
Quæcunque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominū contemtor numinis? aut quis
Simpullum ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras?

Audio quid veteres olim moneatis amici:
Pone feram: cohibe. sed quis custodiet ipsos
Custodes? cauta est, & ab illis incipit vxor.
Iamque eadem summis pariter minimisque libido:
Nec melior, silicem pedibus quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum vehitur ceruice Syrorum.
Vt spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
Conducit comites, sellam, ceruical, amicas,
Nutricem, & flauam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcunque paterni
Læuibus athletis, ac vasa nouissima donat.
Multis res angusta domi: sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quē dedit hæc, posuitq; modum. tamen vtile quid sit
Prospiciunt aliquando viri: frigusque, famemque
Formica tandem quidam expauere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem femina censum:
At velut exhausta rediuiuus pullulet arca
Nummus, & e pleno tollatur semper aceruo,
Non vnquam reputant, quanti sibi gaudia constent.
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quod abortiuo non est opus. illa voluptas
Summa tamen, quod iam calida matura iuuenta
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro.
Ergo exspectatos, ac iussos crescere primum
Testiculos, postquam cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conspicuus longe, cunctisque notabilis intrat
Balnea, nec dubie custodem vitis & horti
Prouocat, a domina factus spado. dormiat ille
Cum domina. sed tu iam durum, Postume, iamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu; nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus: organa semper
In manibus: densi radiant testudine tota
Sardonyches: crispo numerantur pectine chordæ,
Quo tenet Hedymeles operas dedit: hūc tenet, hoc se

Solatur, gratoque indulget basia plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nominis Appi,
Et farre, & vino Ianum, Vestamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. quid faceret plus
Ægrotante viro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? stetit ante aram, nec turpe putauit
Pro cithara velare caput, dictataque verba
Pertulit, vt mos est, & aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quæso, dic antiquissime Diuum,
Respondes his Iane pater? magna otia cæli,
Non est, vt video, non est, quod agatur apud vos.
Hæc de comœdis te consulit: illa tragœdum
Commendare volet, varicosus fiet haruspex.
Sed cantet potius, quam totam peruolet vrbem
Audax, & cœtus possit quæ ferre virorum,
Cumque paludatis Ducibus, præsente marito
Ipsa loqui recta facie, siccisque mamillis.
Hæc eadem nouit, quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant: secreta nouercæ,
Et pueri: quis amet, quis diripiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Mense: quibus verbis concũbat quæq;, modis quot.
Instantem Regi Armenio, Parthoque cometem
Prima videt: famam, rumoresque illa recentes
Excipit ad portas: quosdam facit isse Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arua teneri
Diluuio: nutare vrbes, subsidere terras,
Quocunque in triuio, cuicunque est obuia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quæ
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata solet. nam si latratibus alti
Rumpuntur somni: Fustes huc ocyus, inquit,
Afferte: atque illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem: grauis occursu, teterrima vultu
Balnea nocte subit: conchas, & castra moueri
Nocte iubet: magno gaudet sudare tumultu,
Cum lassata graui ciciderunt brachia massa,

Callidus & cristæ digitos impressit aliptes,
Ac summum dominæ femur exclamare coegit.
Conuiuæ miseri interea somnoque fameque
Vrgentur: tandem illa venit rubicundula, totum
OEnophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & loto terram ferit intestino.
Marmoribus riui properant, aurata Falernum
Peluis olet: nam sic, tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit, & vomit. ergo maritus
Nauseat, atque oculis bilem substringit opertis.
Illa tamen grauior, quæ cum discumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elisæ,
Committit vates & comparat; inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet: nec caussidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis.
Tot pariter pelues, tot tintinnabula dicas
Pulsari. iam nemo tubas, nemo æra fatigets.
Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.
Imponit finem sapiens & rebus honestis.
Nam quæ docta nimis cupit, & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas succingere debet,
Cædere Siluano porcum, quadrante lauari.
Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes:
Sed quædam ex libris & non intelligat. odi
Hanc ego, quæ repetit, voluitque Palæmonis artem,
Seruata semper lege, & ratione loquendi,
Ignorosque mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ
Verba. solœcismum liceat fecisse marito.
Nil non permittit mulier sibi: turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extentis magnos commisit elenchos.

Intolerabilius nihil eſt, quam femina diues.
Interea fœda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies: aut pinguia Poppæana
Spirat, & hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum lota veniunt cute. quando videri
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit:
Incipit agnoſci, atque illo lacte fouetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fouetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit & madidæ, facies dicetur, an vlcus?
Eſt pretium curæ penitus cognoſcere toto
Quid faciant agitentq; die. ſi nocte maritus
Auerſus iacuit: perijt libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tarde veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur. hic frangit ferulas, rubet ille flagello,
Hic ſcutica. ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum,
Et cædit, longi relegit tranſuerſa diurni,
Et cædit, donec laſſis cædentibus, Exi
Intonet horrendum, iam cognitione peracta,
Præfectura domus Sicula non mitior aula.
Nam ſi conſtituit, ſolitoque decentius optat
Ornari, & properat, iamque exſpectatur in hortis,
Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ:
Diſponit crinem laceratis ipſa capillis,
Nuda humero Pſecas infelix, nudiſque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? taurea punit
Continuo flexi crimen, facinuſque capilli.
Quid Pſecas admiſit? quænam eſt heic culpa puellæ,
Si tibi diſplicuit naſus tuus? altera læuum
Extendit, pectitque comas, & voluit in orbem.
Eſt in conſilio materna, admotaque lanis

Emerita quæ cessat acu: sententia prima
Huius erit: post hanc ætate, atque arte minores
Censebunt, tanquam famæ discrimen agatur,
Aut animæ? tanta est quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput. Andromachen a fronte videbis;
Post minor est: credas aliam. cedo, si breue parui
Sortita est lateris spatium, breuiorque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adiuta cothurnis,
Et leuis erecta consurgit ad oscula planta.
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: viuit tanquam vicina mariti.
Hoc solo propior, quod amicos coniugis odit,
Et seruos. grauis est rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matrisque Deum chorus intrat, & ingens
Semiuir, obsceno facies reuerenda minori,
Mollia qui rapta secuit genitalia testa
Iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygia vestitur bucca tiara,
Grande sonat, metuique iubet Septembris, & Austri
Aduentum, nisi se centum lustrauerit ouis,
Et xerampelinas veteres donauerit ipsi,
Vt quicquid subiti, & magni discriminis instat
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet: inde superbi
Totum Regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus: si candida iusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, vt spargat in ædem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ouili.
Credit enim ipsius dominæ se voce moneri.
En animam, & mētem, cum qua Dij nocte loquātur.
Ergo hic præcipuum summumq; meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege caluo
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet vxor

Concubitu, sacris obseruandisque diebus,
Magnaque debetur violato pœna cadurco.
Et mouisse caput visa est argentea serpens:
Illius lacrimæ meditataque murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat, ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.
Cum dedit ille locum: cophino, fenoque relicto,
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
Arboris, ac summi fida internuntia cæli.
Implet & illa manum, sed parcius ære minuto.
Qualiacunque voles Iudæi somnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel diuitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Commagenus haruspex
Pectora pullorum rimabitur, exta catelli,
Interdum & pueri: faciet quod deferat ipse.
Chaldæis sed maior erit fiducia: quicquid
Dixerit Astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis: quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exsul,
Cuius amicitia, conducendaque tabella
Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides artis, sonuit si dextera ferro,
Læuaque si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui pæne perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parua tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua: quando sororem
Efferat, & patruos: an sit victurus adulter
Post ipsam. quid enim maius dare Numina possunt?
Hæc tamen ignorat quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
Qui mensis damnis, quæ dentur tempora lucro.
Illius occursus etiam vitare memento,
In cuius manibus, ceu pinguia succina, tritas

Cernisephemeridas: quæ nullum consulit, & iam
Consulitur: quæ castra viro, patriamque petente
Non ibit pariter numeris reuocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Ægra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit, spatium lustrabit vtrinque
Metarum, & sortes ducet, frontemque manumque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.
Diuitibus responsa dabunt Phryx augur & inde
Conductus, dabit astrorum mundique peritus,
Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo positum est, & in aggere fatum.
Quæ nudis longum ostendit ceruicibus aurum,
Consulit ante phalas, delphinorumque columnas,
An saga vendenti nubat caupone relicto.
Hæ tamen & partus subeunt discrimen, & omnes
Nutricis tolerant fortuna vrgente labores,
Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina possunt,
Quæ steriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit. gaude infelix, atque ipse bibendum
Porrige quicquid erit: nam si distendere vellet,
Et vexare vterum pueris salientibus, esses
Æthiopis fortasse pater: mox decolor heres
Impleret tabulas, nunquam tibi mane videndus.
Transeo suppositos, & gaudia, votaque sæpe
Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices Salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. stat Fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus. hos fouet omnes,
Inuoluitque sinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque sibi mimum parat. hos amat, his se
Ingerit, vtque suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeat mentem vexare mariti,

Et solea pulsare nates. quod desipis, inde est,
Inde animi caligo, & magna obliuio rerum,
Quas modo gessisti. tamen hoc tolerabile, si non
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis,
Cui totám tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. quæ non faciet, quod Principis vxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant,
Non aliter quam si fecisset Iuno maritum
Insanũm. minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: siquidem vnius præcordia pressit
Ille senis, tremulumque caput descendere iussit
In cælum, & longa manantia labra saliua.
Hæc poscit ferrum, atque ignes, hæc potio torquet:
Hæc lacerat mixtos equitum cum sanguine patres.
Tanti partus equæ, quanti vna venefica constat.
Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet: iam iam priuignum occidere fas est.
Vos ego pupilli moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, & nulli credite mensæ.
Liuida materno feruent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis: quicquid porrexerit illá,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum satira sumente cothurnum,
Scilicet, & finem egressi, legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, cæloque Latino.
Nos vtinam vani: sed clamat Pontia, Feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paraui,
Quæ deprensa patent. facinus tamen ipsa peregi.
Tune duos vna sæuissima vipera cena?
Tune duos? Septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis, quicquid de Colchide torua
Dicitur, & Procne. nil contra cónor, & illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus: sed
Non propter nummos. minor admiratio summis
Debetur monstris. quoties facit ira nocentem
Hunc sexum, rabie iecur incendente feruntur
Præcipites: vt saxa iugis abrupta, quibus mons

Subtrahitur, cliuoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat, & scelus ingẽs
Sana facit. spectant subeuntem fata mariti
Alcestim, & similis si permutatio detur
Morte viri, cupiant animam seruare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atque Eriphylæ:
Mane Clytæmnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam & fatuam dextra læuaque tenebat:
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen & ferro, si prægustauit Atreides
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

D. IVNII IVVENALIS SATIRARVM LIBER TERTIVS.

SATIRA VII.

ET spes, & ratio studiorum in Cæsare tantum:
Solus enim tristes hac tempestate Camenas
Respexit, cum iam celebres, notique poetæ
Balneolum Gabijs, Romæ conducere furnos
Tentarent: nec fœdum alij, nec turpe putarent
Præcones fieri, cum, desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Cleio.
Nam si Pieria quadrans tibi nullus in vmbra
Ostendatur, ames nomen victumque Machæræ,
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus: œnophorum, tripedes, armaria, cistas,
Alcitheon Pacci, Thebas & Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub iudice, vidi,
Quod non vidisti. faciant equites Asiani,
Quãquam & Cappadoces faciant, equitesq; Bithyni,
Altera quos nudo traducit gallica talo.
Nemo tamen studijs indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicunque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
Hoc agite o iuuenes, circumspicit, & stimulat vos,

Materiamque sibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum spectanda tuarum
Præsidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur: lignorum aliquid posce ocyus, &, quæ
Componis, dona Veneris, Telesine, marito,
Aut clude, & positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parua sublimia carmina cella,
Vt dignus venias ederis, & imagine macra.
Spes nulla vlterior: didicit iam diues auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem. sed defluit ætas
Et pelagi patiens, & cassidis, atque ligonis.
Tædia tunc subeunt animos: tunc seque, suamque
Terpsichoren odit facunda & nuda senectus.
Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste
Quem colis, & Musarum, & Apollinis æde relicta,
Ipse facit versus, atque vni cedit Homero
Propter mille annos. & si dulcedine famæ
Succensus recites, Maculonis commodat ædes;
Hæc longe ferrata domus seruire iubetur,
In qua sollicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis, & magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regum, quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in puluere sulcos
Ducimus, & litus sterili versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali: tenet insanabile multos
Scribendi cacoëthes, & ægro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta:
Hunc, qualem nequeo monstrare, & sentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus siluarum, aptusque bibendis

Fontibus Aonidum: neque enim cantare sub antro
Pierio, thyrsumve potest contingere mœsta
Paupertas, atque æris inops, quo nocte dieque
Corpus eget. satur est, cum dicit Horatius, Euhoe.
Quis locus ingenio: nisi cum se carmine solo
Vexant, & dominis Cirrhæ Nysæque feruntur
Pectora vestra, duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, faciesque Deorum
Aspicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer, & tolerabile deesset
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri:
Surda nihil gemeret graue buccina. poscimus, vt sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cuius & alueolos, & lænam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillæ quod donet, habet; nec defuit illi,
Vnde emeret multa pascendum carne leonem
Iam domitum. constat leuiori bellua sumtu
Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, si gloria tantum est?
Curritur ad vocem iucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam cum fecit Statius vrbem,
Promisitque diem. tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: sed cum fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agauen.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dat proceres, dabit histrio. tu Camerinos,
Et Baream, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.
Haud tamen inuideas vati, quem pulpita pascunt.
Quis tibi Mæcenas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium: tunc vtile multis

Pallere, & vinum toto nescire Decembri.
Vester porro labor fecundior, historiarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus:
Namque oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus, & crescit multa damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignauum, quod lecto gaudet, & vmbra.
Dic igitur quid caussidicis ciuilia præstent
Officia, & magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant: sed tunc, cum creditor audit,
Præcipue, vel, si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immensa caui spirant mendacia folles,
Conspuiturque sinus. veram deprendere messem
Si libet: hinc centum patrimonia caussidicorum,
Parte alia solum russati pone Lacernæ.
Consedere Duces: surgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice. rumpe miser tensum iecur, vt tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmæ.
Quod vocis pretium? siccus petasunculus, & vas
Pelamydũ: aut veteres, Maurorum epimenia, bulbi:
Aut vinum Tiberi deuectum, quinque lagenæ.
Si quater egisti, si contigit aureus vnus,
Inde cadunt partes ex fœdere pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum petet, & melius nos
Egimus: huius enim stat currus aeneus, alti
Quadrijuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curuatum hastile minatur
Eminus, & statua meditatur prælia lusca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic est
Tongilli, magno cum rhinocerote lauari
Qui solet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum iuuenes longo premit assere Medos
Empturus pueros, argentum, murrhina, villas.
Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.

Et

Et tamen est illis hoc vtile: purpura vendit
Caussidicum, vendunt amethystina: conuenit illis
Et strepitu, & facie maioris viuere census.
Sed finem impensæ non seruat prodiga Roma.
Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit numos, nisi fulserit anulus ingens.
Respicit hæc primum, qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes. ideo conducta Paullus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris, quam Gallus agebat,
Quam Basilus. rara in tenui facundia panno.
Quando licet Basilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula caussidicorum
Africa, si placuit mercedem ponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vetti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunque sedés modo legerat. hæc eadé stās
Perferet, atque eadem cantabit versibus iisdem.
Occidit miseros Cambre repetita magistros.
Quis color, & quod sit caussæ genus, atq; vbi summa
Quæstio, quæ veniant diuersa parte sagittæ,
Nosse velint omnes, mercedem soluere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læua in parte mamillæ
Nil salit Arcadico iuueni, cuius mihi sexta
Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet.
Quicquid id est, de quo deliberat, an petat vrbem
A Cannis, an post nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes.
Quantum vis stipulare, & protinus accipe, quid do,
Vt totiens illum pater audiat. hæc alij sex,
Vel plures vno conclamant ore sophistæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto:
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus,
Et quæ iam veteres sanant mortaria cæcos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt
Consilia, & vitæ diuersum iter ingredietur,

Ad pugnam qui rhetorica descendit ab vmbra,
Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti. quippe hæc merces lautissima. tenta
Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis, & pluris porticus, in qua
Gestetur dominus, quoties pluit. anne serenum
Exspectet, spargatque luto iumenta recenti?
Heic potius: namq; heic mundæ nitet vngula mulæ,
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cenatio solem.
Quanticunque domus, veniet qui fercula docte
Componat, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter sumtus sestertia Quintiliano,
Vt multum, duo sufficient: res nulla minoris
Constabit patri, quam filius. vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus? exempla nouorum
Fatorum transi: felix, & pulcer, & acer:
Felix, & sapiens, & nobilis, & generosus
Adpositam nigræ lunam subtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & iaculator:
Et si perfrixit, cantat bene. distat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore consul:
Si volet hæc eadem, fies de consule rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud quam
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphum.
Felix ille tamen, coruo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ, sterilisque cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis, & hunc inopem vidistis Athenæ,
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.
Dij maiorum vmbris tenuem, & sine pondere terrã,
Spirantesque crocos, & in vrna perpetuum ver,
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco. metuens virgæ iam grandis Achilles

Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Rufum, atque alios cædit sua quæque iuuentus:
Rufum, quem toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Celadi, doctique Palæmonis affert
Quantum grãmaticus meruit labor? & tamẽ ex hoc,
Quodcunq; est (minus est autẽ, quam rhetoris æra)
Discipuli iustos præmordet Accœnonœtus,
Et, qui dispensat, frangit sibi. cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere: non aliter, quam
Institor hibernæ tegetis, niueique cadurci;
Dum modo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dum modo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. sed vos sæuas imponite leges,
Vt præceptori verborum regula constet:
Vt legat historias, auctores nouerit omnes
Tanquam vngues digitosque suos, vt forte rogatus,
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ, nomen, patriamque nouercæ
Anchemoli: dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donauerit vrnas,
Exigite, vt mores teneros ceu pollice ducat,
Vt si quis cera vultum facit: exigite, vt sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non est leue tot puerorum
Obseruare manus, oculosque in fine trementes.
Hæc, inquit, curas, & cum se verterit annus,
Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

SATIRA VIII.

STemmata quid faciunt, quid prodest, Põtice, lõgo
Sanguine censeri, pictos ostendere vultus

Maiorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et Curios iam dimidios, humeroſque minorem
Coruinum, & Galbam auriculis naſoque carentem?
Quis fructus generis tabula iactare capaci
Coruinum, poſthac multa contingere virga
Fumoſos equitum cum Dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis male viuitur? effigies quo
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox
Ante Numantinos? ſi dormire incipis ortu
Luciferi, quo ſigna duces, & caſtra mouebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius lare, ſi cupidus, ſi
Vanus, & Euganea quantumuis mollior agna:
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum
Squalenteis traducit auos, emptorque veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atque vnica, virtus.
Paullus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:
Hos ante effigies maiorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi te Conſule virgas:
Prima mihi debes animi bona. ſanctus haberi,
Iuſtitiæque tenax factis, dictiſque mereris:
Agnoſco procerem. ſalue Gerulice, ſeu tu
Silanus, quocunque alio de ſanguine rarus
Ciuis, & egregius patriæ contingis ouanti.
Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Inuento. quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis? nanum cuiuſdam, Atlanta vocamus;
Æthiopem, cycnum; prauam extortamque puellam,
Europen. canibus pigris ſcabieque vetuſta
Læuibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, ſiquid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentius. ergo cauebis,
Et metues, ne tu ſis Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui, tecum eſt mihi ſermo Rubelli
Blande. tumes alto Druſorum ſtemmate, tanquam

Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
Vt te conciperet, quæ sanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoso conducta sub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars vltima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis?
Ast ego Cecropides. viuas, & originis huius
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies. solet hic defendere caussas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata,
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis, domitique Bataui
Custodes aquilas, armis industrius: at tu
Nil nisi Cecropides, truncoque simillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exsultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocunque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis:
Sed venale pecus Corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit.
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretijs mutare iubentur
Exiguis, trito ducunt epiredia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.
Ergo, vt miremur te, non tua; primum aliquid da
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, quibus omnia debes.
Hæc satis ad iuuenem, quem nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna. sed te censeri laude tuorum,
Pontice, noluerim: sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas. miserum est aliorum incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat vlmos.

Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer. ambiguæ si quando citabere testis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, vt sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere caussas.
Dignus morte perit, cenet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aeno.
Exspectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumque,
Pone & auaritiæ: miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exsucta medullis.
Respice quid moneant leges, quid curia mandet,
Præmia quãta bonos maneant, quàm fulmine iusto
Et Capito, & Numitor ruerint damnante Senatu
Peiratæ Cilicum. sed quid damnatio confert,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chærippe tuis circumspice pannis,
Iamque tace. furor est post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, neque vulnus erat par
Damnorum, sociis florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens stabat aceruus
Numorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhasij tabulis, signisque Myronis
Pheidiacum viuebat ebur, necnon Polycleti
Multus vbique labor: raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres. referebant nauibus altis
Occulta spolia, & plures de pace triumphos.
Nunc sociis iuga pauca boum, grex paruus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum,
Si quis in ædicula Deus vnicus. hæc etenim sunt
Pro summis: nam sunt hæc maxima. despicias tu
Forsitan imbelles Rhodios, vnctamque Corinthũ:
Despicias merito. quid resinata iuuentus,
Cruraque totius facient tibi læuia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,

Illyricumque latus. parce & messoribus illis,
Qui saturant vrbem, circo, scenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
Fortibus, & miseris. tollas licet omne quod vsquã est
Auri atque argenti: scutum gladiumque relinques,
Et iaculum, & galeam: spoliatis arma supersunt.
Quod modo proposui, non est sententia; verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, & cuncta per oppida [illegible]uis
Vnguibus ire parat numos raptura Celæno:
Tunc licet a Pico numeres genus, altaque si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipsumque Promethea ponas.
De quocunque voles proauum tibi sumito libro.
Quod si præcipitem rapit ambitio, atque libido,
Si frangis virgas sociorum in [illegible]guine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit auus, statuamque parentis
Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Præter maiorum cineres, atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Lateranus, & ipse,
Ipse rotam astringit multo sufflamine Consul:
Nocte quidem; sed Luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos. finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Lateranus luce flagellum
Sumet, & occursum nunquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior annuet, atque maniplos
Soluet, & infundet iumentis hordeã lassis.

Interea, dum lanatas, toruumque iuuencum
More Numæ cædit Iouis ante altaria, iurat
Solam Eponam, & facies olida ad præsepia pictas.
Sed cum peruigiles placet instaurare popinas,
Obuius assiduo Syrophœnix vdus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hospitis affectu dominum, Regemque salutat,
Et cum venali Cyane succincta lagena.
Defensor culpæ dicet mihi, Fecimus & nos
Hæc iuuenes. esto: desisti nempe, nec vltra
Fouisti errorem. breue sit, quod turpiter audes.
Quædam cum prima resecentur crimina barba,
Indulge veniam pueris. Lateranus ad illos
Thermarum calices, inscriptaque lintea vadit
Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
Amnibus & Rheno, atque Istro. præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte ostia Cæsar,
Mitte: sed in magna legatum quære popina.
Inuenies aliquo cum percussore iacentem,
Permistum nautis, & furibus, ac fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli:
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior vlli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, seruum?
Nempe in Lucanos, aut Tusca ergastula mittas.
At vos Troiugenæ vobis ignoscitis, & quæ
Turpia cerdoni, Volesos, Brutumque decebunt.
Quid, si nunquam adeo fœdis, adeoque pudendis
Vtimur exemplis, vt non peiora supersint?
Consumtis opibus vocem Damasippe locasti
Sipario, clamosum ageres vt phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me, dignus vera cruce. nec tamen ipsi
Ignoscas populo: populi frons durior huius,
Qui sedet, & spectat triscuria patriciorum.
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. quanti sua funera vendant

Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant Celsi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita poni:
Quid satius? mortem sic quisquam exhorruit, vt sit
Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharœdo Principe mimus
Nobilis. hæc vltra, quid erit nisi ludus? & illic
Dedecus vrbis habes. nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce supina,
(Damnat enim tales habitus, sed damnat, & odit)
Nec galea faciem abscondit; mouet ecce tridentem,
Postquam librata pendentia retia dextra
Nequicquam effudit, nudum ad spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, & longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho iussus pugnare secutor.
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus?
Par Agamemnonidæ crimen: sed caussa facit rem
Dissimilem. quippe ille Deis auctoribus vltor
Patris erat cæsi media inter pocula: sed nec
Electræ iugulo se polluit, aut Spartani
Sanguine coniugij, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scena nunquam cantauit Orestes,
Troica non scripsit. quid enim Virginius armis
Debuit vlcisci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam sæua, crudaque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ sunt generosi Principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita cantu
Prostitui, Graiæque apium meruisse coronæ.
Maiorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigonæ, seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende Colosso.

Quid, Catilina, tuis natalibus, atque Cethegi
Inueniet quisquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus templisque parastis,
Vt Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat Consul, vexillaque vestra coercet.
Hic nouus Arpinas, ignobilis, & modo Romæ
Municipalis Eques galeatum ponit vbique
Præsidium attonitis, & in omni monte laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli, quantum non Leucade, quantum
Thessaliæ campis Octauius abstulit vdo
Cædibus assiduis gladio. sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro:
Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & summa pericula rerum
Excipit, & solus trepidantem protegit vrbem.
Atq; adeo, postquā ad Cimbros, stragēque volabant,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera, corui,
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni pube Latina
Sufficiunt Dijs infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decij, quam quæ seruantur ab illis.
Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et fasces meruit regum vltimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exsulibus iuuenes ipsius Consulis, & quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius, & quæ
Imperij fines Tiberinum virgo natauit.
Occulta ad patres produxit crimina seruus
Matronis lugendus: at illos verbera iustis
Afficiunt pœnis, & legum prima securis.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen vt longe repetas, longeque reuoluas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

SATIRA IX.

SCIRE velim quare toties mihi, Næuole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Rauola, dum Rhodopes vda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem vsuram præstare paratus
Circuit, & fatuos non inuenit. vnde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conuiua ioco mordente facetus,
Et salibus vehemens intra pomeria natis.
Omnia nunc contra: vultus grauis, horrida siccæ
Silua comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruscia præstabat calidi tibi fascia visci:
Sed fruticante pilo neglecta, & squalida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: sumit vtrunque
Inde habitum facies. igitur flexisse videris
Propositum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, vt repeto, fanum Isidis, & Ganymedem
Pacis, & aduectæ secreta palatia Matris,
Et Cererem (nam quo non prostat femina templo?)
Notior Aufidio mœchus scelerare solebas,
Quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.
Vtile & hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæpretium. pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri crassique coloris,

Et male percuſſas textoris pectine Galli
Accipimus,tenue argentum,venæque ſecundæ.
Fata regunt homines: fatum eſt & partibus illis,
Quas ſinus abſcondit. nam ſi tibi ſidera ceſſant,
Nil faciet longi menſura incognita nerui,
Quamuis te nudum ſpumanti Virro labello
Viderit,& blandæ aſſidue, denſæque tabellæ
Sollicitent. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen vlterius monſtrũ,quam mollis auarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tuliſti.
Computat,ac ceuet. ponatur calculus,adſint
Cum tabula pueri. numera ſeſtertia quinque
Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
An facile & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum,atque illic heſternæ occurrere cenæ?
Seruus erit minus ille miſer, qui foderit agrum,
Quam dominum.ſed tu ſane tenerum & puerum te,
Et pulcrum, & dignum cyatho,cœloque putabas.
Vos humili adſeculæ, vos indulgebitis vnquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?
En,cui tu viridem vmbellam, cui ſuccina mittas
Grandia,natalis quoties redit,aut madidum ver
Incipit,& ſtrata poſitus,longaque cathedra
Munera femineis tractas ſecreta Kalendis.
Dic paſſer, cui tot montes, tot prædia ſeruas
Apula,tot miluos intra tua paſcua laſſos?
Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,
Suſpectumque iugum Cumis,& Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia muſto?
Quantum erat exhauſti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? meliuſne hic ruſticus infans
Cum matre,& caculis,& conluſore catello
Cymbala pulſantis legatum fiet amici?
Improbus es,cum poſcis, ait. ſed penſio clamat,
Poſce: ſed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies, per quam ſollers euaſit Vlyſſes.
Alter emendus erit; namque hic non ſufficit: ambo
Paſcendi. quid agam bruma ſpirante? quid, oro,

Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decẽbri,
Et pedibus? durate,atque exspectate cicadas?
Verum vt dissimules, vt mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem,
Deuotusque cliens, vxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus ista modis, quam sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus. fugientem sæpe puellam
Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat. tota vix hoc ego nocte redemi
Te plorante foris. testis mihi lectulus, & tu,
Ad quem peruenit lecti sonus, & dominæ vox.
Instabile, ac dirimi cœptum, & iam pæne solutum
Coniugium in multis domibus seruaui adulter.
Quo te circumagas? quæ prima, aut vltima ponas?
Nullum ergo meritũ est, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. foribus suspende coronas,
Iam pater es: dedimus quod famæ opponere possis.
Iura parentis habes, propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.
Commoda præterea iungentur multa caducis,
Si numerum, si tres impleuero. iusta doloris
Næuole caussa tui. contra tamen ille quid affert?
Negligit, atque alium bipedem sibi quærit asellum.
Hæc soli commissa tibi cælare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice læuis.
Qui modo secretum commiserat, ardet, & odit,
Tanquam prodiderim quicquid scio. sumere ferrũ,
Fuste aperire caput, candelam apponere valuis
Non dubitat. nec contemnas, aut despicias, quod
His opibus nunquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, vt curia Martis Athenis.
O Corydon, Corydon, secretum diuitis vllum
Esse putas? serui vt taceant, iumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora. claude fenestras,
Vela tegant rimas, iunge ostia, tollite lumen

E medio, taceant omnes, prope nemo recumbat?
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus vlciscuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges quicquid paullo ante petebas
A nobis. taceant illi: sed prodere malunt
Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.
Viuendum recte est cum propter plurima, tum his
Præcipue caussis, vt linguas mancipiorum
Contemnas. nam lingua mali pars pessima serui.
Deterior tamen hic qui liber non erit illis
Quorum animas & farre suo custodit, & ære.
Icc irco vt possim linguam contemnere serui,
Vtile consilium modo, sed commune, dedisti:
Nunc mihi quid suades post damnũ tẽporis, & spes
Deceptas? festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræque breuissima vitæ
Portio: dum bibimus, dum serta, vnguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.
Ne trepida: nunquam pathicus tibi deerit amicus
Stantibus, & saluis his collibus. vndique ad illos
Conuenient & carpentis, & nauibus omnes,
Qui digito scalpunt vno caput. altera maior
Spes superest: tu tantum erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus: at mea Clotho
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
O parui, nostrique Lares, quos ture minuto,
Aut farre, & tenui soleo exorare corona,
Quãdo ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete & baculo? viginti millia fœnus
Pigneribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, & duo fortes
De grege Mœsorum, qui me ceruice locata

Securum iubeant clamoso insistere circo.
Sit mihi præterea curuus cælator,& alter,
Qui multas facies pingat cito : sufficiunt hæc.
Quando ego pauper ero? votum miserabile,nec spes
His saltem. nam cum pro me Fortuna rogatur,
Affixit ceras illa de naue petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige surdo.

D. IVNII IVVENALIS SATIRARVM LIBER QVARTVS.

SATIRA X.

OMNIBVS in terris, quæ sunt a Gadibus vsque
Auroram,& Gangem, pauci dinoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diuersa, remota
Erroris nebula. quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, vt te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Euertere domos totas optantibus ipsis
Dij faciles. nocitura toga, nocitura petuntur
Militia. torrens dicendi copia multis,
Et sua mortifera est facundia. viribus ille
Confisus perijt, admirandisque lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exsuperans patrimonia census,
Quanto delphinis balæna Britannica maior.
Temporibus diris igitur, iussuque Neronis
Longinum,& magnos Senecæ prædiuitis hortos
Clausit,& egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors: ratus venit in cenacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium contumque timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota,& cunctis notissima templis
Diuitiæ,crescant vt opes,vt maxima toto
Nostra sit arca foro. sed nulla aconita bibuntur

Fictilibus: tunc illa time, cum pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Iamne igitur laudas, quod de ſapientibus alter
Ridebat, quoties de limine mouerat vnum,
Protuleratque pedem: flebat contrarius auctor?
Sed facilis cuiuis rigidi cenſura cachinni:
Mirandum eſt, vnde ille oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quanquam non eſſent vrbibus illis
Prætexta, & trabeæ, faſces, lectica, tribunal.
Quid, ſi vidiſſet Prætorem curribus altis
Exſtantem, & medio ſublimem in puluere circi
In tunica Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto ceruix non ſufficit vlla?
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſeruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, ſceptro quæ ſurgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites,
Defoſſa in loculis quos ſportula fecit amicos.
Tum quoque materiam riſus inuenit ad omnes
Occurſus hominum, cuius prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.
Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi,
Interdum & lacrymas, cum Fortunæ ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediumq; oſtenderet vnguem.
Ergo ſuperuacua, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.
Quoſdam præcipitat ſubiecta potentia magnæ
Inuidiæ, mergit longa atque inſignis honorum
Pagina, deſcendunt ſtatuæ reſtemque ſequuntur.
Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecutis
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Iam ſtrident ignes, iam follibus, atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Seianus: deinde ex facie toto orbe ſecunda

Fiunt vrceoli, pelues, sartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum,
Cretatumque bouem: Seianus ducitur vnco
Spectandus: gaudent omnes. quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, si quid mihi credis, amaui
Hunc hominẽ. sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indicibus? quo teste probauit?
Nil horum: verbosa, & grandis epistola venit
A Capreis: bene habet, nil plus interrogo. sed quid
Turba Remi? sequitur fortunam, vt semper, & odit
Damnatos. idem populus, si Nurtia Tusco
Fauisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Seianum diceret hora
Augustum. iam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effudit curas. nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat;
Panem, & Circenses. perituros audio multos.
Nil dubium: magna est fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram:
Quam timeo, victus ne pœnas exigat Aiax,
Vt male defensus! curramus præcipites, &,
Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.
Sed videant serui, ne quis neget, & pauidum in ius
Ceruice obstricta dominum trahat. hi sermones
Tunc de Seiano, secreta hæc murmura vulgi.
Visne salutari sicut Seianus, habere
Tantumdem, atque illi summas donare curules?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis Augusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? vis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & castra domestica? quid ni
Hæc cupias? & qui nolunt occidere quemquam,
Posse volunt. sed quæ præclara, & prospera tanti,
Vt rebus lætis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, prætextam sumere mauis:
An Fidenarum, Gabiorumque esse potestas,
Et de mensura ius dicere, vasa minora

Frangere pannosus vacuis Ædilis Vlubris ?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum. nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes; numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, vnde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos, quid Pompeios euertit ? & illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites ?
Summus nempe locus, nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine cæde & vulnere pauci
Descendunt Reges, & sicca morte tyranni.
Eloquium, aut famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc vno partam colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.
Eloquio sed vterque perit orator: vtrumque
Largus, & exundans leto dedit ingenij fons.
Ingenio manus est, & ceruix cæsa, nec vnquam
Sanguine caussidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me Consule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ diuina Philippica famæ,
Volueris a prima quæ proxima. sæuus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.
Dijs ille aduersis genitus, fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladiosque parante
Incude, & luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuuiæ, truncis affixa tropæis
Lorica, & fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum, victæque triremis
Aplustre, & summo tristis captiuus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur: ad hoc se
Romanus, Graiusque, ac Barbarus induperator
Erexit; caussas discriminis, atque laboris

Inde habuit: tanto maior famæ sitis est, quam
Virtutis. quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, titulique cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus: ad quæ
Discutienda valent sterilis mala robora ficus:
Quandoquidē data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
Inuenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
Percussa Oceano, Niloque admota tepenti:
Rursus ad Æthiopum populos, aliosque elephantos
Additur imperijs Hispania: Pyrenæum
Transilit. opposuit natura Alpemque, niuemque:
Diducit scopulos, & montem rumpit aceto.
Iam tenet Italiam: tamen vltra pergere tendit.
Actum, inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas
Frangimus, & media vexillum pono Subura.
O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Gætula ducem portaret bellua luscum.
Exitus ergo quis est? ô gloria! vincitur idem
Nempe, & in exsiliū præceps fugit, atque ibi magnus,
Mirandusque cliens sedet ad prætoria Regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
Non gladij, non saxa dabunt, nec tela, sed ille
Cannarum vindex, & tanti sanguinis vltor
Anulus. i demens, & sæuas curre per Alpes,
Vt pueris placeas, & declamatio fias.
Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis:
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis, paruaque Seripho.
Cum tamen a figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit. mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in historia: constratum classibus ijsdem,
Suppositumque rotis solidum mare. credimus altos
Defecisse amnes, epotaque flumina Medo

Pfandente, & madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen, qualis rediit Salamine relicta,
In Corum, atque Eurum solitus sæuire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum?
Mitius id sane, quod non & stigmate dignum
Credidit. huic quisquam vellet seruire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe vna naue cruentis
Fluctibus, ac tarda per densa cadauera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da spatium vitæ, multos da Iuppiter annos:
Hoc recto vultu solum hoc & pallidus optas.
Sed quam continuis, & quantis longa senectus
Plena malis: deformem, & tetrū ante omnia vultū,
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesque genas, & tales aspice rugas,
Quales vmbriferos vbi pandit Tabraea saltus,
In vetula scalpit iam mater simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina: pulcrior ille
Hoc, atque ille alio: multum hic robustior illo.
Vna senum facies, cum voce trementia membra,
Et iam læue caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi.
Vsqueadeo grauis vxori, gnatisque, sibique,
Vt captatori moueat fastidia Cosso.
Non eadem vini, atque cibi torpente palato
Gaudia: nam coitus iam longa obliuio: vel si
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et, quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
Anne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canities? quid, quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus? aspice partis
Nunc damnū alterius. nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius citharœdo, siue Seleuco,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? clamore opus est, vt sentiat auris,

Quem dicat veniſſe puer, quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido iam in corpore ſanguis
Febre calet ſola: circumſilit agmine facto
Morborum omne genus: quorũ ſi nomina quæras,
Promtius expediã, quot amauerit Hippia mœchos,
Quot Themiſon ægros autumno occiderit vno,
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exſorbeat vno
Maura die, quot diſcipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas poſſideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis inuidet. huius
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cenæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna. ſed omni
Membrorum damno maior dementia: quæ nec
Nomina ſeruorum, nec vultum agnoſcit amici,
Cum quo præterita cenauit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. nam codice ſæuo
Heredes vetat eſſe ſuos, bona tota feruntur
Ad Phialen: tantum artificis valet halitus oris,
Quod ſteterat multis in carcere fornicis annis.
Vt vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera gnatorum, rogus aſpiciendus amatæ
Coniugis, & fratris, plenæque ſororibus vrnæ.
Hæc data pœna diu viuentibus, vt renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mærore, & nigra veſte ſeneſcant.
Rex Pylius, magno ſi quicquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a cornice ſecundæ.
Felix nimirum, qui tot per ſæcula mortem
Diſtulit, atque ſuos iam dextra computat annos,
Quique nouum toties muſtum bibit. oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, & nimio de ſtamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem: cum quærit ab omni,

Quisquis adest socius, cur hæc in tempora duret?
Quod facinus dignum tam longo admiserit æuo.
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad vmbras
Assaraci magnis solennibus Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum ceruicibus, inter
Iliadum lacrymas, vt primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
Si foret exstinctus diuerso tempore, quo non
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euersa, & flammis Asiam, ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Iouis, vt vetulus bos,
Qui domini cultris tenue & miserabile collum
Præbet, ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille vtcumque hominis: sed torua canino
Latrauit rictu, quæ post hunc vixerat, vxor.
Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longæ iussit spatia vltima vitæ.
Exsilium, & carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc caussas habuere. quid illo ciue tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius vnquam,
Si circumducto captiuorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,
Cum de Teutonico vellet descendere curru?
Prouida Pompeio dederat Campania febres
Optandas: sed multæ vrbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipsius, & vrbis
Seruatum victo caput abstulit. hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
Integer, & iacuit Catilina cadauere toto.
Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, cum Veneris fanum videt anxia mater
Vsque ad delicias votorum. cur tamen, inquit,

Corripias? pulcra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit. cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque suam Rutilæ dare. filius autem
Corporis egregij miseros trepidosque parentes
Semper habet. rara est adeo concordia formæ,
Atque pudicitiæ. sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas:
Præterea castum ingenium, vultumque modesto
Sanguine feruentem tribuat natura benigna
Larga manu (quid enim puero conferre potest plus
Custode, & cura natura potentior omni?)
Non licet esse viros: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia. nullus ephebum
Deformem sæua castrauit in arce tyrannus:
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, nec
Strumosum, atque vtero pariter, gibboque tumentē.
I nunc, & iuuenis specie lætare tui, quem
Maiora exspectant discrimina. fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet, quascunque mariti
Irati debent: nec erit felicior astro
Martis, vt in laqueos nunquam incidat. exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex vlla dolori
Concessit. necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ: mox cum dederit Seruilia numos,
Fiet & illius, quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum. quid enim vlla negauerit vdis
Inguinibus, siue est hæc Hippia, siue Catulla?
Deterior totos habet illic femina mores.
Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto graue propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ceu fastidita, repulsa.
Nec Sthenobœa minus, quam Cressa excanduit, & se
Concussere ambæ. mulier sæuissima tunc est,
Cum stimulos odio pudor admouet. elige quidnam

Suadendum esse putés, cui nubere Cæsaris vxor
Destinat. optimus hic, & formosissimus idem
Gentis patriciæ rapitur miser exstinguendus
Messallinæ oculis: dudum sedet illa pararo
Flameolo, Tyriusque palam Genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo; veniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta, & paucis commissa putabas.
Non nisi legitime vult nubere: quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas.
Si scelus admittas, dabitur mora paruula, dum res
Nota vrbi & populo contingat Principis aures.
Dedecus ille domus sciet vltimus: interea tu
Obsequere imperio, sit tanti vita dierum
Paucorum. quicquid melius, leuiusque putaris,
Præbenda est gladio pulcra hæc, & candida ceruix.
Nil ergo optabunt homines? si consilium vis,
Permittes ipsis expendere Numinibus, quid
Conueniat nobis, rebusque sit vtile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quæque dabunt Dij.
Carior est illis homo, quam sibi. nos animorum
Impulsu, & cæca magnaque cupidine ducti,
Coniugium petimus, partumque vxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualisque futura sit vxor.
Vt tamen & poscas aliquid, voueasque sacellis
Exta, & candiduli diuina tomacula porci:
Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem:
Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat, sæuosque labores,
Et Venere, & cenis, & pluma Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare. semita certe
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.
Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te
Nos facimus, Fortuna, Deam, cæloque locamus.

SATIRA XI.

SATIRA XI.

ATTICVS eximie si cenat,lautus habetur,
Si Rutilus,demẽs. quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Conuictus, thermæ, stationes, omne theatrum
De Rutilo. nam dum valida, ac iuuenalia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardent sanguine,fertur,
Non cogente quidem, sed nec prohibente Tribuno,
Scripturus leges, & regia verba lanistæ.
Multos porro vides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet exspectare macelli,
Et quibus in solo viuendi caussa palato est.
Egregius cenat,meliusque miserrimus horum,
Et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretijs obstantibus: interius si
Attendas,magis illa iuuant,quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile est,perituram arcessere summam
Lancibus oppositis,vel matris imagine fracta,
Et quadringentis numis condire gulosum
Fictile: sic veniunt ad miscellania ludi.
Refert ergo, quis hæc eadem paret? in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a censu famam trahit. illum ego iure
Despiciam,qui scit quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus: hic tamen idem
Ignoret,quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. e cælo descendit γνῶθι σεαυτὸν,
Figendum,& memori tractandum pectore,siue
Coniugium quæras,vel sacri in parte Senatus
Esse velis: nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se transducebat Vlysses:
Ancipitem seu tu magno discrimine caussam
Protegere affectas: te consule, dic tibi quis sis,
Orator vehemens, an Curtius, & Matho buccæ.
Noscenda est mensura sui,spectandaque rebus

In summis, minimisque: etiam cum piscis emetur,
Ne mullum cupias, cum sit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te, deficiente crumena,
Et crescente gula, manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in ventrem, fenoris atque
Argenti grauis, & pecorum agrorumque capacem?
Talibus a dominis post cuncta nouissimus exit
Anulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis consumitur. inde vbi paullum
Nescio quid superest, & pallet fenoris auctor,
Qui vertere solum, Baias, & ad ostrea currunt.
Cedere namque foro iam non est deterius, quam
Esquilias a feruenti migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mæstitia est, caruisse anno Circensibus vno.
Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum effugientem ex vrbe pudorem.
Experiere hodie, numquid pulcerrima dictu,
Persice, non præstem vita, vel moribus, & re.
Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes
Coram alijs dictem puero, sed in aure placentas.
Nam cum sis conuiua mihi promissus, habebis
Euandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hospes, & ipse tamen contingens sanguine cœlum:
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inscius herbæ,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti:
Qui plus lactis habet, quam sanguinis; & montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea, tortoque calentia fœno
Oua adsunt ipsis cum matribus, & seruatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, vuæ:
Signinum, Syriumque pyrum, de corbibus ijsdem

Æmula Picenis,& odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi,ſiccatum frigore poſtquam
Autumnum,& crudi poſuere pericula ſucci.
Hæc olim noſtri iam luxurioſa Senatus
Cena fuit. Curius,paruo quæ legerat horto,
Ipſe focis breuibus ponebat oluſcula: quæ nunc
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor,
Qui meminit, calidæ ſapiat quid vulua popinæ.
Sicci terga ſuis,rara pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis ſeruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua,ſi quam dabat hoſtia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis,atque
Caſtrorum imperijs,& Dictatoris honore
Functus, ad has epulas ſolito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Cum tremerent autem Fabios,durumque Catonem,
Et Scauros,& Fabricios, poſtremo ſeueros
Cenſoris mores etiam collega timeret:
Nemo inter curas, & ſeria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Troiugenis factura,ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere,& paruis frons ærea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſciui ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi,qualis domus, atque ſupellex.
Tunc rudis,& Graias mirari neſcius artes,
Vrbibus euerſis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet equus, cælataque caſſis
Romuleæ ſimulacra feræ manſueſcere iuſſæ
Imperij fato, geminos ſub rupe Quirinos;
Ac nudam effigiem clypeo venientis, & haſta,
Pendentiſque Dei perituro oſtenderet hoſti.
Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tuſco farrata catino
Omnia tunc: quibus inuideas, ſi liuidulus ſis.
Templorum quoque maieſtas præſentior,& vox

Nocte fere media, mediamque audita per vrbem
Litore ab Oceani Gallis venientibus, & Dijs
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præstare solebat
Fictilis, & nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas, nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt: hoc lignum stabat ad vsus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.
At nunc diuitibus cenandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil damma sapit: putere videntur
Vnguenta, atque rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu,
Iam nimios, capitique graues. hinc surgit orexis,
Hinc stomacho vires: nam pes argenteus illis,
Anulus in digito quod ferreus. ergo superbum
Conuiuam caueo, qui me sibi comparat, & res
Despicit exiguas. adeo nulla vncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia: quin ipsa manubria cultellorum
Ossea: non tamen his vlla vnquam opsonia fiunt
Rancidula, aut ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,
Et Gætulus oryx, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat vlmea cena Subura.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Nouit auis noster tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ furtis imbutus ofellæ.
Plebeios calices, & paucis assibus emtos
Porriget incultus puer, atque a frigore tutus,
Non Phryx, aut Lycius, non a mangone petitus,
Quisquam erit in magno. cum posces, posce Latine.
Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli,

Atque hodie tantum propter conuiuia pexi.
Pastoris duri est hic filius: ille bubulci
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hædos.
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit,
Nec pupillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam præbuit alas,
Crassa nec opposito pauidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit:
Nāque vna atque eadē est vini patria, atq; ministri.
Forsitan exspectes, vt Gaditana canoro
Incipiant prurire choro, plausuque probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticæ: maior tamen ista voluptas
Alterius sexus: magis ille extenditur, & mox
Auribus, atque oculis concepta vrina mouetur.
Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet: ille fruatur
Vocibus obscenis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem:
Namque ibi fortunæ veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie conuiuia ludos;
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis auerte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem: non fenoris vlla
Mentio; nec, prima si luce egressa, reuerti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat vxor,
Humida suspectis referens multicia rugis,
Vexatasque comas, & vultum auremque calentem.

Protinus ante meum, quicquid dolet, exue limen:
Pone domum, & seruos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone sodales.
Interea Megalesiacæ spectacula mappæ,
Idæum sollenne colunt, similisque triumpho
Præda caballorum prætor sedet, ac, mihi pace
Immensæ, nimiæque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis quo colligo panni.
Nam si deficeret, mæstam attonitamque videres
Hanc vrbem, veluti Cannarum in puluere victis
Consulibus. spectent iuuenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ;
Spectent hoc nuptæ iuxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis.
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem,
Effugiatque togam. iam nunc in balnea, salua
Fronte licet, vadas, quanquam solida hora supersit
Ad sextam. facere hoc non possis quinque diebus
Continuis: quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna. voluptates commendat rarior vsus.

SATIRA XII.

NATALI, Coruine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua festus promissa Deis animalia cespes
Exspectat: niueam Reginæ ducimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpeio seruata Ioui, frontemque coruscat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus, & aræ,
Spargendusque mero, quem iam pudet vbera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi, similisque affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & a grandi ceruix ferienda ministro,

Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque passi
Nuper, & incolumem sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus, & fulminis ictus
Euasi, densæ cælum abscondere tenebræ
Nube vna, subitusque antennas impulit ignis,
Cum se quisque illo percussum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium velis ardentibus. omnia fiunt
Talia, tam grauiter, si quando poetica surgit
Tempestas. genus ecce aliud discriminis: audi,
Et miserere iterum, quanquam sint cetera sortis
Eiusdem: pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam votiua testantur fana tabella
Plurima. pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit & nostro similis fortuna Catullo.
Cum plenus fluctu medius foret alueus, & iam
Alternum puppis latus euertentibus vndis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem: decidere iactu
Cepit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens euadere damno
Testiculorum: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcerrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aër.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, vrnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, vel coniuge Fusci.
Adde & bascaudas, & mille escaria, multum
Cælati, biberat quo pallidus emtor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebusque salutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia viuunt.
Iactatur rerum vtilium pars maxima: sed nec

Damnaleuant. tunc,aduersis vrgentibus, illuc
Recidit,vt malum ferro summitteret,ac se
Explicat angustum,discriminis vltima quando
Præsidia afferimus, nauem factura minorem.
I nunc,& ventis animam committe,dolato
Confisus ligno,digitis a morte remotus
Quattuor, ac septem,si sit latissima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ
Aspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planũ mare, tẽpora postquam
Prospera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago; postquam parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares,& staminis albi
Lanificæ; modica nec multum fortior aura
Ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extentis, &, quod superauerat vnum,
Velo prora suo: iam deficientibus Austris,
Spes vitæ cum Sole redit: tum gratus Iulo,
Atque nouercali sedes prælata Lauino,
Conspicitur sublimis apex: cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Tyrrhenamq; Pharon, porrectaque brachia rursum,
Quæ pelago currunt medio, longeque relinquunt
Italiam. non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: sed trunca puppe magister
Interiora petit Baianæ peruia cymbæ
Tuti stagna sinus. gaudent ibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri,linguis animisque fauentes,
Sertaque delubris,& farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos,glebamque virentem:
Iam sequar, & sacro, quod præstat, rite peracto
Inde domum repetam, graciles vbi parua coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Heic nostrum placabo Iouem, Laribusque paternis
Tura dabo,atque omnes violæ iactabo colores.

Cũncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operantur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc, Coruine: Catullus,
Pro cuius reditu tot pono altaria, paruos
Tres habet heredes. libet exspectare, quis ægram,
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili. verum hæc nimia est impensa, coturnix
Nulla vnquam pro patre cadet. sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita, & Paccius, orbi;
Legitime fixis vestitur tota tabellis
Porticus. exsistunt qui promittant hecatomben.
Quatinus hic non sunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut vsquam sub nostro sidere talis
Bellua concipitur: sed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum, nulli seruire paratum
Priuato: siquidem Tyrio parere solebant
Hannibali, & nostris ducibus, regique Molosso
Horum maiores, ac dorso ferre cohortes,
Partem aliquam belli, & euntem in prœlia turrem.
Nulla igitur mora per Nouiũ, mora nulla per Istram
Pacuuium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante Lares Gallitæ victima sola,
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vouebit
De grege seruorum magna aut pulcerrima quæque
Corpora; vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas; &, si qua est nubilis illi
Iphigeneia domi, dabit hanc altaribus, etsi
Non sperat tragicæ furtiua piacula ceruæ.
Laudo meum ciuem, nec comparo testamento
Mille rates: nam si Libitinam euaserit æger,
Delebit tabulas, inclusus carcere nassæ,
Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuuio breuiter dabit. ille superbus
Incedet victis riualibus. ergo vides quam
Grande operæpretium faciat iugulata Mycenis.
Viuat Pacuuius, quæso, vel Nestora totum:

Possideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet, nec amet quenquam, nec ametur ab vllo.

D. IVNII IVVENALIS SATIRARVM LIBER QVINTVS.

SATIRA XIII.

EXEMPLO quodcunque malo cõmittitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio, quod se
Iudice, nemo nocẽs absoluitur, improba quãuis
Gratia fallaci prætoris vicerit vrna.
Quid sentire putas omnes, Caluine, recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, vt mediocris
Iacturæ te mergat onus: nec rara videmus,
Quæ pateris. casus multis hic cognitus, ac iam
Tritus, & e medio fortunæ ductus aceruo.
Ponamus nimios gemitus: flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu quamuis leuiũ minimam, exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum. stupet hæc, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio consule natus?
An nihil in melius tot rerum proficit vsu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis,
Victrix fortunæ sapientia. ducimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, vt cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos gladio, vel pyxide numos?
Rari quippe boni; numerus vix est totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis ostia Nili.
Nunc ætas agitur, peioraque secula ferri
Temporibus: quorum sceleri non inuenit ipsa
Nomen, & a nullo posuit natura metallo.

Nos hominum Diuumque fidem clamore ciemus,
Quanto Fæsidium laudat vocalis agentem
Sportula. dic senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moueat, cum
Exigis a quoquam ne peieret, & putet vllis
Esse aliquod numen templis, aræque rubenti?
Quondam hoc indigenæ viuebãt more, prius quam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens. tunc, cum virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iuppiter antris.
Nulla super nubes conuiuia cælicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Volcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus; nec turba Deorum
Talis, vt est hodie, contentaque sidera paucis
Numinibus miserum vrgebant Atlanta minori
Pondere. nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluton:
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine regibus vmbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi fraga, & maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quattuor annis,
Primaque par adeo sacræ lanugo senectæ.
Nunc, si depositum non infitietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides, & Tuscis digna libellis,
Quæque coronata lustrari debeat agna.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, vel mirandis sub aratro
Piscibus inuentis, & fetæ comparo mulæ
Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
Examenque apium longa consederit vua.

Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega. quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile & pronũ est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat. aspice, quanta
Voce neget, quæ sit ficti constantia vultus.
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina iurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi spicula vatis;
Per calamos venatricis pharetramque puellæ,
Perque tuum, pater Ægei Neptune, tridentem:
Addit & Herculeos arcus, hastamque Mineruæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero & pater est, Comedam, inquit, flebile gnati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt in Fortunæ qui casibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum rectore moueri,
Natura voluente vices & lucis & anni,
Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt.
Est alius metuens, ne crimen pœna sequatur:
Hic putat esse Deos, & peierat, atque ita secum:
Decernat quodcumque volet de corpore nostro
Isis, & irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, numos.
Et phthisis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Nec dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec
Archigene. quid enim velocis gloria plantæ
Præstat, & esuriens Pisææ ramus oliuæ?
Vt sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? sed & exorabile numen
Fortasse experiar: solet his ignoscere. multi
Committunt eadem diuerso crimina fato:
Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ

Confirmant. tunc te sacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo vltro, ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ superest audacia caussæ,
Creditur a multis fiducia. mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, vt Stentora vincere possis,
Vel potius, quantum Gradiuus Homericus. audis
Iuppiter hæc, nec labra moues, cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aeneus? aut cur
In carbone tuo carta pia tura soluta
Ponimus, & sectum vituli iecur, albaque porci
Omenta? vt video, nullum discrimen habẽdum est
Effigies inter vestras, statuamque Vagelli.
Accipe quæ contra valeat solatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubij medicis maioribus ægri:
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:
Quandoquidem accepto claudẽda est ianua damno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, quam funera. nemo dolorem
Fingit in hoc casu, vestem diducere summam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela;
Si decies lectis diuersa parte tabellis
Vana superuacui dicunt cheirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmaque princeps
Sardonychum, loculis quæ custoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia censes
Ponendum: quia tu gallinæ filius albæ;
Nos viles pulli, nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina. confer

Conductum latronem,incendia sulfure cœpta,
Atque dolo,primos cum ianua colligit ignes:
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ robiginis,& populorum
Dona, vel antiquo positas a rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus,qui
Radat inaurati femur Herculis,& faciem ipsam
Neptuni,qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet solitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices,mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bouis in mare,cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerum,quæ custos Gallicus vrbis
Vsque a Lucifero,donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit vna domus. paucos consume dies, &
Dicere te miserum,postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe crasso maiorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura est omnibus vna.
Ad subitas Thracum volucres,nubemque sonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis;
Mox impar hosti, raptusque per aëra curuis
Vnguibus a sæua fertur grue. si videas hoc
Gentibus in nostris,risu quatiare: sed illic,
Quamquam eadem assidue spectentur prœlia,ridet
Nemo, vbi tota cohors pede non est altior vno.
Nullane periuri capitis,fraudisque nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hunc grauiore catena
Protinus,& nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. manet illa tamen iactura, nec vnquam
Depositum tibi sospes erit: sed corpore trunco
Inuidiosa dabit minimus solatia sanguis.
At vindicta,bonum vita iucundius ipsa.
Nempe hoc indocti,quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus videas flagrantia caussis.

Quantulacunque adeo est occasio, sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæua inter vincla cicutæ
Accusatori nollet dare. plurima felix
Paullatim vitia, atque errores exuit omnes,
Prima docet rectum sapientia: quippe minuti
Semper, & infirmi est animi exiguique voluptas
Vltio. continuo sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. cur tamen hos tu
Euasisse putes; quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo sæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit, & Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando: quærebat enim quæ Numinis esset
Mens, & an hoc illi facinus suaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus; & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probauit:
Exstinctus tota pariter cum prole, domoque,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat vllum,
Facti crimen habet. cedo, si conata peregit?
Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat;
Faucibus vt morbo siccis, interque molares
Difficili crescente cibo. sed vina misellus
Exspuit: Albani veteris pretiosa senectus
Displicet. ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte breuem si forte indulsit cura soporem,
Et toto versata toro iam membra quiescunt;
Continuo templum, & violati Numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus vrget,

Te videt in somnis. tua sacra,& maior imago
Humana turbat pauidum,cogitque fateri.
Hi sunt,qui trepidant,& ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoq; murmure cæli,
Non quasi fortuitus,nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras,& iudicet ignis.
Illa nihil nocuit. cura grauiore timetur
Proxima tempestas: velut hoc dilata sereno.
Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati,missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt à Numine: saxa Deorum
Hæc,& tela putant. pecudem spondere sacello
Balantem,& Laribus cristam promittere galli
Non audent. quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? vel quæ non dignior hostia vita?
Mobilis & varia est ferme natura malorum,
Cum scelus admittunt,superest cõstantia: quod fas,
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. tamen ad mores natura recurrit
Damnatos,fixa,& mutari nescia. nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominũ est,quem tu contentũ videris vno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus,& nigri patietur carceris vncum,
Aut maris Ægæi rupem,scopulosque frequentes
Exsulibus magnis. pœna gaudebis amara
Nominis inuisi,tandemque fatebere lætus
Nec surdũ, nec Teiresiam quemquam esse Deorum.

SATIRA XIV.

PLVRIMA sunt,Fuscine,& fama digna sinistra,
Et nitidis maculam hæsuram figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris, traduntq; parentes.
Si damnosa senem iuuat alea; ludit & heres
Bullatus,paruoque eadem mouet arma fritillo.
Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
Concedet iuuenis: qui radere tubera terræ,

Boletum condire,& eodem iure natantes
Mergere ficedulas, didicit nebulone parente,
Et cana monſtrante gula. cum ſeptimus annus
Tranſierit puerum, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoneas mille inde magiſtros,
Hinc totidem; cupiet lauto cenare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum,& mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animas ſeruorum, & corpora noſtra
Materia conſtare putat,paribuſque elementis:
An ſæuire docet Rutilus? qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu,& nullam Seirena flagellis
Cōparat, Antiphates trepidi latis,ac Polyphemus?
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet iuueni lætus ſtridore catenæ,
Quem mire afficiunt inſcripta ergaſtula,carcer
Ruſticus? exſpectas,vt non ſit adultera Largæ
Filia; quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam cito,nec tanto poterit contexere curſu,
Vt non ter decies reſpiret? conſcia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante puſillas
Implet,& ad mœchum dat eiſdem ferre cinædis.
Sic natura iubet: velocius, & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeunt animos auctoribus. vnus,& alter
Forſitan hæc ſpernant iuuenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt,
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abſtineas igitur damnandis. huius enim vel
Vna potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus,ac prauis omnes ſumus, & Catilinam
Quocumque in populo videas,quocumque ſub axe:
Sed nec Brutus erit,Bruti nec auunculus vſquam.
Nil dictu fœdum,viſuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt. procul hinc, procul inde puellæ

Lenonum,& cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia. si quid
Turpe paras,nec tu pueri contemseris annos:
Sed peccaturo obstet tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit ira,
Quandoque, & similem tibi se non corpore tantum,
Nec vultu dederit,morum quoque filius,& qui
Omnia deterius tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum,& castigabis acerbo
Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis.
Vnde tibi frontem, libertatemque parentis,
Cum facias peiora senex, vacuumque cerebro
Iampridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
Hospite venturo,cessabit nemo tuorum:
Verre pauimentum; nitidas ostende columnas:
Arida cum tota descendat aranea tela:
Hic læue argentum ,vasa aspera tergeat alter:
Vox domini furit instantis,virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas,ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus; & tamen vno
Semodio scobis hæc emendat seruulus vnus:
Illud non agitas,vt sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum, vitioque carentem?
Gratum est,quod patriæ ciuem, populoque dedisti,
Si facis,vt patriæ sit idoneus,vtilis agris,
Vtilis & bellorum,& pacis rebus agendis.
Plurimũ enim intererit,quib. artibus, & quib. hũc tu
Moribus instituas. serpente ciconia pullos
Nutrit,& inuenta per deuia rura lacerta:
Illi eadem sumtis quærunt animalia pinnis.
Vultur iumento,& canibus, crucibusque relictis,
Ad fetus properat,partemque cadaueris affert:
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis,& se
Pascentis,propria cum iam facit arbore nidos.
Sed leporem,aut capream famulæ Iouis,& generosæ
In saltu venantur aues: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem,cum se matura leuarit

Progenies ſtimulante fame,feſtinat ad illam,
Quam primum rupto prædam guſtauerat ouo.
Ædificator erat Cetronius, &, modo curuo
Littore Caietæ,ſumma nunc Tiburis arce,
Nunc Prænestinis in montibus,alta parabat
Culmina villarum,Græcis,longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atq; Herculis ædem:
Vt ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Cetronius,imminuit rem,
Fregit opes, nec parua tamen menſura relictæ
Partis erat: totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attollit marmore villas.
Quidam ſortiti metuentem ſabbata patrem,
Nil præter nubes,& cæli numen adorant:
Nec diſtare putant humana carne ſuillam,
Qua pater abſtinuit,mox & præputia ponunt.
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Iudaicum ediſcunt,& ſeruant, ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moſes.
Non monſtrare vias,eadem niſi ſacra colenti:
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.
Sed pater in cauſſa; cui ſeptima quæque fuit lux
Ignaua,& partem vitæ non attigit vllam.
Sponte tamen iuuenes imitantur cetera: ſolam
Inuiti quoque auaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium ſpecie virtutis,& vmbra,
Cùm ſit triſte habitu,vultuque, & veſte ſeuerum,
Nec dubie tanquam frugi laudetur auarus,
Tanquam parcus homo,& rerum tutela ſuarum
Certa magis,quam ſi fortuna ſeruet eaſdem
Heſperidũ ſerpẽs,aut Ponticus. adde quod hunc,de
Quo loquor,egregium populus putat acquirendi
Artificem: quippe his creſcunt patrimonia fabris.
Sed creſcunt quocunque modo,maioraque fiunt
Incude aſſidua,ſemperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit auaros,
Qui miratur opes,qui nulla exempla beati
Pauperis eſſe putat: iuuenes hortatur, vt illam

Ire viam pergant,& eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit,& cogit minimas ediscere sordes:
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Seruorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoq; esuriēs: neq; enim omnia sustinet vnquā
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio seruare minutal
Septembri, nec non differre in tempora cenæ
Alterius,conchem æstiuam cum parte lacerti
Signatam,vel dimidio putrique siluro,
Filaque sectiui numerata includere porri.
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte,negauit.
Sed quo diuitias hæc per tormenta coactas,
Cum furor haud dubius,cū sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris,egentis viuere fato?
Interea pleno cum turget sacculus ore,
Crescit amor numi,quantum ipsa pecunia creuit:
Et minus hanc optat,qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi,cum rus non sufficit vnum.
Et proferre libet fines;maiorque videtur,
Et melior vicina seges. mercaris & hanc, &
Arbusta, & densa montem qui canet oliua.
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri,lassoque famelica collo
Iumenta ad virides huius mittentur aristas:
Nec prius inde domum, quam tota noualia sæuos
In ventres abeant,vt credas falcibus actum.
Dicere vix possis,quam multi talia plorent,
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quam fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hæc? inquit. tunicam mihi malo lupini,
Quam si me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis,& debilitate carebis,
Et luctum,& curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur:
Si tantum culti solus possederis agri,

Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica passis
Prœlia, vel Pyrrhũ immanem, gladiosque Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus. merces hæc sanguinis, atque laboris.
Nullis visa vnquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbamque casæ: qua feta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quattuor, vnus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus, altera cena
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum caussæ, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius vllum
Humanæ mentis vitium, quam sæua cupido
Immodici census. nam diues qui fieri vult,
Et cito vult fieri. sed quæ reuerentia legum,
Quis metus, aut pudor est vnquã properantis auari?
Viuite contenti casulis, & collibus istis,
O pueri, Marsus dicebat & Hernicus olim
Vestinusque senex; panem quæramus aratro,
Qui satis est mensis: laudant hoc Numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratæ post munus aristæ,
Contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui summouet Euros
Pellibus inuersis. peregrina ignotaque nobis
Ad scelus; adque nefas, quæcũque est, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus: at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat; Accipe ceras,
Scribe puer, vigila, caussas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo, naresque pilosas
Adnotet, & grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus

Afferat: aut,longos castrorum ferre labores
Si piget,& trepidum soluunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita,pares,quod vendere possis
Pluris dimidio,nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandæ Tiberim vltra,
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Vnguenta,& corium. lucri bonus est odor ex re
Qualibet. illa tuo sententia semper in ore
Versetur,Dijs,atque ipso Ioue digna,poetæ.
Vnde habeas quærit nemo,sed oportet habere.
Hoc monstrant vetulæ pueris poscentibus assem:
Hoc discunt omnes ante alpha & beta puellæ.
Talibus instantem monitis, quemcunque parentem
Sic possem affari: Dic o vanissime,quis te
Festinare iubet? meliorem præsto magistro
Discipulum. securus abi,vinceris,vt Aiax
Præterijt Telamonem,vt Pelea vicit Achilles.
Parcẽdum est teneris. nondum impleuere medullas
Naturæ mala. nequitia est. cum pectere barbam
Cœperit,& longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis,vendet periuria summa
Exigua,& Cereris tangens aramque, pedemque.
Elatam iam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit. quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quæ terraque marique
Acquirenda putas,breuior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor. hæc ego nũquam
Mandaui,dices olim,nec talia suasi:
Mentis caussa malæ tamen est,& origo penes te.
Nam quisquis magni census præcepit amorem,
Et læuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effudit habenas
Curriculo: quem si reuoces,subsistere nescit,
Et te contemto rapitur,metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent sibi latius ipsi.
Cum dicis iuueni, stultum,qui donet amico,

Qui paupertatem leuet, attollatque propinqui:
Et ſpoliare doces,& circumſcribere,& omni
Crimine diuitias acquirere,quarum amor in te,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore,quantum
Dilexit Thebas, ſi Græcia vera, Menœceus:
In quorum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuo,tanquam & tubicen ſurrexerit vna.
Ergo ignem,cuius ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem late,& rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur miſero, trepidumque magiſtrum
In cauea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis geneſis tua: ſed graue tardas
Exſpectare colus. morieris ſtamine nondum
Abrupto. iam nunc obſtas,& vota moraris:
Iam torquet iuuenem longa & ceruina ſenectus.
Ocyus Archigenē quære,atq; eme,quod Mithridates
Compoſuit;ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas. medicamen habendū eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat & pater, & rex.
Monſtro voluptatem egregiam,cui nulla theatra,
Nulla æquare queas prætoris pulpita lauti,
Si ſpectes quanto capitis diſcrimine conſtent
Incrementa domus,ærata multus in arca
Fiſcus,& ad vigilem ponendi Caſtora numi,
Ex quo Mars vltor galeam quoque perdidit,& res
Non potuit ſeruare ſuas. ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet,& Cybeles aulæa relinquas.
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora,quique ſolet rectum deſcendere funem;
Quam tu,Corycia ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas,Coro ſemper tollendus,& Auſtro,
Perditus,ac vilis ſacci mercator olentis:
Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Paſſum,& municipes Iouis aduexiſſe lagenas?
Hic tamen ancipiti figens veſtigia planta
Victum illa mercede parat,brumamque, famemque

Illa recte cauet: tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius aspice portus,
Et plenũ magnis trabibus mare: plus hominũ est iam
In pelago. veniet classis quocunque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium, Gætulaque tantum
Æquora transiliet: sed longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo stridentem gurgite solem.
Grande operæpretium est, vt tenso folle reuerti
Inde domum possis, tumidaque superbus aluta
Oceani monstra, & iuuenes vidisse marinos.
Non vnus mentes agitat furor: ille sororis
In manibus vultu Eumenidum terretur, & igni:
Hic boue percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. parcat tunicis licet, atque lacernis,
Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad summum latus, & tabula distinguitur vnda:
Cum sit caussa mali tanti, & discriminis huius,
Concisum argentum in titulos, faciesque minutas.
Occurrunt nubes, & fulgura: soluite funem,
Frumenti dominus clamat, piperisque coemti.
Nil color hic cæli, nil fascia nigra minatur:
Æstiuum tonat. infelix, ac forsitan ipsa
Nocte cadit fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, & zonam læua, morsuque tenebit.
Sed, cuius votis modo non suffecerat aurum,
Quod Tagus, & rutila voluit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni,
Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis, cura maiore, metuque
Seruantur. misera est magni custodia census.
Dispositis prædiues hamis vigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, & lata testudine. dolia nudi
Non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet
Cras domus, atque eadem plumbo cõmissa manebit.
Sensit Alexander, testa cum vidit in illa
Magnum

Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te
Nos facimus, Fortuna, Deam. mensura tamen quæ
Sufficiat census. si quis me consulat, edam:
In quantum sitis, atque fames, & frigora poscunt,
Quantum, Epicure, tibi paruis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates,
Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te cludere. misce
Ergo aliquid nostris de moribus: effice summam
Bis septem ordinibus, quam lex dignatur Othonis:
Hæc quoque si rugam trahit, extenditque labellum:
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum impleui gremium, si panditur vltra:
Nec Crœsi fortuna vnquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis vxorem occidere iussus.

SATIRA XV.

QVIS nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat
Pars hæc: illa pauet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum, & cepe nefas violare, & frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina! lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa. nefas illic fetum iugulare capellæ:
Carnibus humanis vesci licet, attonito cum
Tale super cenam facinus narraret Vlysses
Alcinoo, bilem, aut risum fortasse quibusdam

Mouerat, vt mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit,sæua dignum veraque Charybdi,
Fingentem immanes Læstrygonas,atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam,vel concurrentia saxa
Cyaneis, plenos & tempestatibus vtres
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes,
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæaca putauit?
Sic aliquis merito nondum ebrius,& minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat vrna:
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem,sed nuper Consule Iunio
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti,
Nos vulgi scelus,& cunctis grauiora cothurnis.
Nā scelus a Pyrrha,quanquā omnia syrmata voluas,
Nullus apud tragicos populus facit. accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit æuo.
Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium,& nunquam sanabile vulnus:
Ardet adhuc Ombos,& Tentyra. summus vtrinque
Inde furor vulgo,quod Numina vicinorum
Odit vterque locus, cum solos credat habendos
Esse Deos,quos ipse colit. sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus, ac ducibus: ne
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cenæ
Sentirent positis ad templa & compita mensis,
Peruigilique toro,quem nocte ac luce iacentem
Septimus interdum Sol inuenit. horrida sane
Ægyptus: sed luxuria,quantum ipse notaui,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde quod & facilis victoria de madidis,&
Blæsis,atque mero titubantibus. inde virorum
Saltatus nigro tibicine,qualiacunque
Vnguenta,& flores,multæque in fronte coronæ:
Hinc ieiunum odium. sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur,& vice teli

Sæuit nuda manus. paucæ ſine vulnere malæ
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine naſus
Integer. aſpiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Oſſa genis, plenos oculorum ſanguine pugnos.
Ludere ſe credunt ipſi tamen, & pueriles
Exercere acies, quod nulla cadauera calcent.
Et ſane quo tot rixantis millia turbæ,
Si viuunt omnes? ergo acrior impetus, & iam
Saxa inclinatis per humum quæſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſtica ſeditione
Tela. nec hunc lapidem, quales & Turnus, & Aiax,
Vel quo Tydides percuſſit pondere coxam
Æneæ: ſed quem valeant emittere dextræ
Illis diſſimiles, & noſtro tempore natæ.
Nam genus hoc viuo iam decreſcebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.
Ergo Deus quicunque aſpexit, ridet, & odit.
A diuerticulo repetatur fabula. poſtquam
Subſidiis aucti pars altera promere ferrum
Audet, & infeſtis pugnam inſtaurare ſagittis:
Terga fugæ celeri præſtantibus omnibus, inſtant
Qui vicina colunt vmbroſæ Tentyra palmæ.
Labitur hinc quidam, nimia formidine curſum
Præcipitans, capiturque: aſt illum in plurima ſectum
Fruſta, & particulas, vt multis mortuus vnus
Sufficeret, totum corroſis oſſibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aeno,
Aut verubus: longum vſque adeo, tardumq; putauit
Exſpectare focos, contenta cadauere crudo.
Heic gaudere libet, quod non violauerit ignem,
Quem ſumma cœli raptum de parte Prometheus
Donauit terris. elemento gratulor, & te
Exultare reor. ſed qui mordere cadauer
Suſtinuit, nil vnquam hac carne libentius edit.
Nam ſcelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula ſenſerit. vltimus autem
Qui ſtetit abſumto iam toto corpore, ductis

Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, hæc fama est, alimentis talibus olim
Produxere animas. sed res diuersa, sed illic
Fortunæ inuidia est, bellorumque vltima, casus
Extremi, longæ dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi. sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quicquid
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem, & tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua. quisnam hominũ veniã dare, quisve Deorum
Viribus abnuerit dira atque immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus vescebantur? melius nos
Zenonis præcepta monent. nec enim omnia, quædã
Pro vita facienda putat. sed Cantaber vnde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias, nostrasque habet orbis Athenas.
Gallia caussidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thyle.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atque fide: sed maior clade Saguntus.
Tale quid excusat: Mæotide sæuior ara
Ægyptus. quippe illa nefandi Taurica sacri
Inuentrix, homines, vt iam quæ carmina tradunt
Digna fide credas, tantum immolat: vlterius nil,
Aut grauius cultro timet hostia. quis modo casus
Impulit hos? quæ tanta fames, infestaque vallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam terra Memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones vnquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrsi,
Hac sæuit rabie imbelle & inutile vulgus,
Paruula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et breuibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri inuenies, nec digna parabis

Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
Et similes, ira atque fames. mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit. hæc nostri pars optima sensus,
Plorare ergo iubet caussam dicentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem
Circumscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. quis enim bonus, & face dignus
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Vlla aliena sibi credat mala? separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium diuinorumque capaces,
Atque exercendis, capiendisque artibus apti
Sensum a cœlesti demissum traximus arce,
Cuius egent prona & terram spectantia. mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantũ animas, nobis animũ quoque: mutuus vt nos
Affectus petere auxilium & præstare iuberet,
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
De nemore, & proauis habitatas linquere siluas:
Ædificare domos, Laribus coniungere nostris
Tectum aliud, tutos vicino limite somnos
Vt collata daret fiducia: protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere ciuem,
Communi dare signa tuba, defendier iisdem
Turribus, atque vna portarum claue teneri.
Sed iam serpentum maior concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: sæuis inter se conuenit vrsis.
Ast homini ferrum lethale incude nefanda
Produxisse parum est, cum rastra & sarcula tantum
Assueti coquere, & martis ac vomere lassi

Nescierint primi gladios extendere fabri.
Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus esse cibi. quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras; cunctis animalibus abstinuit qui
Tanquã homine, & vẽtri indulsit non omne legumẽ?

SATIRA XVI.

QVis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? nam si subeuntur prospera castra,
Me pauidum excipiat tironem porta secundo
Sidere: plus etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Marti,
Et Samia genetrix quæ delectatur arena.
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat: immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atque oculum medico nil promittente relictum.
Bardaicus iudex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Seruato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul a signis. iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
Vltio, si iustæ defertur caussa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipli
Consensu magno efficiunt curabilis vt sit
Vindicta, & grauior quam iniuria: dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagelli,
Cum duo crura habeas, offendere tot caligatos,
Millia clauorum. quis tam procul absit ab vrbe?
Præterea quis tam Pylades, molem aggeris vltra
Vt veniat? lacrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non sollicitemus amicos.

Da testem, iudex cum dixerit; audeat ille
Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere, Vidi,
Et credam dignum barba, dignumque capillis
Maiorum. citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem,
Contra fortunam armari, contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenra notemus
Sacramenrorum. conuallem ruris auiti
Improbus, aut campum mihi si vicinus ademit,
Et sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum parulo coluit puls annua libo,
Debitor aut sumtos pergit non reddere nummos,
Vana superuacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoat, annus
Totius populi. sed tunc quoque mille ferenda
Tædia; mille moræ: toties subsellia rantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fusco iam micturiente, parari
Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum est, ipsis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo subflamine litis.
Solis præterea testandi militibus ius
Viuo patre datur: nam quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum
Signorum comitem, castrorumque æra merentem,
Quamuis iã tremulus, captat pater: hũc labor æquus
Prouehit, & pulcro reddit sua dona labori.
Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

SVLPICIÆ SATIRA.

MVsa, quib. numeris heroas & arma frequētas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.
Nam tibi secessi, tecum penetrale retractans
Consilium. quare nec carmine curro phaleuco,
Nec trimetro iambo, nec qui pede fractus eodem
Fortiter irasci didicit duce Clazomenio.
Cetera quin etiam, quot denique millia lusi,
Primaque Romanas docui contendere Graiis,
Et salibus variare nouis, constanter omitto:
Teque, quibus princeps & facundissima calles,
Aggredior. precibus descende clientis, & audi.
Dic mihi Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an terras, & patria sæcula mutat?
Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes?
Nosque iubet tacitos, & iam rationis egenos,
Non aliter, primo quam quum surreximus æuo,
Glandibus, & puræ rursus procumbere lymphæ?
An reliquas terras conseruat amicus, & vrbes,
Sed genus Ausonium, Remulique exturbat alumnos?
Quid reputemus enim? duo sunt quib. extulit ingēs
Roma caput, virtus belli, & sapientia pacis.
Sed virtus agitata domi, & socialibus armis,
In freta Sicaniæ, & Carthaginis exiit arces,
Ceteraque imperia, & totum simul abstulit orbem.
Deinde, velut stadio victor qui solus Achæo
Languet, & immota secum virtute fatiscit:
Sic itidem Romana manus, contendere postquam
Destitit, & pacem longis frenauit habenis,
Ipsa domi leges & Graia inuenta retractans,
Omnia bellorum terra quæsita, marique
Præmia consilio, & molli ratione regebat.
Stabat in his, neque enim poterat constare sine ipsis:
Aut frustra vxori, mendaxque Diespiter olim,
Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.

Nunc igitur qui res Romanas imperat inter,
Non trabe,sed tergo prolapsus, & ingluuie albus,
Et studia, & sapiens hominum nomenque genusque
Omnia abire foras,atque Vrbe excedere iussit.
Quid facimus? Graios, hominūq, reliquimus vrbes,
Vt Romana foret magis his instructa magistris:
Nunc Capitolino veluti turbante Camillo
Ensibus & trutina Galli fugere relicta,
Sic nostri palare senes dicuntur, & ipsi
Vt ferale suos onus exstirpare libellos.
Ergo Numantinus, Libycusque errauit in isto
Scipio, qui Rudio creuit formante magistro,
Cetera & illa manus bello fecunda secundo,
Quos inter prisci sententia dia Catonis
Scire adeo magni fecisset,vtrumne secundis,
An magis aduersis staret Romana propago.
Scilicet aduersis. nam quum defendier armis
Suadet amor patriæ,& captiua penatibus vxor,
Conuenit vt vespis, quarum domus arce Monetæ,
Turba riget strictis per lutea corpora telis.
Ast vbi pax secura rediit, oblita fauorum
Plebs, materque vna somno moriuntur obeso.
Romulidarum igitur longa & grauis exitium pax.
Hoc fabella modo pausam facit. optima posthac
Musa,velim moneas, sine qua mihi nulla voluptas
Viuere,vti quondam Lydus dum Smyrna peribat,
Nunc itidem migrare velint. vel denique quiduis,
Vt dea,quære aliud. tantum Romana Caleno
Mœnia, iucundos pariterque auerte Sabinos.
Hæc ego. tum paucis Dea me dignatur,& infit:
Pone metus æquos,cultrix mea. summa tyranno
Hæc instant odia,& nostro periturus honore est.
Nam laureta Numæ,fontesque habitamus eosdem,
Et comite Egeria ridemus inania cepta.
Viue,vale. manet hunc pulcrum sua fama dolorem.
Musarum spondet chorus, & Romanus Apollo.

NICOLAI RIGALTII
AD IVVENALEM NOTAE.

AD SAT. I.

RAVCI Theseide Codri.] *In quibusdam exempl. legitur*, Cordi. *sed a Prisciano & Seruio citatur Cedrus: & est Graecum nomen* Κόδρος. *Charisius lib.*1.Duo hæc nomina in suo statu permanent, Codrus & Congrus.non enim dicitur Coder, nec Conger.

Necdum finitus Orestes.] *Lucilius*:

Rausuro tragicus qui carmina perdit Oreste.

Aurum pelliculæ.] χρυσόμαλλον δέρας.

Assiduo ruptæ lectore columnæ.] *Citatur a Seruio ad illud Georg.* Et cãtu querulæ rũpent arbusta cicadæ.

Ventilet æstiuum digitis sud. au.] *Ventilare, ventulum facere. Terent. in Eunucho. Sic Martialis,*

Et æstuanti tenue ventilat frigus.

Optima summi Nunc via processus.] *Licinius Rufinus, l.* XLI. *De donat. int. vir. & vx.* Imperator Antoninus constituit, vt ad processus viri vxor ei donare possit. *Et in vet. inscrip.* OB SPEM PROCESSVS EIVS. *Item in alia*: VOTVM AESCVLAPIO. SANCTO. OB. PROCESSVS. SVOS. CVM VALERIA. NICE. CONIVGE.

Venusina digna lucerna.] *Horatiana lucubratione.*

Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi Ius nullum vxori.] *Nimirum per fideicommissa legibus illudebant: & maritus ipse leno suæ vxoris succedebat adultero heres, vt sic adulteri bona ad adulteram peruenirent.*

Vigilanti stertere naso.] *Vt Cipius ille* παραρέγχων.

De Mæcenate supino.] *Sic Sat.* XII.

——— teneris Mæcenatibus.

Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.] *De*

Pyrrha loquitur, vt de lena quadam.

Ad casum tabulæ.] *Ad aleam. Sic Plautus Casinam dixit quam Græci κληρουμένους. Tabulam autem lusoriam dixit Martialis* XIIII. 7. *& Græci recentiores,* ταβλίζειν.

Quis fercula septem Secreto cenauit auus?] *Tangit sui seculi luxum. Nam, vt notauit Cato, in atrio & duobus ferculis epulabantur antiqui. Seruius ad illud* I. *Æneid.* ——— regali splendida luxu.

Ne Suppositus venias, ac falso nomine poscas.] *Id est, ne suppetas, vt loquitur Vlpianus, l. Si quis vx.* §. *Apud Lab. De Furtis.*

Pedibus qui venerat albis.] *Plinius lib.* XXXV. 18. Tantumque non cum laureatis fascibus remitti illo, vnde cretatis pedibus aduenissent.

Etsi funesta Pecunia templo Nondum habitas.] *Sed postmodum habitauit. Arnob.* III. Quis ad extremum deam Pecuniam esse credat, quam velut maximum numen vestræ indicant litteræ?

Vt colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus.] *Cicero* II. *de legib.* OLLA PROPTER QVAE DATVR HOMINI ASCENSVS IN COELVM, MENTEM, VIRTVTEM, PIETATEM, FIDEM, EARVMQVE LAVDVM DELVBRA SVNTO. NEC VLLA VITIORVM SACRA SOLENNIA OBEVNTO. *Vide Plin. lib.* II. *cap.* 3.

Quæque salutato crepitat Concordia nido.] *Ouid.* VI. *Metam.* --- crepitante ciconia rostro.
Petron. ——— ciconia crotalistria.

Eadem cupient facientque minores.] μετὰ ἡμᾶς. *vt supra tritauum* maiores; *sic infra trinepotem* minores. *Sic autem ipse Iuuen. Sat.* II.
——— & Catuli Pauliq. minoribus.
Et Sat. VIII. ——— Senonumque minores.

Omne in præcipiti vitium stetit.] *Velleius* II. Adeo mature a rectis in vitia, a vitiis in praua, a prauis in præcipitia peruenitur.

Tæda lucebis in illa, &c.] *Id est, ardebis in tunica molesta; & iam ecce raptaris per mediam arenam, vt pice oblitus & impactus vnco flammeris.*

Et latum media sulcum deducis arena.] *Sic Sat.* VII. ——tenuique in puluere sulcos Ducimus.——

Tecum prius ergo voluta Hæc anime ante tubas.] *Sic Pindarus Olymp. Od.* II. ἄγε θυμέ. *Sic Gallio apud Quintilianum, lib.* IX. *cap.* 2. Dura, anime, hodie, dura: heri fortior fuisti. *Priscianus* XVIII. Nemo sibi ipsi potest imperare, nisi figurate, quasi ad alium loquens, in secunda persona seipsum proferat: vt Iuuenalis in I. Tecum prius ergo, &c. *Alij legunt,* tecum prius ergo voluta Hæc animo. *quo modo etiam fortasse legit Priscianus. Liuius Erotopag.* IIII. Meminens varo corde volutat. *Gratianus Imp. epist. ad Auson.* Quum de consulibus in annum creandis solus mecum volutarem, &c.

II.

Inter Socraticos notissima fos. cin.] *Eodem sensu Martialis dogma Socraticum innuit lib.* IX. 48. *Et Iulius Firmicus lib.* VII. *cap.* 14.

Vbi nunc lex Iulia? dormis?] *Appianus in Libycis:* οἱ Λακεδαιμόνιοι λύοντες ἐν χρείᾳ τὴν ἀτιμίαν τῶν ἁλόντων περὶ Πύλον, ἔφασαν, Κοιμάσθων οἱ νόμοι τήμερον.

Comedunt coliphia paucæ.] *Nimirum apud Martialem Philanis,* —— coliphia sedecim comedit. κωλίφια, *perna. Atticis,* κωλῆνες. *Phrynich. Vide Athen.* IX.

Magno quæ dormit tertia lecto.] *Ipsa scilicet, & maritus, & pathicus aliquis, aut idem etiam draucus.*

Damnetur si vis etiam Carfania.] *Carfania improbissima mulier inuerecunde postulans & magistratum inquietans. Vlpian. l.* I. *De postul.*

Talem Non sumet damnata togam.] *Toga virorum fuit & mulierum, quæ corpore quæstum faciebant. & est hac de re insignis locus Philipp.* II. *si recte legatur.* Sumpsisti virilem togam, quam statim muliebrem reddidisti. primo vulgare scortum: certa flagitij merces; nec ea parua, *&c.*

Nemo repente fuit turpissimus.] *Vet. exempl.* Nemo repente venit turpiss.

Lassare Cotytto.] *Crebris inuocationibus fatigare. Sic*

Horatius, ——— prece qua fatigent
Virgines lectæ minus audienté Carmina Vestam.
Vitreo bibit ille Priapo.] *Plin. initio lib.* XXXIII. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obscenitates bibere.
Galbana.] *Vet. gl.* Calbæ, χόσμια. γαλβάνη, Galba.
Et fracta voce loquendi Libertas.] *Sic Sat.* I.
——— & magna libido tacendi.
Si mulier vitulum.] *Phædrus lib.* III.
Nec quereris patri.] Intelligitur Romanos queri apud patrem, *inquit Priscianus, lib.* VIII.
Omnibus ad podium spectantibus.] *Seruius ad illud v. Æneid.* Mox totum caueæ consessum ingentis & ora Prima patrum. Hoc est, *inquit,* quod Iuuenalis ait, Omnibus ad podium spectantibus.

III.

Ego vel Prochytam præpono Suburræ.] *Martialis;*
Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa Iuuenalis in Suburra.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus.] *Sallust. eodé sensu dixit,* loca sola & nuda gignentium.
Vbi noct. Numa constituebat amicæ.] *Sic Sat.* VI.
Nam si constituit, solitoq. decentius optat, &c.
Ingenuum tophum?] ἐγχώριον, *indigenam, natiuum. Vid. Glos. Agrimens.*
Et verso pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter.] *Prudentius ad Sym.* 2. --pectusque iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi.
Trechedipna.] *Hieronica de publico cenabant ἐν τῷ παρασιτίῳ. quique ad eas epulas currebant, τρεχέδειπνοι vocabantur. Glossa :* Cupedicinus, τρεχέδειπνος. *Sumebant autem isti τρεχέδειπνοι gallicculas parasiticas, quæ τροχάδες & τρεχέδειπνα dicebantur. Vide Ioseph. Scalig. lib.* 5. *De emend. temp. vbi de primo agone Actiaco. In vetere inscriptione legitur :* FILIO. BENEMERENTI. FECIT. PATER. TRECEDIPNVS. ET MATER. ATTICE.
Ad summam non Maurus erat.] *In summa. Seru. ad illud 4. Æn.* --hæc summa est, hic nostri nuntius esto.

Plana omnia dicas Infra ventriculum.) Plana, *Vsa. Anthol. Epigr.2. εἰς ἀπλχῖ ... Epigr. in Chilonem.*
Tenui distantia rima.] *Glossæ veteres*: Rima, γυναικεία φύσις. *Macrob.* vii.16. Lucina à parturientib. inuocatur, quia proprium eius munus est distendere rimas.
Si bene ructauit, si rectum minxit amicus.] *Satirici stili nasus displicuit Ioanni Sarisberiensi. Sic enim legit lib.* iii. *Policr. cap.* 4.

Si bene ructauit, aut si quid fecit amicus,
Quod proferre palam non possit lingua modeste.

Auiam resupinat amici.] *Alij legunt*, aulam, *hoc est thesaurum, sicut in Plautina Aulularia.*
Scire volunt secreta domus.] *Hic versus collocandus mihi videtur post duos proxime sequētes, in hunc modum:*

Et quoniam cœpit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus maioris abollæ.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.
Stoicus occidit, &c.

Claudit latus ingenuorum,] *Tegit latus. Horat.*

Visne tegam spurco Damæ latus?

Personæ pallentis hiatum.] *Significat manducum, clare dentibus crepitantem.*
Heic viuimus ambitiosâ Paupertate.] *Seneca. ep.* I. Non ego ambitiosus sum: sed nemo aliter Romæ potest viuere. Non ego sumptuosus: sed vrbs ipsa magnas impensas exigit.
Iam friuola transfert Vcalegon.] *Glossæ veteres* Σκευάριον εὐτελῆ πάνυ, Friuola.
Modo longa coruscat Serraco veniente abies.] Coruscat, *id est*, crispat, *inquit Seruius ad illud* 1. *Æneid.*

——— tum siluis scena coruscis.

Serraco veniente abies.] *Curius Fortunatianus, vbi de verbis vulgaribus*: Marcus Tullius serracum & ficem & scalas dicere non turpe duxit.
Stat contra, starique iubet.] *Priscianus*, xiv. Contra, τὸ ἐξ ἐναντίας. Iuuenalis in 1. Stat contra, &c.
Cuius conche tumes.] *Martialis*,

Et bene si cenes, conchis inuncta tibi est.

IIII.

Et est mihi sæpe vocandus Ad partes.] *Varro* ii. *de*

re ruſt. Hoc ſilentium vocat alium ad partes.

Sed maiores Apulia vendit.] *Seneca Ep.* 87. Tantum ſuburbani agri poſſidet, quantum inuidioſe in deſertis Apuliæ poſſideret.

Caluo ſeruiret Roma Neroni.] *Citatur a Seruio ad illud* IV. *Æn.* Et nunc ille Paris cũ ſemiuiro comitatu.

Pegaſus, attonitæ poſitus modo villicus vrbi.] *Pegaſus præfectus urbi Veſpaſ. temporib. Pomp. l.* 2. *de orig. iu.*

Sed vt fanaticus œſtro Percuſſus Bellona tuo diuinat.] *Gloſſæ veteres*: Bellonarij, οἱ θεοφορούμενοι.

Anxia præcipiti veniſſet epiſtola pinna.] *Heſych.* πτεροφόροι, τέλος πτερωτικόν. *Notauit doctiß. Caſaubonus ad Suet. Aug.*

V.

Calicem naſorum quatuor.] *Naſiternam, cui de tribus naſis vnus ruptus congeminauerat.* Vatinium fractum, *Martiali.*

Dimidio conſtrictus cammarus ouo.] *Sic Martialis* v. 79. Diuiſis cybium latebit ouis.

Cammarus.] *Gloſſæ veteres*: Καρίς, Squilla, Galbacus. *in cod. ms. biblioth. Reg.* Gabarrus. *Legendum*, Gammarus; *vel*, Cammarus. *Apicius in Sarcopte*: Iſicia de cammaris & aſtacis.

Canna Micipſarum prora ſubuexit acuta.] *Plin. lib.* VII. 56. Naues in Nilo ex arundine. *Caterum duos verſus qui proximè ſequũtur, hoc ordine ſcripſerat Iuuenalis*

——— illud enim veſtris datur alueolis, quod
Canna Micipſarum prora ſubuexit acuta.
Quod tutos etiam facit a ſerpentibus atris;
Propter quod Romæ cũ Boccare nemo lauatur.

Quod captator emat Lenas.] *Priſc.* v. Lenas differentiæ cauſa in fine circumflectitur. Iuu. in I. Quod capt.

Piſo bonus.] *Piſo frugi.*

Tanquam habeas tria nomina.] *Iuuenalis ſcripſerat,*
Quamquam habeas tria nomina.

Vis frater ab ipſis Ilib.?] *Citatur a Seruio ad* VII. *Æn.*

Aſſemque rogatum.] *Sic Sat.* XIV. Hoc monſtrant pueris vetulæ poſcentibus aſſem.

Ancipites fungi.] *Quibus male creditur.*

Discit ab hirsuto iaculum torquere Capella.] *In veteri inscriptione reperitur nomen C. Albutij Capella.*

V I.

Antiquum, & vetus est alienum Postume lectum Concutere.] *Horatius*:

Nam fuit ante Helenam c. tristissima belli Causa.

Vnus Iberinæ vir sufficit: ocyus illud Extorquebis vt hæc oculo, &c.] *Martialis*:

Vt patiar mœchum rogat vxor, Galle, sed vnum:
Huic ego non oculos eruo, Galle, duos?

Et, nigrum flauo crinem abscōdente galero.] *Corn. Seuerus apud Charis.* —flauo prætexerat ora galero.

Titulum mentita Lyciscæ.] *Duo versus proximi hoc ordine legendi videntur*:

——— titulum mentita Lyciscæ,
Excepit blanda intrantes, atque æra poposcit;
Ostenditq. tuum generose Britannice ventrem.

Bis quingenta dedit.] *Decies centena.*

Cum iam mercator Iason Clausus.] *Plin.* II. 47. Ver aperit nauigantibus maria. *Ibidem*: Sæuitia tempestatum concludit mare. *Vegetius* IV. 39. Ex die III. Eid. Nouēb. vsq. in diem VI. Eid. Mart. maria clauduntur.

Casa candida.] *Niuibus consperса.*

Cui constant omnia.] *Seruius ad illud* III. *Æneid.*

——— cœlo constare sereno.

Constare, *inquit*, suppetere. vt Iuuenalis:

Quis ferat vx. cui cons. omn.

Inque dies septenis oderit horis.] *Paulus lib.* Π. *De verb. signif.* Cuiusque diei maior pars est horarum septem primarum diei, non supremarum.

Nam quantula nostra voluptas.] *Hippocrates lib.* περὶ γονῆς· ἴσον δὲ πολλῷ ἥδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει· πλείονα δὲ χρόνον.

Balteus & manicæ.] *Citatur a Seruio* X. *Æneid.*

Hinc fluxit ad istos Et Sybaris colles.] *Sic ipse Iuuenalis Sat.* X. Stantibus & saluis his collibus.

Tullia, quid dicat notæ collactea Mauræ.] *In antiquis inscriptionibus legitur* collactea *&* collactia, σύντροφος, ὁμογάλακτος.

Effigiemque Deæ longis siphonibus implent, Inq. vices eq.] *Omnino heic vsurpandum illud Leanæ Lucianicæ,* Μὴ ἀνάκρινε ἀκριβῶς, αἰσχρὰ γὰρ, ὅτι μὰ τὴν οὐρανίαν οὐκ ἂν εἴποιμι. *etenim consimile flagitium innuit Iuuen.*

Tollit pendentis præmia coxæ.] *Perna scilicet pendentis in carnario. Sic Sat.* XI.

Sicci terga suis rara pendentia crate.

Fidibus promittere.] *Citatur a Prisciano lib.* XVIII.

Callidus & cristæ digitos impressit aliptes.] *Crista,* μεσομηρίῳ, *interfeminio.*

Sed quæ mutatis inducitur, &c.] *Hic versus & duo sequentes citantur ab Augustino lib. de Gramm.*

Antiquo quæ proxima surgit ouili.] *Intelligit septa in campo Martio. Seruius ad illud Ecl.* I.

——— multa meis exiret victima septis.

Consulit ante falas.] *Hoc est, de circo astrologos. Festus:* Falæ dictæ ab altitudine; a falando, quod apud Etruscos significat cœlum. *Seruius* IX. *Æneid.* Falæ, turres, diuisiones in circo, inter euripum & metas.

Delfinorumque columnas.] *In Descriptione Vrbis Ro. regione* XII. *recensetur Signum Delfini.*

Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli.] *Citatur a Seruio ad illud* IV. *Aeneid.*

— Et matri præreptus amor.

Prægustet pocula papas.] *Papas, pædagogus, pupilli custos; qui & Sat.* VII. Discipuli custos.

VII.

Gallica.] *Glossæ veteres: Gallicula,* τροχάδες.

Atque vni cedit Homero Propter mille annos.] *Velleius:* Hic longius a temporibus belli quod composuit Troici, quam quidam rentur, abfuit. nam ferme ante annos DCCCCL. floruit, intra mille natus est.

Lætam fecit cum Statius vrbem, Promisitq. diem.] *De Statio loquitur vt de lenone. Sic paulo post:*

Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agauen.

Promisitq. dié.] *Et lenonum puellæ promittũt noctem.*

Semestri vatum digitos circumligat auro.] *Annulis hibernis & æstiuis. Turn.* XX. *Aduers.* 2.

Quod vocis pretium? siccus petasunculus.] *Sic*

Sat. VI. Tollit pendentis præmia coxæ.

Matho deficit.] *Martialis*: Non tu propterea, sed Matho pauper erit. *Priscianus in* VIII. Deficio quando accipitur pro Defetiscor, neutrum est. Iuuen. in III. Matho deficit.

Longo premit assere Medos.] *Glossæ veteres*: Asseres, δοκίδες, ὡς Ιουβενάλιος. *Item*: Asseres, κοντοὶ, δοκοὶ, στρωτῆρες.

Emturus pueros, argentum, murrhina, villas.] V. C.

Emturus puero crystallina, murrhina, villas.

Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.] *Glossæ veteres*: Stlatarius, ἐργόμωχος. *Item*: Stlatarius, πλάνης. *Item*: Stlata, πειρατικῆ σκάφης εἶδος. *Festus*: Stlata, genus nauigij latum magis quam altum. *Velius Longus*: Stlataris, a Stlata, rate piratica. *Itaq. purpuram stlatariam dixit Iuuen. vt Petron. margarita, phaleras pelagias.*

Vt redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos.] *Apud Prisc. sic legitur*: Fidimus eloquio: Cic. nem. d.

Post te an sit sella, togati Antepedes.] *Agroëtius lib. de Orthogr.* Circumpedes sunt obsequia seruorum; Antepedes, amicorum.

Occidit miseros Crambe repetita magistros.] *Vetus interpres prouerbium esse ait*, de Cambra & Anatho. *Legendum*: Δὶς Κράμβη θάνατος.

Raptore relicto, Fusa venena silent.] *Hæc sunt themata quæ in scholis & auditorijs tractari solebant.*

Et si perfrixit, cantat bene.] *Vetus interpres*: Si infrigidatus fuit. *Martialis*: Perfrixisse tuas questa est præfatio fauces. *Frontinus* I. *Strateg.* Timotheus cum ex remigibus quendam sternutantem audisset, Miraris, inquit, ex tot millibus vnum perfrixisse.

Ne faciant vicibus.] *Plinius* VII. Androgynos esse vtriusque naturæ, inter se vicibus coeuntes.

Oculosque in fine trementes.] *Citatur a Seruio ad illud Eclog.* 3. —— transuersa tuentibus hircis.

In fine.] *Martialis*, Cum f. Polycharme soles in fine cacare.

VIII.

Paruam extortamque puellam.] *Sic Tranquillus in Aug. dixit*, Pumilos atque distortos.

Clara fuga ante alios.] *Silius lib.* x. Sic vbi prosiluit Pisæo carcere præceps, Ante suos it victor equus.

Quod modo proposui non est sententia.] *Petron.* Sententiarum vanissimo strepitu. *Idem*, An videlicet audirem sententias, id est, vitrea fracta, & somniorum interpretamenta? *Idem*, Controuersiam sententiolis vibrantibus pictam.

Nec per conuentus.] *Intelligit conuentus iuridicos, quales recenset Plinius lib.* III.

Spectat triscuria patriciorum.] *Ait Scaliger in* v. *de Emend. temp. Iuuenalem transcurria vocare ludos, ad quos ex senatu transibant senatores: quando scilicet ex senatoribus fiebant scurræ. Noui qui malit scribere,* —spectat triscuria patriciorum. *Triscurium ingens cura, vt est Reipublica, quæ sane cura digna fuerat patricijs. Priscianus*: Composita a verbo Curo, Securus, Obscurus, Tricurium. *Festus ex Liuio*, Solicuria, in omni re curiosa.

Planipedes.] *Mimos. Planipes, quarta species togatarum fabularum, apud Diomedem lib.* III. *quum actores planis pedibus, id est nudis, proscenium introirent.*

Fœdo peregrina ad pulpita saltu.] *Citatur a Prisciano, lib.* VIII.

Arma tamen vos Noct. vt Braccatorum pueri.] *Seneca in Apocoloc.* Itaque quod Gallum facere oportebat, Romam cepit.

Et in omni monte laborat.] *Intelligit septem colles Ro. de quib. Sat.* VI. *dixit*, —hinc fluxit ad istos Et Sybaris colles. *& Sat.* X. Stantib. & saluis his collib.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.] *Seruius* VI. *Æn.* Patres patriæ dicebantur, non domini. Iuuenalis: Roma patrem patriæ, &c.

Qui nunquam attigerant maiora cadauera coruí.] *Erant enim Cimbri* ὑπερφυεῖς τὰ μεγέθη, *vt tradit Plutarch. & Regem ipsorũ Teutoboechum tam eximia proceritatis fuisse narrat Florus, vt super tropæa ipsa emineret.*

Et tamen vt longe repetas longeque reuoluas.] *Seruius Æn.* XII. —vt longe repetam longeq. reuoluam.

I X.

αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.] *Parodia ex illo Homeri,* —— αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.
Sic in veteri epigrammate nondum edito, fortaſſe Meleagri:

Μάγνης Ἡράκλειτος ἐμοὶ πόθος, οὔτι σίδηρον
Πέτρῳ, πνεῦμα δ᾽ ἐμὸν κάλλει ἐφελκόμενος.

Sed penſio clamat, Poſce.] *Martialis,*
———— puerique diaria poſcunt.

Et libris actorum ſpargere gaudes.] *Seruius ad illud* II. *Georg.* ———— aut populi tabularia vidit: *legiſſe videtur*, --& tabulis actorum ſpargere gaudes.

Iam pater es: dedimus quod famæ opponere poſſis.] *Ouidius*, Vt vitio factus ſit pater ille meo.

Candelam apponere valuis.] *Curius Fortunatianus lib.* I. Luxurioſus adoleſcens nocte a meretricis domo expulſus, cæreum ardentem ante meretricis fores abiecit: domus arſit.

Vela tegant rimas.] *Martialis:*
At meretrix abigit teſtem veloque ſeraq.
Raraq. Summœni fornice rima patet. *Idem,*
Contentus non es foribus, veloque ſeraq.:
Oblinitur minimæ ſi qua eſt ſuſpicio rimæ.

Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.] *Cicero lib.* II. *de legib.* NOCTVRNA MVLIERVM SACRIFICIA NE SVNTO, PRAETER OLLA QVAE PRO POPVLO RITE FIENT.

X.

Pauci dignoſcere poſſunt Vera bona.] *Seruius* II. *Georg.* Multum intereſt, inquit, inter verum & opinatum malum ſeu bonũ. vnde Iuu. Pauci dign. poſ.

Et pictæ Sarrana ferentem] *Citatur a Seruio ad illud* II. *Georg.* ———— Sarrano dormiat oſtro.

Aulæa togæ.] *Sic Tullius*, Velis amictos non togis.

Ex facie toto orbe ſecunda.] *Sic Statius Rutilium Gallicum* P R. V. *proximam Germanico ceruicem eſſe ait,* ———— ſtat proxima ceruix Ponderis immenſi.

Gabiorumq. eſſe poteſtas.] *Poteſtas, magiſtratus. Plinius,* IX. 8. Iniuriæ poteſtatum inhoſpitales. Græ-

phanus Iunius librum scripsit, de Potestatibus. Vide l.vn. De offic. Quaest.

O fortunatam natam me Consule Romam.] *Quintilianus lib.* IX. 4. Videndum ne syllabæ verbi prioris vltimæ, sint primæ sequentis. Id ne quis præcipi miretur, Ciceroni in epistolis excidit: Res mihi inuisæ visæ sunt, Brute. Et in carmine: O fortunatam natam me Consule Romam. *Diomedes lib.* II. Illa quoque compositio fugienda, vbi syllabæ duæ pluresve, quæ priorem sensum terminant, in prima posterioris sensus parte ponuntur, vt O fortunatam natam, &c.

Antoni gladios potuit contemnere.] *Perstringit illa Ciceronis* II. *Philip.* Contemsi Catilinæ gladios, non pertimescam tuos.

Saxis cinerum custodibus.] Raro hoc custos, nisi figuratè inuenias, *inquit Priscianus in* VII. *Sic Virgilius* IX. *Æneid. dixit*,

Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.

Sterilis mala robora ficus.] *Martialis*:

Marmora Messalæ findit caprificus.

Madidis cantat quæ Sost. alis.] *Sudantibus axillis.*

Pendentesq. genas.] *Maxillarum thesauros. Plin.*

Et quamuis tota palpetur nocte, iacebit.] *Martialis*, Molli pollice nec rogata surgit. *Idem*:

Nec leuat extinctum sollicitata caput.

Quot discipulos inclinet Ham.] *Martialis*: VII. 61.

Quod facinus longo tam dignum admiserit æuo.] *Seruius ad illud* IX. *Æneid.* Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam. Hinc traxit illum colorem Iuuenalis, Quod facinus longo tam, &c.

Ceciditq. Cethegus Integer.] *Apuleius Metam.* VII. Moriturus quidem nihilominus, sed moriturus integer.

Quosdam mœchos & mugilis intrat.] *Phocas in Arte*: Hic pugil, hic mugil: sed Iuu. hic mugilis dixit.

Et ritu decies centena dabuntur Antiquo.] *Non ait, antiquas, siue ritus antiqui, dotes fuisse decies centena: sed notat inuidiosam illo æuo Romanorum opulentiam, quæ tantum ab antiqua tenuitate recesserat, vt qua-*

si legitima & solennis dotium summa esset decies centena millia..Seneca: Pantomimæ decies sestertio nubunt.

Lucernas.] Λυχνάψίας.

X I.

Stationes.] *συςάσεις, circuli.*

Dumq. ardent sanguine, fertur, Non cog.] *Antea legebatur,* Dumq. ardens sanguine fertur, *nullo sensu.*

Regia verba.] *Vre, seca.*

Egregius cenat.] *Pro Egregiius. Priscianus* III.

Sic veniunt ad miscellania ludi.] *Sic isti luxu conturbatore pereunt, vt in miscella consummatione gladiatores.*

In qua se traducebat Vlysses.] *Seneca:* Aspectu fœdus & ornamenta sua traducturus.

Pendentisque Dei.] *Vetus interpres ms.* quasi ad ictum se inclinantis. *Virgilius* x.

——pronus pendens in verbera telo
Admonuit bijugos.——

Pitismate lubricat orbem.] *Chremes Terentianus,*
--pitissando modo mihi Quid vini absumpsit?--
Donatus. Pitissando, id est expuendo, dum saporem vini probat.

Nam si deficeret.] *Id est, si vinceretur. Prisc.* VIII.

X I I.

Extensum petulans quatit hostia funem.] *Citatur a Seruio ad illud* II. *Æneid.* --& vincula rupi.

Imitatus castora, qui se Eunuchum ipse facit.] *Seruius ad illud* I. *Georg.* ——virosaq. Pontus Castorea.

Cui candida nomen Scrofa dedit.] *Messala Coruinus:* Troia namque vulgo Italicè, Latineq. scrofa vel sus dicitur.

X I I I.

Et deducendum corio bouis in mare.] *Alludit ad colonias, quas maritimas appellauerunt, quod his in mare deduceretur, vt est apud Siculum Flaccum.*

Custos Gallicus Vrbis.] *Rutilius Gallicus præfectus Vrbi, cuius officio tutela Vrbis continebatur. Statius, in Soteriis quæ scribsit pro ipso Rutilio Gallico;* Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ.

XIV.

Maculam hæsuram.] Alij, *Maculam ac rugam*, σπῖλον καὶ ῥυτίδα.

Ad mœchum dat eisdem ferre cinædis.] *Priscianus legit*, Ad mœchos.

Iudaicum edifcunt, & feruant ac metuunt ius.] *Sic supra*: Quidam fortiti metuentem fabbata patrem. *Vetus inscriptio*: AVR. SOTER. ET. AVR. STEPHANVS. AVR. SOTERIAE. MATR. PIENTISS. RELIGIONIS. IVD. METVENTI. F.

Hefternum folitus medio feruare minutal Sept.] *Apicius*, *Pand.* Minutal de pifcibus vel ificiis.

Tandem pro multis vix iugera bina dabantur Vulnerib.] *Hygenus*: Erat tunc præmium terra, & pro merito habebatur.

Dirue Maurorum attegias.] *Vetus inscriptio in monte Vogeso*: DEO. MERCVRIO. ATTEGIAM. TEGVLITIAM. COMPOSITAM. SEVERINVS. SATVLLINVS. C. F. EX. VOTO. POSVIT. L. L. M.

Vt locupletem aquilam tibi fexagefimus annus Adferat.] *Plinius lib.* XIV. Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas.

Nec te faftidia mercis Vllius fubeant ablegandæ Tiberim vltra.] *Martialis*:

Hoc quod Tranftiberinus ambulator. *Idem*:
Et detracta cani Tranftiberina cutis.

Hoc monftrant vetulæ pueris repentibus affæ.] *Hæc lectio plerisq. viris doctißimis valde placet. atque in veteribus quidem Glossis Assæ dicuntur, adsestrices*, ἀναγκάστριαι, τῶν πατέρων ὑπηρετοῦσαι. *aliquando etiam*, τροφοί. *Reperio tamen in vetustißimis membranis disertißime scriptum*; Hoc monftrant pueris vetulæ pofcentibus affem. *quod cur sperni debeat, non video: cum ipse Iuuenalis Sat.*V. *dixerit*:

Sed tua nunc Migale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat fimul, ipfe loquaci
Gaudebit nido, & viridem thoraca iubebit

Adferri, minimasque nuces, assemq. rogatum.

Ex quo Mars vltor galeam quoque perdidit.] *Quasi diceret; Martem perdidisse non solum hastam, qua vlcisci & inuadere solebat, sed etiam galeam, qua tegebatur.*

Municipes Iouis aduexisse lagenas.] *Priscianus lib.* v. Municeps, ὁ συμπολεῖτης καὶ ἡ συμπολίτρια· ὁ πολίτης καὶ ἡ πολῖτις.

Sed longe Calpe relicta.] Miror, *inquit Priscianus,* quod Iuuenalis Calpe ablatiuum corripuerit, cum sit simile hoc nomen Penelope, Arachne, Calliope; quorum ablatiuus nunquam in e correptam terminatur.

Dispositis prædiues hamis vigilare cohortem.] *Præfectus vigilum per totam noctem vigilabat & coerrabat calciatus cum hamis & dolabris. l.3. De offic. p. vigil.*

In quantum sitis atq. fames, & frigora poscunt.] *Horatius,* --- quibus doleat natura negatis.

X V.

Porrum, & cepe nefas violare.] *Plinius lib.* II. 7. Gentes vero quædam animalia, & aliqua etiam obscena pro Diis habent, & multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos iurantes. *Et lib.* XIX. 6. Allium cepasq. inter Deos iureiurando habet Aegyptus.

X V I.

Exspectandus erit qui lites inchoet annus.] *Seruius ad illud* II. *Aeneid.*

---- si omnes vno ordine habetis Achiuos:

Vno ordine, *inquit,* vno reatu. & est de antiqua tractum scientia: quia in ordine dicebantur causæ, propter multitudinem vel tumultum festinantium, quum erat annus litium. Iuuenalis: Exspectandus erit, &c.

NOTAE ALIQVOT
REPETITAE LECTIONIS.

AD SAT. I.

DOctvs & ad calicem vigilanti ſtertere naſo.] *Citatur ab Acrone ad illud Horatij Car. III. od. 6.*

Seu iuſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito. *Parmenion*.

Αὐτῷ τις γήμας πιθανὴν τῷ γείτονι τρέφει,
Καὶ τρέφεται· τοῦτ' ἦν εὔκολος ἐργασία.
Μὴ πλεῖν, μὴ σκάπτειν, ἀλλ' εὐστομάχως ἀποβρίζειν,
Ἀλλοτρίῳ δαπάνῃ πλούσια βοσκόμενον.

Quanquam longiſſima.] *Legendum*,
Votaq. deponunt. quanquam longiſſima cœnæ
Spes homini.
Hadriano interroganti, Quid eſt longiſsimum? Epictetus reſpondit, Spes.

Rex horum.] *Sat.* v.
Fructus amicitiæ magnæ cibus: imputat hunc rex.
Columella, in praf. An honeſtius duxerim mercenarij ſalutatoris mendiciſſimum aucupium, circumuolitantis limina potentiorum, ſomnumque regis ſui rumoribus aucupantis.

II.

Qui Curios ſimulant.] *Quintilianus* I. Ac veterum quidem ſapientiæ profeſſorum multos & honeſta præcepiſſe, & vt præceperunt etiam vixiſſe facile conceſſerim. noſtris vero temporibus ſub hoc nomine maxima in pleriſque vitia latuerunt. non enim virtute ac ſtudijs, vt haberentur philoſophi laborabant, ſed vultum & triſtitiam, & diſſentientem à ceteris habitum peſſimis moribus prætendebant.

Nemo repente fuit turpiſſimus.] *Idem Quintil.* VII. Accuſator autem ad præſentem quæſtionem, de

qua ſola iudicium ſit, cognitionem allegabit, dicens, neminem non aliquando cœpiſſe peccare, nec per ἰλιγγια ducendum ſcelus primum.

III.

Perſonæ pallentis hiatum.] *Lucianus περὶ ὀρχήσ.* *Στόμα κεχηνὸς πάμμεγα, ὡς καταπιόμενος τοὺς θεατάς.*

Nam plurima dixit In læuum conuerſus, at illi dextra iacebat Bellua.] *Vlpianus ex Labeone refert Publium cæcum Aſprenatis Nonij patrem auerſa ſella à Bruto deſtitutum cum poſtulare vellet. l. 1. De poſtulando.*

Sic libitum vano qui nos diſtinxit Othoni.] *Citatur ab Acrone ad illud Hor.*

Sedilibuſque magnus in primis eques
Othone contemto ſedet.

IIII.

Iam letifero cedente pruinis Autumno.] *Autumnum deſinentem ſignificat. Sic Virg. VI. Aen.*

Quam multa in ſiluis autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia.

Seruius: Autumni extremitatem vult oſtendere: quod ait Iuuenalis — iam letifero cedente pruinis Autumno. nam eius prima pars feruet. *Hic autem Iuuenalis verſus notatur etiam ab Acrone ad illa Horatij. Car.* II. 14. Fruſtra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum.

Hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.] *Obſeruat Acro ad Horatij Car.* III. *od.* 17.

Æli vetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos.

VI.

Inguinis & capitis quæ ſint diſcrimina neſcit.] *Horatius, Car.* I. *od.* 18.

Quum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt auidi. *Acro*, Qui per ebrietatem etiam illicitos concubitus audent. vnde Iuuen. Inguinis & capitis, &c.

Vbi velari pictura iubetur.] *Seneca Ep.* xcvii. Credat aliquis pecuniam esse versatam in eo iudicio, in quo Clodius ob adulterium, quod cum Cæsaris vxore in operto commiserat, violatis religionibus sacrificij quod pro populo fieri dicitur: sic submotis extra conspectum omnibus viris, vt picturæ quoque masculorum animalium contegantur.

Hæc eadem nouit quid toto fiat in orbe.] *Martialis*, ix. Scit quid in Arsacia Pacorus deliberet aula.

Si nocte maritus Auersus iacuit.] *Lucianus Dia Mer.* ἐπαίξας δέ τις παραλαβὼν πέντε δραχμὰς τὸ μίσθωμα δοὺς καθεύδει ἀποστραφείς.

Vectari cum placet, hora Sumitur ex libro.] *Ammianus Marcel.* xxviii. Multi apud eos negant esse superas potestates in cœlo: nec in publico prodeunt, nec prandent, nec lauari arbitrantur se cautius posse, antequam ephemeride scrupulose sciscitata didicerint, vbi sit, verbi gratia, signum Mercurij, &c.

Tanti partus equæ quanti.] *Legendum*,

Tanti partus equæ, tanti vna venefica constat.

Sic supra, eadem satira:

Tantum artes huius, tantum medicamina possunt.

VII.

Laqueo tenet ambitiosi Consuetudo mali.] *B. Aug. Confess.* viii. Ex voluntate peruersa facta est libido; & dum seruitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.

Vt tibi lasso Figantur virides sc. gl. palmæ.] *Lucianus in Rhet. prac.* οἱ φοίνικες δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ χλωροὶ ἑστεφανωμένοι· τούτοις γὰρ ἐπὶ τῆς δυστυχεῖς χρῶμαι τοῖς ἀλλέασιν.

Discipuli custos præmordet Acœnonoetus.] *In quibusdam exemplarib. legitur*, Acœnonetus. *quo vocabulo vsus est Tullius* vi. *ad Att.* Nullas vnquam ad me litteras misit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non nesset arrogans, ἀκοινώνητον aliquid. *& in veteribus glosis*, ἀκοινώνητον· *exponitur*,

Inſociabilis, ſine ſocietate. *Tamen Iuuenalis ſcripſiſſe videtur* Acœnonoetus, *vt ſit ἀκοινονόητος inditum pædagogo nomen, quia communi ſenſu careret. Eaque ſignificatione Marcus Cicero apud Gellium lib.* 12. ἀκοινονόητοι homines eſtis, *inquit*, cum ignoratis prudentis & cauti patris familias eſſe, quod emere velit empturum ſe negare, propter competitores emptionis.

Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque nouercæ Archemori.] *Suetonius in Tiberio:* Grammaticos eiuſmodi fere quæſtionibus experiebatur, Quæ mater Hecubæ, Quod Achilli nomen inter virgines fuiſſet, Quid Seirenes cantare ſint ſolitæ.

Iam grandis Achilles Cantabat patrijs in mõtibus.] *Horatius, Epod.* 13.

Nobilis vt grandi cecinit Centaurus alumno.

X.

Aliosque elephantos.] *Statius Theb.* x.

Stat ſuper occiduæ nebuloſa cubilia noctis,
Æthiopaſque alios nulli penetrabilis aſtro
Lucus iners.

Placidus Lactantius, Æthiopas alios, Mauros dicit Occidentales. *Seruius ad* 1. *Georg.* Et in Africa fuerunt elephanti, ſed maiores in India. hoc eſt quod ait Terentius, Elephantis quem Indicis præfecerat. *Polyb.* v. *Plin.* VIII. II.

Epotaq. flumina Medo Prandente.] *Dion. Chryſoſt.* III. *de Regno:* ᾧ γε ἔνεστι καὶ τὰ ἀδύνατα δοκοῦντα ποιῆσαι δυνατά. εἰ βούλοιτο μὲν ποιῆσαι πεζεύεσθαι θάλασσαν, πλεῖσθαι δὲ τὰ ὄρη, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἐκλείπειν ὑπὸ ἀνθρώπων πινομένους, &c.

Hiat tantum, ceu pullus hirundinis.] *Lucianus in Timone,* ἐν τῇ ἀγορᾷ περιμένουσι κεχηνότες, ὥσπερ τὴν χελιδόνα προσπετομένην τετριγότες οἱ νεοττοί.

Deterior totos habet illic femina mores.] *Sic libro ad Herennium* IIII. Viros ad vnum quodque maleficium ſingulæ cupiditates impellunt; mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit.

XI.

Γνῶθι σεαυτόν.] *Macrobius, 1. in Som. Scip. c.9.* Hinc illud à quodam inter alia seu festiua seu mordacia, serio tamen vsurpatum est,

— de cœlo descendit γνῶθι σεαυτόν.

XIII.

Flagrantior æquo Non debet dolor esse viri.] *Citatur ab Acrone ad illud Hor. Epod.10.*

Et illa non virilis eiulatio.

Per solis radios, Tarpeiaq. fulmina iurat.] *Fas est omnem mundi maiestatem in sacramento vocare, vt ait Acro ad illa Horatij Car. II. 8.*

Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cœlo.

Respondit Pythia vates.] *Rhetores Græci inter exempla τοῦ ἀδυνάτου censent, τὴν Πύθιον ψεύδεσθαι.*

XIIII.

Quæ monstrant ipsi pueris, tr. parentes.] *Quintilianus* 1. Vtinam liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. infantiam statim delicijs soluimus, &c.

XV.

Qualia demens Ægyptus portenta colat.] *Lucianus De Sacrif.* ἢν δ᾽ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἔλθῃς, τότε δὴ τότε ὄψει πολλὰ τὰ σεμνὰ, καὶ ὡς ἀληθῶς ἄξια τοῦ οὐρανοῦ· κριοπρόσωπον μὲν τὸν Δία· κυνοπρόσωπον δὲ τὸν βέλτιστον Ἑρμῆν, καὶ τὸν Πᾶνα ὅλον τράγον, καὶ ἶβιν τινὰ, καὶ Κροκόδειλον ἕτερον καὶ πίθηκον, &c.

AD SVLPICIÆ SATIRAM.

Ensibus & trutina Galli fugere relicta.] *Huius loci explicatio petenda est ex ijs quæ narrat Liuius in V.* Mille pondo auri pretium populi gentibus mox imperaturi factum. rei fœdissimæ per se, adiecta indignitas est, pondera ab Gallis allata iniqua, & tribuno recusante, additus ab insolente Gallo ponderi gladius. *Plutarchus, μάχαιραν ἅμα καὶ τὸ ζωστῆρα προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς.*

FINIS.